

491.99-82
1496

Գրքերի քանակի ցուցակ

ՅՏՏԻԳՎԱԾ Է 1967

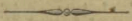
Գ Ի Բ Ք

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԼՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԼՍՕՈՒԻ:

Յորում համառօտիւ բացատրին սկզբունք
գլխաւոր գիտութեանց:

Աշխատեցաւ Է Աշխատեցաւ Խոսեալ շէնտեանց:

265/4

УЧЕБНАЯ КНИГА

АРМЯНСКАГО ЯЗЫКА

СОДЕРЖАЩАЯ ВЪ СЕБѢ СОКРАЩЕНИЕ ПРИГО-
ТОВИТЕЛЬНЫХЪ НАУКЪ.

Составилъ

Александръ Худобащевъ.

Դ ՍԱՆԿՏ-ՊԵՏՐՈՒՐԳ:

Տպագրեալ է նոր գործարանի աշխատասի-
րոյն գրոյս:

1838.

Հրամայեցաք պահելն,

Միքայէլ Արքեպիսկոպոս, Ղաատաքնիչ զրոյ.
ի Մոսկով ի 3 Օգոստոսի 1837:

172

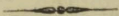
Յ Ա Ն Կ

ОГЛАВЛЕНИЕ.

Երևույթ
Стран.

Այբուբենը հայոց ուսերէն մեկնութիւն հնչմանց, և հեղմունք, — Азбука Армянская съ изъясненіемъ про- изношенія Русскими буквами, и склады	3.
Աղօթք — Молитвы	11.
Հանդանակի հաւատոյ — Символь Вѣры	16.
Տասն Պատգամք — Десять Заповѣдей.	18.
Եօթն Խորհուրդք Եկեղեցոյ. — Семь Таинствъ Церкви.	19.
Պէսպէս Ոտանաւորք. — Разныя ду- ховныя стихотворенія	20.
Համառոտութիւն Սրբազան Պատմու- թեան. — Сокращеніе Священной Исторіи.	36.
Համառոտութիւն Քերականութե՛ հայ- ոց. — Сокращеніе Грамматики Ар- мянской.	49.
Ընդհանուր ծանօթութիւք զԱշխար- հագրութիւ. — Общее понятіе о Ге- ографіи.	71.

- Համառոտ ծանօթութիւն զՊատմութիւնս. —
 Общее понятие объ Исторіи . . . 97.
- Համառոտ Պատմութիւն Հայոց Թագաւոր-
 ութեան. — Сокращеніе Исторіи Ар-
 мянскаго Царства. 104.
- Քառք' որք ՚ի գիրս յայմիկ Ռուսերէն
 Թարգմանութիւն. — Словарь заклю-
 чающихся въ сей книгъ словъ Ар-
 мянскихъ съ Русскимъ переводомъ. 117.
- Յաղագս ՚ի Մոսկով կառուցեալ Տեարց
 Լազարեանց Հայկական Ղեմարանի
 Լեզուէտան Լեզուաց. — О Москов-
 скомъ Армянскомъ Лазаревыхъ
 Институтъ Восточныхъ языковъ . 165.

ԱՅՐԱԻՐԵՆԻՔ ՀԱՅՈՅ:

АРМЯНСКАЯ АЗБУКА.

Տարբեր: Буквы.

Հ Է Ը Տ Ո Ս Ն Է Ք:

Գրություններ: Գրություններ: Գրություններ:

Произношенія.

Ա	ա	Ա
Բ	բ	Բ
Գ	գ	Գ
Դ	դ	Դ
Ե	ե	Ե
Յ	յ	Յ
Զ	զ	Զ
Է	է	Է
Ը	ը	Ը
Տ	տ	Տ
Ն	ն	Ն
Շ	ժ	Շ
Ի	ի	Ի
Լ	լ	Լ
Խ	խ	Խ
Ս	ս	Ս

այբ	Аиѳъ.
բեն	бенъ.
գիմ	кимъ.
դա	да.
եչ	ечъ.
զա	за.
է	э.
ըթ	ытъ.
թո	то.
ժի	же.
ինի	ини.
լիւն	люнъ.
խի	хе.
ժա	дѳа.

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

465
5n
aw
qww
d5
bb5
j
5nl
2w
nlw
2w
w5
d5
aw
w5
q5q
w55
r5
gn
555
f55r
p5
55
o
f5

кенъ.
го.
тца.
гадъ.
дже.
мень.
ги.
пу.
ша.
о, уо.
ча.
бе.
дче.
пра.
се.
вевъ.
дюнъ.
ре.
тцо.
гюнъ.
пюръ.
кэ.
евъ.
о.
фе.

ጥ ለቴ - ፋቴጥ

ጥ	ፋ	ጥ	ጥ	ቴ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ቡ	ቡ	ቡ	ቡ	ቡ	ቡ	ቡ	ቡ	ቡ
ጊ	ጊ	ጊ	ጊ	ጊ	ጊ	ጊ	ጊ	ጊ
ጋ	ጋ	ጋ	ጋ	ጋ	ጋ	ጋ	ጋ	ጋ

ፋ ለቴ ፋቴጥ

ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ

ፋ ለቴ ፋቴጥ

ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ

ጊ ለቴ ፋቴጥ ፋ ለቴ ፋቴጥ

ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ	ፋ
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Հ Ե Ժ Ե Թ Գ Դ Ը Ծ Ծ

բա	աբ	բե	եբ	բի	իբ
գա	ագ	գե	եգ	գի	իգ
դա	ադ	դե	եդ	դի	իդ
զա	ազ	զե	եզ	զի	իզ
թա	աթ	թե	եթ	թի	իթ
ժա	աժ	ժե	եժ	ժի	իժ
լա	ալ	լե	ել	լի	իլ
խա	ախ	խե	եխ	խի	իխ
ծա	ած	ծե	եծ	ծի	իծ
կա	ակ	կե	եկ	կի	իկ
հա	ահ	հե	եհ	հի	իհ
չա	աչ	չե	եչ	չի	իչ
ձա	աձ	ձե	եձ	ձի	իձ
ղա	աղ	ղե	եղ	ղի	իղ
ճա	աճ	ճե	եճ	ճի	իճ
մա	ամ	մե	եմ	մի	իմ
յա	այ	յե	եյ	յի	իյ
նա	ան	նե	են	նի	ին
շա	աշ	շե	եշ	շի	իշ
չա	աչ	չե	եչ	չի	իչ
սա	աս	սե	ես	սի	իս
ղա	աղ	ղե	եղ	ղի	իղ
ջա	աջ	ջե	եջ	ջի	իջ
ռա	ար	րե	եր	րի	իր
սա	աս	սե	ես	սի	իս
վա	ավ	վե	ել	վի	իվ

տա	ատ	տե	ետ	տի	իտ
րա	ար	րե	եր	րի	րտ
ցա	աց	ցե	եց	ցի	ից
ւա	աւ	ւե	ել	ւի	իւ
փա	ափ	փե	եփ	փի	իփ
բա	աբ	բե	եբ	բի	իբ
ֆա	աֆ	ֆե	եֆ	ֆի	իֆ
հո	օհ	հու	ուհ	հէ	էհ
դո	օդ	դու	ուդ	դէ	էդ
դո	օդ	դու	ուդ	դէ	էդ
զո	օզ	զու	ուզ	զէ	էզ
թո	օթ	թու	ութ	թէ	էթ
ժո	օժ	ժու	ուժ	ժէ	էժ
լո	օլ	լու	ուլ	լէ	էլ
խո	օխ	խու	ուխ	խէ	էխ
ծո	օծ	ծու	ուծ	ծէ	էծ
կո	օկ	կու	ուկ	կէ	էկ
հո	օհ	հու	ուհ	հէ	էհ
ճո	օճ	ճու	ուճ	ճէ	էճ
չո	օչ	չու	ուչ	չէ	էչ
ձո	օձ	ձու	ուձ	ձէ	էձ
մո	օմ	մու	ում	մէ	էմ
յո	օյ	յու	ույ	յէ	էյ
նո	օն	նու	ուն	նէ	էն

շօ	օշ	շու	ուշ	շէ	էշ
չօ	օչ	չու	ուչ	չէ	էչ
պօ	օպ	պու	ուպ	պէ	էպ
ջօ	օջ	ջու	ուջ	ջէ	էջ
ոօ	օո	ոու	ուո	ոէ	էո
սօ	օս	սու	ուս	սէ	էս
վօ	օվ	վու	ուվ	վէ	էվ
տօ	օտ	տու	ուտ	տէ	էտ
րօ	օր	րու	ուր	րէ	էր
ցօ	օց	ցու	ուց	ցէ	էց
փօ	օփ	փու	ուփ	փէ	էփ
քօ	օք	քու	ուք	քէ	էք
ֆօ	օֆ	ֆու	ուֆ	ֆէ	էֆ

Մթ	Բաթ	Պադ	Ղահ	Լզն
ազգ	բակ	գահ	դայ	եզր
ազդ	բահ	գաճ	դան	եյք
ախտ	բան	գամ	դաս	եկք
ամսլ	բառ	գան	դատ	եղծ
ազբ	բաց	գաս	դար	եղկ
ամք	բաւ	գեղ	դաւ	եղն
այգ	բեմ	գետ	դեղ	եմք
այդ	բեն	գէտ	դեռ	ենթ
այլ	բեր	գեր	դեր	եչք
այծ	բէլ	գէր	դէշ	եոք

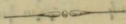
այն	բէճ	գիծ	դէմ	եող
այս	բիր	գիմ	դէս	երբ
այտ	բիժ	գին	դէտ	երգ
անգ	բիծ	գիր	դիր	երդ
անդ	բով	գոգ	դիր	երթ
աչք	բոր	գող	գոխ	երկ
աստ	բոց	գոլ	գող	երտ
արջ	բօթ	գոմ	գու	երբ

Ա, դամ	Ղա զան	Րն թրիք	Մա տաղ
աբ բայ	զա ըի	ընդ վայր	Յան ցանք
ազ նիւ	զա ըուն	Թա նաք	Նա հանջ
աղ քատ	զա հոյք	Թո շակ	Շա բաթ
ար ծաթ	զե հոյն	Փա ռանգ	Ու ըախ
ար քայ	զե ըի	Ի ըաւ	Չա ըիք
ան տառ	զե տին	Իշ խան	Պա լատ
Բա ժակ	զի շեր	Լապ տեր	Ջեր մուկ
բա ժին	զի սակ	Լու սին	Ռո ծիկ
բա զարջ	Ղա լար	Խա լար	Սու սեր
բա նակ	զա նակ	Օա ըաւ	Վախ ծան
բե ըան	Ե դէմ	Կա նաչ	Տա ծար
բո զոք	եր կին	Հա լատ	Րո պէ
բո լոր	Օա լակ	Չա զել	Յե ըեկ
բո ըակ	զան զակ	Պու կաս	Փա փագ
բո սոր	Ե ակ	Ճա կատ	Քա ըող

Աբ բա համ	Բն դու նակ	Վա տա բաժ
Բա նա կան	Թա դաւոր	Հե ղի նակ
Պա զա փար	ժա մա ցոյց	Չե ոա գիր
Պա տաւոր	Լա կա կից	Պե կա վար
Ե ղի ա	Լը ծա կից	Ճե մա բան
Օ ի նաւոր	Լոն բա գէտ	Յարու թիւն
Ի ա կան	Օի բա նի	

Լու սաւոր իջ	Պա լա բա կապ
Թաւաւա բա մաժ	Վա հա նաւոր
Օի բա նաւոր	Տա կա ոա պետ
Չա խո զա կան	Բա բու նա բար
Պե կա վա բիջ	Փա բի սե ցի
Ճա կա տա մարտ	Քա զա քա կից
Զա տա գո վել	Օր հա սա կան

Աբ տա բե բա կան	Աշ խա տո զա կա նայ
Թա դաւոր բա կան	Պաւա զա նա սի բայ
ժա մա նա կա կան	Թա դաւոր բա կա նայ
Լը նա մո զա կան	ժա մա նա կաւոր բայ
Վա տաւոր զա կան	Հա մա զոյ ա կա նայ
Մը խի թաւա բա կան	Տա զաւաւա հա բայ
Սի բա լը բա կան	Քա հա նայ ա կա նայ
Տա զա ջա փա կան :	

Ա Պ Օ Թ Ք

Տ Ե Ղ Ի Կ Ի Ն Ե

Հայր մեր՝ որ յերկինս ես, առբք եղիցի
անուն քո, եկեացէ արքայութիւն քո, եղիցին
կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: Օ Հաց
մեր հօնասպօզորդ տուր մեզ այսօր, և թող
մեզ զսարսիս մեր, որպէս և մեք թողու՛մք
մերոց սարսապածնաց, և մի տանիր զմեզ
ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարի:
Օ Ի քո է արքայութիւն, և զօրութիւն և
փառք յաւիտեանս, ամէն:

Ա Մ Ս Տ Պ Ե Ն Ե

Վոհանամք զքէն Տէր Աստուած մեր,
որ զարթուցեր զմեզ ի հանդստենէ քնոյ շնոր-
հիւ ողորմութեան քոյ: Օ արթն զմիտս մեր
արդարութեամբ առ քեզ Տէր Աստուած մեր,
զի աեսցեն աչք մեր զփրկութիւն քո: Եկեացէ
և բնակեցի՛ առ մեզ Աստուածութիւն քո, և
ողորմութիւն քո հովանի և սահապան լիցի
ի վերաց սաշտօնէից քոյ: Աւ զմեզ զճառայս

քո արժանի արնն ՚ի տուէ և ՚ի գիշերի, և
յամենայն ժամու միշտ խորհիլ ՚ի սէր սա-
տուիրանաց քոց, և զոհանալով փառաւորել
զհայր և զորդի և զսուրբ հոգիդ, այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն :

Ս Ե Ն Ո Վ Թ :

Ողորմեան ինձ Աստուած ըստ մեծի ողոր-
մութեան քում, ըստ բազում գթութեան քում
քաւեան զանօրէնութիւնս իմ :

Առաւել լուան զիս յանօրէնութենէ իմէ,
և ՚ի մեղաց խնոց սուրբ արնն զիս :

Օ անօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
և մեղք իմ առաջի իմ են յամենայն ժամ :

Քեզ միայն մեղայ Տէր, և զչար առաջի
քոյ արարի :

Որպէս արդար եղիցիս ՚ի բանս քո, և յաղ-
թօղ ՚ի դատել քեզ :

Անօրէնութեամբ յղացաւ, և ՚ի մեղս ծնաւ
զիս մայր իմ :

Ինչ Տէր զճշմարտութիւն սիրեցեր, զան-
յայտս և զճաճկեալս իմաստութեամբ քով
յայտնեցեր ինձ :

Յօղեան յիս մշտկաւ, և սուրբ եղէց, լուան
և քան զձիւն սպիտակ եղէց :

Ի սելի արա ինձ ցնծութիւն և ուրու-
խութիւն, և ցնծասցեն ոսկերք իմ տառա-
պեալք։

Կարձո՞ զերեսս քո ՚ի մեղաց իմոց, զա-
մենայն անօրէնութիւնս իմ քաւեան յինէն։

Սիրտ սուրբ հաստեան յիս Աստուած, և
հոգի ուղիղ նորոգեան ՚ի փորի իմում։

Մի՞ ընկենուր զիս Տէր յերեսաց քոց, և
զհոգի սուրբ քոյ մի հաներ յինէն։

Տօ՛ւր ինձ ցնծութիւն փրկութեան, հոգւով
սլետութեամբ քով հաստատեան զիս։

Ուսուցից անօրինաց զճանապարհս քո, և
ամպարիշտք առ քեզ դարձցին։

Փրկեան զիս յարենէ Աստուած՝ Աստուած
փրկութեան իմոյ, ցնծասցէ լեզու իմ յարդա-
րութեան քում։

Տէր՝ եթէ՞ զշրթունս իմ բանաս, բերան իմ
երգեսցէ զօրհնութիւնս քո։

Թէ՞ կամեցեալ էիր սլատարագս մատուցա-
նէաք, բայց դու ընդ ողջակէզս իսկ ոչ
հաճեցար։

Պատարագ Աստուծոյ հոգի խոնարհ, ըզ
սիրտ սուրբ և զհոգի խոնարհ Աստուած
ոչ արհամարհէ։

Բարի արա Տէր կամօք քովք Սիօնի, և
շինեսցին պարիսպք երուսաղէմի։

Յայնժամ հաճեսցիս ընդ պատարագս ար-
դարութեան, ուխտից պատարագս հանցեն
ի սեղան քո զուարակս :

Օրհնո-լի-ն սեշ-նոյ :

Աճք ամենեցուն ՚ի քեզ Տէր յուսան, և դու
տաս կերակուր նոցա ՚ի ժամու, բանաս զա-
մենառատ ձեռն քո և լցուցանես զամենայն
կենդանիս բարեհաճութեամբ քով :

Պրհնո-լի-ն յեո սեշ-նոյ :

Պոհանամք զքէն, Տէր Յիսուս Քրիստոս
Ատուած մեր, որ կերակրեցեր զ մեզ ՚ի յեր-
կրաւոր բարութեանց քոց, մի զրկեր զ մեզ
յերկնային արքայութենէ, բուժմէ, ամէն :

Աշո-լի-ն սեշ-նոյ :

Ամենագթած Տէր՝ զոհանամք զքէն վասն
բարութեանց՝ զորս յաւուրս անցելոյ և յամե-
նայն ժամանակի կենաց մերոց հեղեր ՚ի վերայ
մեր, և ընդ նմին մաղթեմք ՚ի քէն՝ մարդասէր
Տէր՝ ներեա մեզ զ ամենայն զ յանցանս մեր
գործով, բանիւ և մտօք, և արժանի արն յերե-
կոյս և ՚ի գիշերիս անմնաս և առանց մեղաց
մնալ մեզ, որպէս զի՝ պահպանեալ շնորհիւ

քով՝ խաղաղութեամբ մտցուք ՚ի քուն և հան-
գրասացուք, և դարձուցեալ ՚ի քնոյ՝ մատու-
ցուք քեզ զառաւօտեան զբարեբանութիւնս
և զգոհութիւնս, և ընդունելի լիցուք առաջի
քո յամենայն աւուրս կենաց մերոց, ամէն:

Ուշոյն ՀԵՇՊՄԻՅԷ

Մ. Մինասրէ կոյս Ասորհան:

Ուշոյն քեզ Մարիամ, լի շնորհօք, Տէր
ընդ քեզ. Օրհնեալ ես դու ՚ի կանայս և
օրհնեալ է ստուղ որովայնի քո. զի ծնալ
զՔրիստոս հոգւոց մերոց:

Առնէ՛ ստե՛սն շոսանէլէ:

Մենարարի Տէր՝ առաքեալ առ մեզ ըզ
շնորհս հոգւոյդ Արքայ, որ պարգևեցէ մեզ
զմիտս՝ և զօրացուցէ զհոգևոր կարողու-
թիւն մեր, որպէս զի ունկնդիր լեալ ուսմանց՝
չարգացուք ՚ի փառս Արարչիդ մերոյ և յօ-
գուտ ծնողաց մերոց և հասարակութեան:

Առնէ՛ յե՛ր ոսմանէ:

Քոհանամբ զՔէն Տէր Ասուած, որ
արժանի արարէր զմեզ շնորհաց քոյ՝ յուն-

տամբ և 'ի սուրբ Հոգին. յանեղն և 'ի կա
տարեալն: Որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մար-
գարէս և յաւետարանս: Որ էջն 'ի յորդա-
նան, քարողեաց զառաքելն, և բնակեցաւ 'ի
սքսն: Հաւատամբ և 'ի մի միայն ընդհան-
րական և յառաքելական եկեղեցի: 'ի մի
մկրտութի, յապաշխարութի, 'ի քաւութիւն և
'ի թողութի մեղաց: 'ի յարութի մեռելոց,
'ի դատաստանն յաւիտենից, հոգւոց և մար-
մնոց: Յարքայութիւնն երկնից և 'ի կեանսն
յաւիտենականս:

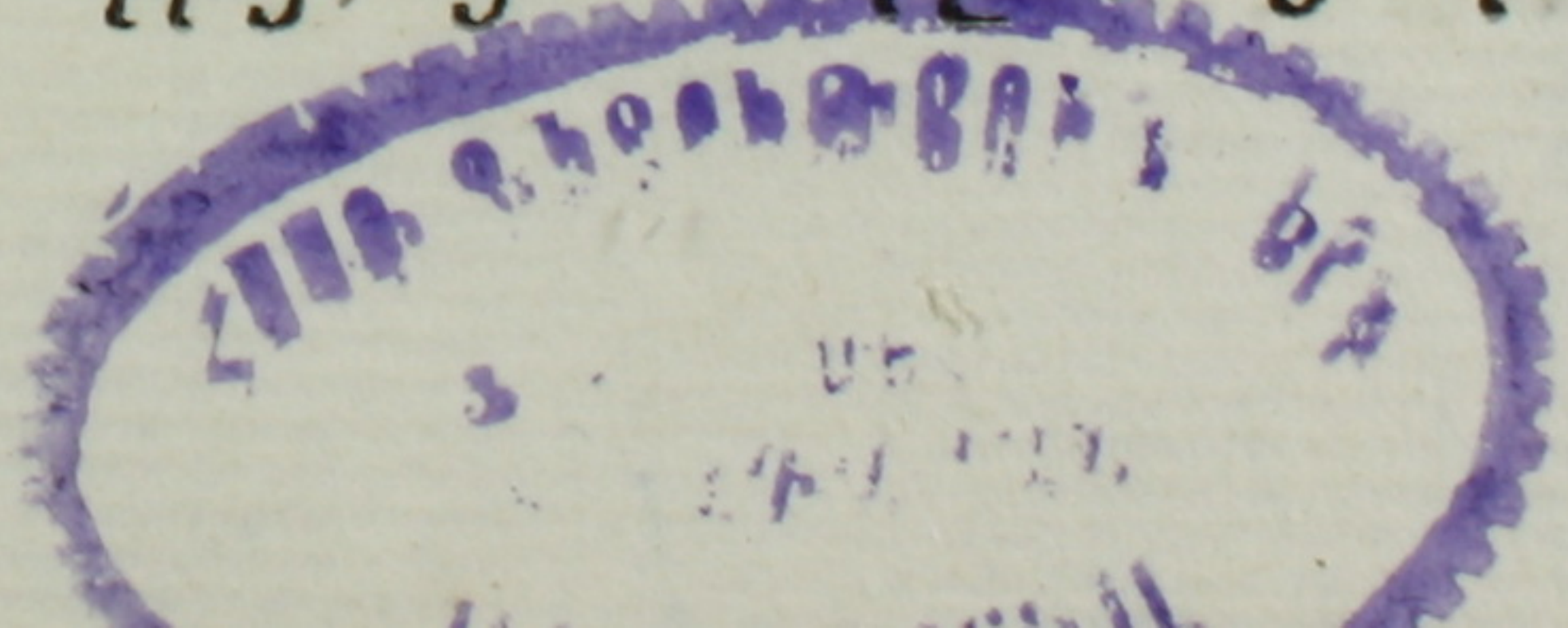
172
30598

Մ'ի նշանս ցառոս եւն հասարակ Բանիս

Իսկ որք ասեն՝ էր երբեմն յորժամ ոչ էր
Որդի կամ էր երբեմն յորժամ ոչ էր սուրբ
Հոգի. կամ թէ՛ յօջէից եղեն կամ յայլմէ
էութենէ ասեն լինիլ զորդին այ և կամ զսուրբ
հոգին. և թէ՛ փոփոխելիք են կամ այլայլելիք՝
զայնպիսիսն նզովէ կաթուղիկէ և առաքելա-
կան եկեղեցի:

'ի ուրիշ Լոստոսիկէ Բերիս ասացեալս

Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան
զյաւիտեանս. երկիրպագանելով սրբոյ Արրոր-
դութեն և մի անձութեն Հօր և Արդւոյ և
Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ, և յաւիտեանս:

Տ ւ ո ն Պ ր ա Գ ր ա Տ Ի Տ

1. Ես եմ Տէր Ա՛ժ քո, մի եղիցին քեզ այլ Ա՛ժ ք բաց յինէն :

2. Մի արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամ նմանութե, որ ինչ յերկինս 'ի վեր, և որ ինչ յերկիր 'ի խոնարհ, և որ ինչ 'ի ջուրս 'ի ներքոյ երկրի մի երկիրպագանիցես նոցա, և մի պաշտեսցես զնոսա :

3. Մի առնուցուս զանուն Տ՛ն Աստուծոյ քոյ 'ի վերայ սնտեսաց :

4. Յիշես ջիւր զօրն շաբաթուց սրբել զնա զվեց օր գործեսցես և արասցես զամ գործս քո, յաւուրն եօթներորդի շաբաթ Տ՛ն Աստուծոյ քում :

5. Պատուեա՛ն զհայր քո և զմայր քո, զի քեզ բարի լինիցի և զի երկայնակեաց լինիցիս 'ի վերայ երկրի :

6. Մի սպանաներ :

7. Մի շնար :

8. Մի գողանար :

9. Մի սուտ վկայութի վկայեր զընկերէ քում :

10. Մի ցանկանար տան ընկերի քոյ, և
մի անդոյ նորա. մի ցանկանար կնոջ ընկերի
քոյ, և մի ծառայի նորա, և մի աղախնոյ նորա,
և մի եզին նորա, և մի իշոյ նորա, և մի ան
անասնոյ նորա, և մի անմի զինչ ընկերի քոյ իցէ :

Եօջն Խորհո-րք Ենեղէյ-ոյ :

1. Մկրտութիւն :
 2. Դրոշմ :
 3. Հաղորդութիւն :
 4. Եւրաշխարհութիւն :
 5. Վերջին Օծումն :
 6. Կարգ Քահանայութեան :
 7. Պսակ :
-

ՊԵՍՊԵՍ ՈՏԱՆԱԵՒՈՐՔ:

Թարգմանաւ լինի ևն ևն. Սարգսն է:

Երանեալ է այր յիւրում վիճակի,
Որ ոչ խորհրդոց չարին ետ տեղի.
Ոչ գտաւ կցորդ ժանտ ամպարշտաց,
Ոչ ընդ կորուսչաց նստաւ յաթոռի:

Եւ խորհուրդ և կամք կարգին և ուղղին
Յօրէնս Եստուծոյ՝ ՚ի կամս Երարչին:
Օ, ցայդ և ցերեկ ՚ի բուն յանթմնի.
Ուղղէ զիւր շաւիղ՝ յառեալ ՚ի նոսին:

Օ, երթ ծառ բազմուղէշ տնկեալ յանցս առուի,
Ղիւղովք տերևովք ձգի տարածի.
Մանրին ոստք պտղովք ըստ ժամանակին,
Ոչ թափին տերևք, այլ միշտ դալարի:

Յոր ինչ ձեռնարկէ ՚ի ճահ յաջողի
՚ի վայելչական դործս առաքինի.
Իսկ ամպարշտաց սիրտ ալէկոծեալ,
Հոսի մրրկաւ իբրև զփոշի:

Արդ ոչ ամպարիշտք ելցեն յատենի
Դ, դատ իրաւանց Արարչին երկնի .
Իսկ արդարք յիւրեանց ժողովս հրճուալից
Օ, Զոկ մեղաւորաց չաճեն Դ մտի :

Օ ի Տէր ճանաչէ խնամող ամենի
Շ աւիղս արդարոց պահել Դ կայի .
Բարձեալ Դ չարաց տեսչութիւն վերին ,
Ճանապարհ նոցա անդէն կորնչի :

Թ արգճանկն լինի ժն Ս արգճանկն :

Տէր սվ ոք կացցէ Դ վեր քան զարփին
Դ պայծառ խորան քոյդ սքանչելի .
Կամ սվ բնակեսցէ ընդ քեզ գերարփի
Դ տէրունեան վայր Դ սուրբ քո լերին :

Կա որ անստգիւտ ուղղեալ զիւր ուղին ,
Միշտ զարդարութիւն կրէ Դ սրտի .
Պահէ զճճմարիտ յիւր մաքուր հոգի ,
Որպէս և անկեղծ խօսի Դ լեզուին :

Ոչ գիտաց շրթամբք նենգել օտարին ,
Ոչ խարդաւանել զայլս յորոգայթի .
Ոչ նիւթեաց չարիս յընկեր դրացի ,
Սատնել կորստեան ըստ վատ դաւողին :

Մերժէ զումարտակ չար խարդախողին,
Օտրկիւղածս Տեառն անու ՚ի սրտուի,
Պահէ զոր երդուաւ ըստ ուղիւ կարգի,
Բանիւ ոչ երբէք ստէ մտերմին:

Գառն է նմա տալ զարծաթն ՚ի վաշխի,
Կաշառս իրաւանց չառնու ՚ի դատին.
Ում ջան է այսպէս յարիւ ՚ի բարին,
Մի անկցի բնաւ մի սասանեսցի:

Թարգմանիւն իմ Սարգսիւն:

Տէր լոյս իմ կեանք իմ յոյս կորուսելոց,
Ես յուժմէ՞ երկեսայց.
Տէր ասպաւէն իմ սլաշտպան անկելոց,
յուժմէ՞ դողացայց:

Յառնել յիմ վերայ սրտառել չարաց
յուտել մարմին իմ,
Անկան թուլացան թակարթք դաւողաց
զեղկելի անձն իմ:

Թէպէտ և ճամբար թէ զունդ թշնամեաց
՚ի ճակատ մատչին,
Ոչ լքցի սիրտ իմ ՚ի մարտից նեղչաց,
յոյս իմ յԱստուած իմ:

Միակ սէր և տենչ իմ ողջոյն կենաց՝
Բնակիլ ընդ էին,

Տեսանել զփառս, հրճուիլ լուսապանծ
Եւր սուրբ տաճարին:

Ամուր պարսպնալ ՚ի բարձր իւր խորան
զիս յաւուր չարի.

Չածկեաց ընդ թևօք ՚ի պատսպարան
՚ի չարին մարտի:

Բարձրացոյց զիմ գլուխ հանդէպ թշնամեաց
փառօք յաղթական.

Սատուցից նմա զոհ պատարագաց
սաղմոսերգութեան:

Լուր ձայնի իմում բարձրեալ թագաւոր,
զի առքեղ կարգամ.

Պահեսն զիս հզօր յառիթ զիպաւոր,
ես ՚ի քեղ յուսամ:

Անձն իմ կողկողի լինել արժանի
տեսլեան տիրական.

Յարարէ՞ղ զթած լոյս ճաճանչալի
ունիլ յարաժամ:

Մի ՚ի մեղապարտ ծառայէ՞ղ ցամամբ
զարձցիս հաստիչ իմ.

Եւ մի աղօթք իմ անձին անարժան.
դարձցի 'ի ծոց իմ:

Հայր իմ և մայր իմ ծնողք անցաւոր
'ի ծնէ զիս թողին.

Տէր ընկալաւ զիս Ստեղծող զօրաւոր՝
կարգեալ 'ի բարին:

Կացո՞ զիս Տէր իմ 'ի շաւիղս սուրբ
օրինաց քոյին.

Օյ մի ընկձեսցէ ոստին իմ անսուրբ
զամբացեալս 'ի նմին:

Մի մատներ յայս կեանս զիս Տէր իմ հաստիջ
վկայից մեղաց.

Եւ քո պահեսցէ զիս 'ի կորուսիջ
չար զբարտողաց:

Յուսամ աներկբայ տեսանել զփառս
յերկրին կենդանեաց.

Եւ ոչ զրկեցայց յագիլ 'ի պարգևս
տիրական բարեաց:

Քաջալերեաց դու 'ի սիրտ և յոգի
յէն ամենակալ.

Մի սասանեսցիս յարկածից աստի
'ի Տէր հաստատեալ:

ԹԻՎԱԿՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼԻՒ ՍՈՆՏՈՒՆՆԵ

Դատաւոր արդար դատեան զայնոսիկ
Դատողս աննուէր անձին իմ անզօր.
Մարտիր զօրութեամբ վանել զերթ մարտիկ
Օ մարտնչողս ընդ իս պաշտպան իմ հզօր :

Բնդ ձայն տազնապիտ արի զօրաւոր
Օ ինու աստարաւ ընդդէմ թշնամւոյս.
Յօգնել ինձ փութն փրկիչ ահաւոր
Երբ զինին նոքա հակառակ հոգւոյս :

Յրուեան զյարձակմունս նեղլաց իմ ուժգին.
Վ անեսցէ զնոսս սուր քո հրաշաւոր.
Օ ի վտահ գտայց ՚ի դէպս աղետին,
Թէ պաշտպանէ զիս աջդ անազօր :

Կրեսցեն զամօթ չար հալածիչք իմ,
Որք զանձն իմ խնդրեն ՚ի կորուստ մատնել.
Դարձցին դառնացեալք ՚ի վայ ցաւագին
Խորհողք վասն իմ չար ՚ի խորհուրդս անել :

Բուռն բարկութիւն տիրական ցասման
Խլեսցէ զնոսս զերթ հողմ զփոշի.
Հասեալ երկնառաք հրեղէն զօրութեան
Հարցէ մաշեցէ զնոսս յերկիւղի :

Ճանապարհք նոցա միգաւ խաւարաւ,
Պայթակղանք նոցունց ՚ի կորուստ լիցին.
Հրեշտակ վրէժխնդիր վրիժառու բազկաւ
Լնչեաւ արասցէ զնոսա յանդնդին:

Եյսպէս արհաւիրք որոգայթ չարին
՚ի նանիր թաղեան ՚ի վնաս նեղչաց.
Ընդ վայր կատաղեալ զիս նախատեցին,
Օածկեալ զդարան նենգութեան իւրեանց:

Խորին խաւարին զուբ անդնդային
Պահեսցի յուղին ՚ի դաւ ոտխաց.
Իսկ ՚ի ցանց նոցին, զոր ինձ թաղուցին,
Լնցին ՚ի նմին ոտք անօրինաց:

Ենձն իմ ցնծասցէ ՚ի Տէր Եստուած իմ,
Հիացեալ յաւէտ յիւրում փրկութեան.
Քաջալերեսցի յարազուարձ հոգին,
Տեսեալ զտեսչութիւն Աչին զէս համայն:

Ո՛նման է քէզ Տէր ամենազօր,
Եւ ո՞ հաւասար՝ գոչեն ոսկերք իմ.
Քոյդ մեծ տէրութիւն զարս զօրաւոր
Զնջէ որք կոխեն զաղքատս առ ոտին:

Յարեան յիմ վերայ վկայք անօրէն
Սեղաց կարապետք դրացիք մահուան.

Եւ ամօթոյ զիս նեղեն հարցանեն,
Օրր ոչ գիտէի խնդրեն յինէն բան:

Ինձ չար ընդ բարւոյ վնաս վշտարեր
Գժնդակ մտօք ընդ վայր հատուցին.
Ընժառանգ առնել որդիք մահարեր
Մահու զրաւել խորհեցան զանձն իմ:

Ի այց առ ՚ի մեղկիլ հալածչաց իմոց
Պահօք աղօթիւք ՚ի քուրձ մաշէի.
Օ՛ի մի յարիցեն անդրէն յանդնդոց
Մի այլ նեղեսցեն զիս աղօթէի:

Որպէս համարիւն եղբայր ջան եղի
Հաճելի լինել իբրև մտերիմ.
Տրտմեցայ վասն այնց ՚ի սիրտ ցաւալի,
Յարտասուս հարեալ դառն անհնարին:

Եւլ սակայն նոքա խնդացին ընդ այն,
Տեսեալ զիս մերձիլ յաղէտ չարատանջ.
Համագունդ դիմեն յանխնայ ցասման,
Գլել զիս ՚ի գուր ՚ի ստուեր մշտատանջ:

Օ՛ անձն իմ սասանեալ փորձեն խռովեն,
Իմ կորուստ նոցին առիթ բերկրանաց.
Ծիծաղին զինև յանդուզն բասրեն,
Կրճտեն ապառոււմք զատամուռնս իւրեանց:

Նախատես Մատուած ցերբ արանց ցասման
Նկատես զոճիր խորամանկ չարաց.
Մի զիս յառիւծուց մասներ յորովայն,
Մաշել յաւիտեան կեանս իմ վշտազգեաց :

Դի փառաց տաճար եղէց խոստովան,
Ըռեալ Դի գովեստ քոյդ փառս երկնաւոր.
Չայնիւ ցնծութեան լեզուաւ գոհարան
Դի ժողովս ազգաց երգեցից զերգ նոր :

Մի տար թոյլ բերկրիլ յիմ վերայ նեղչաց,
Որք տարասարտուց ատեն չարաչար.
Մի տար ճոխանալ անկութ ոսոխաց
Ըննարկի յառեալ ծաղրողաց զիս յար :

Օրան խաղաղութեան քաղցր յերևութին
Ըրտաքուստ ընդ իս խօսէին սիրուն.
Ըսլ Դի խոր սրտի թոյնք օձից էին
Թակարթել զանձն իմ Դի ստուեր մահուն :

Բացին դժնդակ բերան թիւնալի,
Դոչեն միաբան զերգ իմ կորստեան.
Բնդլայնեն զսիրտ ծաղր Դի ծնօտի,
Թէ մեզ ցնծութիւն՝ դու երբ Դի գլորման :

Տեսեր Տէր գթած նոցին զաղրութիւն,
Մի լուեր տանիլ յանդուզն եպերմանց.

Հան ՚ի նոցանէ վրէժ սաստկադոյն,
Մի երբէք յինէն լիցիս հեռակաց:

Երի Տէր կարող՝ եւ յաթոս փառաց,
Դատել իրաւամբք զիմքս դատաստան,
Իրաւ արն ինձ, զերծ ՚ի դժբողաց
Յանժոյժ ծարաւեաց իմ անմեղ արեան:

Շարժեա՛ն զիրաւունս սուրբ արդարութեան,
Հայեաց ՚ի դատ մեր, դատեա՛ն զմեզ արդար-
Մի Թոյլ տար նոցա հեզնել իմ զլորման,
Դատեա՛ մի ներեր ներող բարերար:

Մի լիցի նոցա պանծալ ՚ի չարիս,
Մի թշնամանօք անգոսնել զանձն իմ.
Թէ քանի՛ հրճուանք մեր դիպան սրտից
Երբ զնա կոխել եհաս մեր ոտին:

Յամօթ մաշեցին, որք չարեօք խնդան
Օյս կորուսանել յաղէտ ցաւադին,
Օգեցեալ նախատ յիւրեանց նանրութեան
Բարձրայօն լուտիչք կորակոր գտցին:

Սակայն տուր նոցա վարձ յաւերժական,
Որք խնդրեն վասն իմ զուղիղ և բարի.
Կկատեալ յանձն իմ մթերք բարութեան
Փողեսցեն՝ մեծ է Լն անձառելի:

Եղու իմ ուսցի զբան ճշմարտի
Երգել գովութիւն օրինացդ վերին.
Բև անձն իմ իսպառ յաւերժ բերկրեսցի
Ընդ համայն աւուրս ցորչափ յիս շունչ իմ:

Հարցում է հարց Յովն. հարց է ԼԸ. ԼԹ. Խ և Խս.

Ո՛վ գու որ կաս անկեալ ՚ի վիշտս աղէտալի,
Սրես լեզու ընդդէմ Աչին յանիրաւի,
Ե՛ւ ՚ի մտի որչափ ՚ի ջանս է հրաշական,
Ե՛յն որ յամպոց գոչեաց առ Յովբ ահեղաձայն,
Ընդ մեջ մրրկաց փայլատակեալ զարհուրելի,
Յորդ անձրեաց երկնատեղաց ձեան և կարկտի,
Որոտալով ահեղագոչ ՚ի ձայն հնչման,
Ցումամբ յերկնից ընդ շառացմանց հրոյ
փայլման.

Ե՛սպէս զերկինքս գղրդեալ բանիւ Աչին,
Կոչէ ՚ի վէճ վիճաբանել ընդ ծառային:

Ե՛րդ ժողովեան զոյժ զօրութիւն ՚ի քում սրտի,
Պնգեան զմէջ, կաց և տուր ինձ սրտասխանի.
Ո՛ւր գու էիր երբ ես հիմունս եղի երկրին,
Օ՛այս գեղեցիկ աշխարհ հաստեալ յանշարժ
կային.

Ուր երբ եղի հաստատութիւն հողագնդի,
(Օրհնեալ գումարս երկնից զօրաց յիւրեանց
կարգի.

Իմ մեծութիւն իմաստութիւն է անքննին.
Եղէ թէ դու ունիս զիմաստ յայտնեա մեկին :

Ուր էիր դու յարժամ անթիւ աստեղաց պար,
Նորաստեղծեալ լուսաճաճանչ եղան ՚ի շար.
Յանկարծ շարժեալ իմով ձեռամբ ամենակալ,
Պարաբերին յայն ասպարէզ լայնաճաւալ.
Ճաճանչք արփուոյն երբ ցուացեալ ծաւալեցան
Ընդ համօրէն անսահման վայր եթերական,
Նոյնպէս չքնաղ ՚ի գիշերի փայլեալ լուսին,
Օ իմ մեծութիւն յերգ նուագեալ քարոզեցին :

Եւ ո՞ փակեաց մեծատարած ծով եզերօք,
Սահման և հուն եղ անդնդոց ամուր փակօք.
Ոչ իմ հրաման կապեաց զալիս ժանտ կատաղի.
Ոչ յարձակիլ ոչ ըստ սահման անցցեն հեռի.
Եղի նմա մէզ ՚ի հանդերձ լցեալ զանդունդ.
Իմ զօրաւոր ձեռամբ հաստիչ բոլորակ գունտ.
Բացի զվիհ վանեցի զօդ աղջամղ ջին.
՚ի ցամաքէ զՈվկիանոս հանի ինքնին :

Պիտէս արդեօք հանել հրաման գէթ միանգամ,
Օ ի ծագեսցի գեղափայլ լոյս առաւօտեան.

Կամ ՚ի մի օր զանդոց դաշտից տանջող ծարաւ,
Ընցուցանել զովացուցիչ քաղցր անձրևաւ,
Կառավարել զօդոյ գաւառ զերթ նաւուղիդ,
Օ՛ր յանդորրու ՚ի ծովածոց բերցէ ուղիդ,
Շարժմամբ հիմանց ցնցել զերկրի դանդաղ
մարմին.

Օ՛ր զանաստուածս արկցէ յերկիւղ մահա-
բերին :

Հասնալ իցես գահավիժմամբ յակն ծովի,
Շքջեալ ընդ հետս անդնդախոր ասպարիզի,
Դնւ թուեցեր զսքանչելիս բազմօրինակ
՚ի խաղալ անդ ջոկկայտառաց ՚ի լայն յատակ,
Բացան արդեօք առաջի քո դրունք մահու,
Յաւերժական ծածկեալք մթաւ խոր ահար-
կու.

Բարապանաց տեսեալ արդեօք քե՛ս սարսեցան,
Կամ քո՞ կոխեալ ջախջախեցեր վհին բերան :

Դու ճնշելով փոթորկաւ զանպրս խաւարին,
Գիտես ծածկել այնու չքնաղ դէմս արեգին,
Պնդել կապել զազատ յուզմունս յատակ օդոյ,
Կամ ծնանիլ ՚ի յանձրևի փայլակն ազդու.
Որ յանկարծուստ սահեալ ՚ի վայր սրընթաց
փայլմամբ,
Պատառոտէ սիրտըս լերանց ահեղ ճայթմամբ,

Վիսէ դղրդել ծագս աշխարհի ՚ի ծիր ոլոր :
Օ, ահեղ ցասունս մահաճանացոսաց յայտնէ
բոլոր :

Քոյդ հրամանաւ վերաթնէ արծուի վիթխար,
՚ի բարձրութեան ճախրեալ յեթեր նազէ ՚ի
պար :

Օտորէ զհողմով տարածէ թեա յանշարժ կայի,
Կորովաբիր դիտմամբ ՚ի դեա ՚ի ծով յառի :
՚ի գերամբարձ ամպոց յերկիր կայ ՚ի զնին
՚ի ջուր խորին յանկէտ անդունդս հետազնին :
Վիսէ զոր ինչ ետու նմա ՚ի կերակուր,
Օ, այսոյժ նմին զակն սրատես արդ դ՞ու ետուր :

Հայեաց յանտառս տես Բեհեմովթ ահեղ
գազան :

Յինէն արդեօք էթէ ՚ի քէն եղաւ ՚ի կեան :
Ուտեստ նորա փափկասնունդ է շլորենին,
Որ անվնաս փուշ և մացառ կոխէ յոտին :
Երակք և ջիւքն են քաջահիւս զերթ արանան :
Եղէ ՚ի փորձ դիր զօրութիւն զքոյդ և նորայն :
Կողք նորա են կողք պղնձի ձոյլ երկաթ ողն :
Եւ և երբէք զեղ ջիւր նորին թեքել կարող :

Երդ զոյ հնար կապել բազկիդ զ Լեխաթայն,
՚Ինել սրախուրց կարթ զցուկաւ խաղալ ընդ այն :

Եւ յն որ 'ի մէջ Ավիւիանու համատարած,
Օտարէ զալիս, սատառէ ջուր 'ի սուր ընթաց,
Լուսաւորեալ բոլորաձև փայլուն թեփովք,
Օքահաւոր պղնձաձոյլ զերթ վահանօք,
'Երզակ և սուր ուռն երկաթի զէն զօրութեան
Թուին նմա յենուլ ընդ խաղ փուտ եղեգան:

Սիրտնորա է վէմ երկանի կամսալ դարբնաց,
Սանիքն ահեղ քաջ աղխաղխեալ կարգ գե-
րանդեաց.

Ավյանդգնի ձեռս 'ի վերայ դնել նոցին.
'Ես միշտ պատրաստ միշտ բորբոքած յահեղ
մարտին.

Ընկողմանի 'ի գայլախազ վիմաց վերայ,
Եքհամարհէ զկարծրութիւնս անդամանդեայ.
Ընկարծրակուռ իւր պնդակազմ մեծ զօրութե
Օայն համարի իբրև կակուղ տիղմ անպիտան:

Իբրև խաղայ 'ի մարտ ուժգին ընդ ոսոխաց,
Յուզին անդունդք որպէս կաթսայ ծովն ընդ
ալեաց.

Օխի որկորն բոց արձակէ զերթ վառարան.
Շաւիղք նորա այրին 'ի խորս հրոյ նման.
Եւ զն 'ի ցասման շանթք կայծական փայլին
'ի բոց,

Իբրև ածուխ հրաբորբոք վառեալ 'ի հնոց.

Օ համայն հուժկու ահաբեկեալ մերժէ հեռի,
Չայնէ արին ո՛վ կարէ կալ իմ առաջի:

Օ լայնատարած զուևս աշխարհի անդ ՚ի
սկզբան

Երբ կամք եղեն ՚ի զոյ ածել միանգամայն,
Ի քէն արդեօք հարցի խորհուրդ ինձ պիտանի,
Նորակերտել զանթիւ էակ բազմապիսի.

Երբ հողն առի ՚ի սկզբանէ յաւիտենից
կազմակերպել ՚ի ձև ՚ի շունչ մարդ հոգելից,
Ընդէր յայնժամ ոչ կացեր մերձ ինձ ասել բան.

Օ ի փոխէի զբոյդ դաղափար յայլ ձև պատկան:

Օ այս ամենայն կալ ՚ի մտի ո՛վ անցաւոր.

Երևեցո՞ զիշխանութիւն Հաստէին բոլոր.

Պաշտեալ յոգի կամս իւր բարի Մտուածային.

Օ ի ունիցիս համբերութեամբ մասն և բաժին.

Նա զամենայն սակս մերոյ արար օգտի.

Օ ոմն ՚ի պատիժ, զոմն ՚ի հանգիստ եդ ըստ

կարգի.

Իյոյս հաստատ բնրձ զ ծանրոց բեռին բնա-

կան:

Միշտ անտրտունջ հայցեալ նպաստ արար-

չական:

ԱՊՐԱՅԻՆ ԵՒ ԱՊՐԱՅԻՆ

Օտաջին մարդն կոչեաց Աճ Ադամ և ՚ի կողոյ նորա արար օգնական նմ՝ զոր և կոչեաց Աւայ: Տեղի բնակութե ետ նոցա Աճ զերկրային դրախտն փափկութե. (այն է ՚ի գեղեցիկ պարտիզի) և հրամայեաց նոցա ուտել զպտուղս յամ ծառոց, բաց ՚ի ծառոյն գիտութե բարւոյ և չարի: Իսկ նք անցին զպատուիրանան՝ ճաշակելով զարգելեալ պտուղն: Այս եղև օտաջին քայլ առ յանցանս: Յոյր սակս արտաքսեցան նք ՚ի դրախտէն, անկան յաշխատանս և ՚ի վիշտս, և դատապարտեցան ՚ի մահ:

Չափ բարկութե Աստուծոյ ըհուպ յայտնեցաւ ՚ի վր սերնդոց նոցին, որք ընկղմեալ կային ՚ի մեղս: Կային՝ անդրանիկն Ադամայ՝ ատեաց զեղբայր իւր զԱբէլ, վասն զի պատարագն Աբէլի, զոր մատուցեալ էր մաքուր և ջերմ հաւատով՝ ընդունելի գտաւ Աստուծոյ. նա սպան զեղբայր իւր — և անիծեալ եղև Աստուծոյ:

ԳՆԵԶԵՆԷ

Սերունդք Ադամայ այնքան չարացան, մինչ զի կամեղև Աստուծոյ ջնջել զնս յերէ:

սաց երկրի տիեզերական ջրհեղեղաւ: Մի միայն 'Աոյ ՚ի տոհմէն Աեթայ՝ երրորդի որդւոյ Ադամայ՝ եզխտ շնորհս առաջի Տն Աստուծոյ: Հրամայեաց նմ Տէր կազմել զՏապան, քի զմեծ նաւ, յոր մարթ իցէ մտանել նմ ամ տամբ իւրով, և ամ ազգի կենդանեաց երկու երկու: Իբրև ամենեքին մտին ՚ի Տապանն՝ էած Աճ անձրև ՚ի վր երկրի զ 40 տիւ և զ 40 դիշեր. յորմէ ծովն բարձրացեալ ՚ի սահմանաց իւրոց ծածկեաց ջրով զ ամ կողմունս ՚ի վեր և ջնջեաց զ ամ մարդ և զ ամ կենդանի: Մնաց միայն 'Աոյ և կին իւր երիւք որդւովք և կանայք նոցին՝ որք զտին զփրկութի:

'Ահապետն 'Աոյ՝ ելեալ ՚ի Տապանէ՝ էհան զողջակէզ Տեառն Աստուծոյ: Աճ եզ զաղեղն իւր յամպս ՚ի նշանակ ուխտի, որ ոչ ևս եղիցի ջրհեղեղ ՚ի սաստակել զ ամ մարմին. և օրհնեաց Աճ զ 'Աոյ և զ որդիս նորա:

Աճ Ե = Կ = Տ:

Յետ ջրհեղեղին՝ սերունդք 'Աոյի փոռեցան ՚ի վր երկրի: Որդիք մարդկան անկան յարատս որպէս և յառաջն:

Անխոհեմ դիտաւորութե սկսան նք շինել ՚ի Բաբելոն քաղաքի զաշտարակ՝ որոյ գա-

գաթն ժամանեացէ յերկինս: Իսկ ՄԺ խոնարհեցուցանելով զամբարտաւանուի նոցին, խառնակեաց զլեզուս նոցա. ուստի հարկ եղև նոցա ՚ի բաց գնալ անդրէն՝ չաւարտեալ զշինութիւն: Աբրահամ զիտաց սլահել զինքն ՚ի հասարակական մոլորութիւն: Առստացաւ նմ ՄԺ լինել հայր բազմուէ ազգաց և հաստատեաց զուխա իւր ը նմ և ը զաւակինն: Այս խոստումն իսկ և իսկ կատարեցաւ. զի ՚ի Յակովբայ՝ Թոռանէ Աբրահամու՝ ծագեցաւ ազգն իսրայելացւոց: Հաճոյ եղև Աստուծոյ փորձել զհաւատն ծառայի իւրոյ և հրամայեաց Աբրահամու հանել յողջակէզ զմիակ որդին իւր զԻսահակ: Աբրահամ սրտորաստ գտաւ կատարել զկամս Տեառն և տարաւ զորդի իւր ՚ի տեղի ողջակիզին: Իսահակ հնազանդ եղև նմա, զի երկիւղած էր յԱստուծոյ և սաշտէր զհայր իւր: Առաքեաց ՄԺ զհրէշտակ՝ զի մի Թողուցու մխել զձեռն՝ որ սրտորաստ էր զենուլ զանմեղ ողջակեզն:

Յ Ի Է Է Է:

Իսահակայ էր որդի Յակովբ՝ որոյ էին 12 որդիք, որք յետոյ եղեն 12 նահապետք 12 ազգաց: Յովսէփ կրտսերն ՚ի նոցունց՝ զոգ

վն բարերարոյութենն սիրէր հայր իւր առաւել
քան զայլ որդիս, ատեցեալ եղև յեղբարց իւրոց
և վաճառեցաւ ՚ի նոցանէ յԱզիպտոս:

Սակայն Աճ անտես ոչ արար զնա վն հե-
զութե և ողջախոհութե իւրոյ: Շնորհս եգիտ
նա առաջի թգւրին Ազիպտոսի: Արչեաց նա
առ ինքն զբոլոր տունն հօր իւրոյ՝ առ ՚ի ազա-
տել զնն ՚ի սաստիկ սովէ. և լցոյց ամ բա-
րութեամբք զնոյն եղբարս իւր, որք վաճա-
ռեցին զնա ՚ի ծառայութի:

Եւ ի Իւրայելացոց յԵգիպտոսէ:

Յետ մահուան երկոտասան որդւոցն Յա-
կովբայ, որք բնակեցան յԱզիպտոս, սերունդք
նոցա բազմացան յոյժ: Փարաւոն թագաւորն
Ազիպտոսի՝ երկնչելով եթէ ՚ի բազմանալն
մի լինիցին նոքա ինքեան վտանգաւորք, չար-
չարեաց զնոսա ՚ի գործ խիտ և հրամայեաց
սպանանել զամ արու ծնեալսն: Սակայն Աճ
խնայեաց ՚ի ժողովուրդ իւր: Սովսէս և Ահա-
րոն առաքեցան յազատուի նորին, որք սքան-
չելեօք հարկեցուցանէին զՓարաւոն արձա-
կել զնոսա: Փարաւոն ընդդիմանայր իսկ Աճ
էհար զԱզիպտոս՝ և սարտաւորեաց զիշխողն
Ազիպտոսի հնազանդիլ Տեառն աշխարհի:

Յեւանել Խարայելացւոց՝ Մովսէս կամաւն
Մատուծոյ, հրամայեաց պատրաստել զզատիկ
որ էր յանմեղ գառնէ՝ ՚ի նմանութիւն այնր
գառին, որ հանդերձեալ էր չարչարիւ վն նց
՚ի վր խաչի:

Պատմութիւն Օրինաց:

Իբրև Մովսէս էհան զժողովուրդ Խարայե-
լացւոց յԱզիպտոսէ՝ շրջեցաւ սիրտ Փարա-
ւոնի, որ արձակեաց զնն, և պնդեցաւ զհետ
նոցա զօրօք իւրովք: Կարմիր ծովն արգելոյր
զընթացս Խարայելացւոց: Մովսէս ձգեաց
զձեռն ՚ի վերայ ծովուն, և պատառեցաւ ջուրն
յերկուս կողմունս: ժողովուրդն Մատուծոյ
էանց ք ցամաք, և պնդեցեալ զհետ նորա
թմբն՝ ջրասոյզ եղև համայն զօրօք իւրովք:
Մովսէս խաղացոյց զԽարայելացիս յանապատ,
ուր ուտէին նք զմանանայնյերկնից իջեալ:

՚ի լեառն Սինայ Տէր Մծ ևտ նոցա զօրէնս
(տասն պատգամք) գրեալ ՚ի վր երկուց տախ-
տակաց: Բայց Խարայելացիք էին անգոհք՝
յանդգնելով տրտնջել զՄովսիսէ, ևս և բզ
Մատուծոյ և յաղազս այնորիկ ոչ կարացան
մտանել յերկիրն աւետեաց՝ բայց միայն յետ
40 ամաց յելից անտի իւրեանց յԱզիպտոսէ:

հրեշտակապետ ՚ի Նազարեթ առ Աոյսն Մարիամ՝ որ էր յազգէ Դաւթի: Հրեշտակապետն աւետեաց նմ, թէ իջմամբ Արքայ Հոգւոյն ծնցի զորդի և կոչեսցեն զանուն նր Յն, մի Փրկիչ: Ըմենասուրբ Աոյսն՝ լուեալ զբանսն հրեշտակի Ըստուծոյ՝ ետ պատասխանի, Ըհաւասիկ կամ աղախին Տեառն, եղիցի ինձ լն բանի քում:

Մարիամ խօսեցեալ էր Յովսեփայ՝ որ լն արուեստի էր հիւան: Ըշխարհագիրն, որ եղև լն հրամանի Օգոստոսի Ապսեր Հոովմայեցւոց, հարկադրեաց զնոսա զնալ ՚ի Նեթլէհէմ՝ ուր լինելոցն էր ծնունդ Մեսիայի: Մարիամ և Յովսէփի էին ՚ի չքաւորութե. մմ իջևանք Նեթլէհէմի լի էին երթևեկօք և ոչ գոյր նոցա տեղի. վնյ իջևանեցան յախոռի, ուր ՚ի միում ժամուրդ հասարակ զիշերաւ ՚ի մսուրն ծնաւ Փրկիչ աշխարհի: ՚ի նմին զիշերի հրեշտակքն աւետարանեցին զծնունդ թաղաւորին Յուդայ՝ հովուացն, որք և եկին երկիրսպազանել նորածին մանկանն:

Մոգքն յարևելից տեսեալ զաստղ նորա՝ հետևելով ընթացից նորին՝ եկին երկիրսպազանել նմ և բերին զպատարագս ոսկի, կնդրուկ և զմուսս:

Ընտի Յովսէփայ և Մարիամու լն ման-

կանն՝ ը հրամանի հրեշտակին՝ հարկ եղև հե-
ռանալ Աղիպոսս, քզի Հերովդէս՝ որ յայնժմ
իշխան էր Հրէաստանի, լուեալ զծնունդ
Մեսիայի, հրամայեաց կոտորել զամ մանկու-
նրս, որ ՚ի Մէթլէհէմ:

Մ Է Ր Պ Ռ - Ը Ի - Ի :

Յիսուս զարգանայր բարերարոյութեամբ և
իմաստութեամբ: Մինչ լրացան երկոսասան-
ամք նորա՝ խօսէր նա ընծարանս Հրէաստանի
և առաջարկէր նոցա զհարցմունս այնպիսի
իմաստութեամբ, որ ամենեքեան զարմանալով
սքանչանային:

Յիսուս վարէր զկեանս ը Յովսէփայ և
Մարիամու յանձանօթս. աշխատէր ը նոսա և
օգնէր նց, ցուցանելով, եթէ մարդոյ՝ մանա-
ւանդ յերիտասարդութեան հասակի՝ չէ պարտ
արհամարհել զաշխատանս: Արբ լրացան 30
ամք նորա՝ մկրտեցաւ ՚ի Յովհաննէ՝ ՚ի կա-
րապետէն իւրմէ. և նոյնժամայն Ա. Թ (առաջի
ամենեցուն) յերկնից վկայեաց, թէ՛ դա է
որդի իմ սիրելի, ը որ հաճեցայ:

Յայնմ հետէ սկիզբն եղև քարոզութն նորա
զԱլետարանէն ճշմարտութն: Աոչեաց առ
ինքն զչորեսին ձկնորսս, զԱնդրէաս, զՍի-

մովն, զՅակովբոս և զՅովհաննէս և զայլս
 բազումս՝ որք եղեն աշակերտք նր: Դ նո-
 ցունց ընտրեալ զ 12 արս՝ կոչեաց զնս՝ Առա-
 քեալս և առաքեաց յայլ և այլ աշխարհս քա-
 ըողել զվարդապետուի իւր և ՚ի վկայութիւն
 եթէ նա ինքն է Արդի Աստուծոյ. ետ նց շնորհս
 առնել զսքանչելիս և բժշկել զցաւս:

Նախ ինքն արար սքանչելիս ՚ի հարսանիս,
 որ էր ՚ի կանա գալիլեացոց, ուր փոխեաց
 զԶուրն ՚ի գինի:

Բարոզո-ւն-ն ՚ի վերայ լերէն:

Իսրայելացիք ունկնդիր լինէին վարդապետ
 Յսի Բսի, որ լի իմաստութեամբ և հեզութեամբ:
 Ալեալ երբեմն ՚ի վր լերին՝ քարողեաց Քս առ
 աշակերտս իւր զվարդապետուին՝ որ յայտնի
 է ը անուանք՝ քարողուի ՚ի վերայ լերին: Ասաց
 նա ցնոսա: »Արանի աղքատաց հոգևով, զի
 նոցա է արքայութի երկնից: Արանի սգաւորաց,
 զի նոքա մխիթարեսցին: Արանի հեզոց, զի
 նք ժառանգեսցեն զերկիր: Արանի որ քաղ-
 ցեալ և ծարաւի իցեն արդարութե, զի նք
 յազեսցին: Արանի ողորմածաց, զի նք ողոր-
 մութի գտցեն: Արանի այնոցիկ՝ որք սուրբ են
 սրտիւք, զի նք զԱճ տեսցեն: Արանի խա-

ըղարարաց, զի նք որդիք Աստուծոյ կոչեալ
ցին: Նախ ուսուցանէին ձեզ թէ՛ սիրեսցես
զընկերքո՛ւ, և ատեսցես զթշնամինքո՛ւ. այլ
ես ասեմ՝ ձեզ, սիրեսցէք զթշնամիս ձեր. օր-
հնէցէք զանիծիչս ձեր. բարի արարէք ատե-
լեաց ձերոց, և աղօթս ՚ի վն՛ այնոցիկ՝ որք
լլկենն զձեզ և հալածեն. այնպէս արասջիք,
զի եղիջիք որդիք Հօր ձերոց, որ յերկինս է.
զի զարեգակն իւր ծագէ ՚ի վն՛ չարաց և բա-
րեաց, և ածէ անձրև ՚ի վն՛ արդարոց և մե-
ղաւորաց: Օ՛ւամբ՝ զոր միանդամ կամիջիք
թէ՛ արասցեն ձեզ մարդիկ՝ այնպէս և դուք
արարէք նոցա:՝ Այս սակաւաւոր բանք
յայտնի ցուցանեն, որչափ պարզ և զօրաւոր
էր վարդապետուին Քնի: Խօսէր նա ը ամենե-
սեան դիւրիմաց ոճով և ը մեծի մասին առա-
կօք: Արպէս երբեմն ասաց զորդւոց, որ թո-
ղեալ զտուն հօր իւրոց՝ գնացեալ էր յաշխարհ
հեռի, զի վատնեսցէ զբաժին ժառանգութեան
իւրոց. մինչ յանառակութի՛ն ՚ի չքաւորուի հա-
սեալ, հարկադրեալ եղև արածել զխոզս և
ուտել զկերակուր նց ը նոսա. և ասլա զղջա-
ցեալ և դարձեալ առ հայր իւր, ընկալաւ ոչ
միայն զկատարեալ ներողութի՛ն. այլ և նախա-
պատիւ եղև առաջի եղբօր իւրում, որ երբէք
չէր հեռացեալ ՚ի տանէ հօր իւրոց: Այսու

օրինակաւ Քն՝ Աճ մեր՝ յայտնեաց զխորհուրդ աստուծոյնն:

Չարչարանս, Տակ և Յարուսէմ Քնն
Փրկէնն Տեղոյ:

Իբրև ժողովուրդք բազումք զնացին զհետ Յնի՝ դպիրք և փարիսեցիք, որոց զարատս յայտնէր նա, եղեն թշնամիք նորա և ՚ի մտի եղին սպանանել զնա: Դպիրքն էին վարդապետք հրէից, և փարիսեցիք էին այնոքիք, որք զանձինս առաւել հասու լինել օրինաց քան զայլս կարծէին: Դատասարտէին զնա իբրև ապստամբ զոմն՝ որ կամէր կործանել զօրէնս Մովսիսի: Մինչ ժամանակ մեծի հնձանն մերձենայր, Յն հեծեալ յէշ՝ փառօք եմուտ յարուսաղէմ և ժողովուրդքն աղաղակէին՝ Ավսաննայ, օրհնեալ՝ որ զաս յանուն Տեառն: Ապա ՚ի խորհրդաւոր երեկոյեան բազմեալ ը աշակերտաց իւրոց՝ օրհնելով զհաց և զզինի, կարգեաց զխորհուրդ հաղորդութեանն և կանխաւ ծանոյց աշակերտաց իւրոց, եթէ մի ոմն ՚ի նցնէ մատնելոց է զնա: Մատնեցաւ նա թշնամեաց իւրոց 30 արծաթոյ ՚ի Յուդայէ Կակարիովտացւոյ, և կալեալ ածին զնա յատեան քահանայապետաց, դւր սուտ վկայութեամբ դատասարտեցին զնա ՚ի մահ:

Պիղատոս Պոնտացի՝ որ իշխէր յայնժամ ՚ի վն շրէաստանի ՚ի կողմանէ Հռովմայեցւոց, որոնէր հնարս փրկելոյ զնա, բայց ամբարիշտ ժողովուրդն աղաղակէր՝ ՚ի խնջ հան, ՚ի խնջ հան զդա: Յիսուս տարաւ այլ և այլ անարգանաց և չարչարանաց: Ի վն զլիսոյ նր եղեալ էր սոսակ ՚ի փշոյ և արկեալ էր զնովաւ քղամիդ կարմիր: Յետոյ տարան զնա ՚ի լեառն Գողգոթայ և անդ խաչեցին ՚ի մէջ երկուց աւազակաց: Եւս զոհ բաւական էր Եստուծոյ վն մեղաց ընդհանուր աշխարհիս:

Մարմին նր եղաւ ՚ի գերեզմանի և թէպէտ կնքեալ էր վէմն և զգուշանային պահպանքն, սակայն Փրկիչն աշխարհի յարեաւ յերրորդում աւուր յետ մահուան:

Յետ 40 աւուրց զկնի Յարութեն՝ Յիսուս համբարձաւ յերկինս ՚ի ներկայութեան Եւաքելոց և աշակերտաց իւրոց, և ապա առաքեաց նոցա զհոգին Սուրբ ՚ի նմանութի հրեղէն լեզուաց: Եւս ժմ նստի փառօք ը աջմէ Եստուծոյ՝ հօր իւրոյ. և թագաւորութե նր վախճան մի լիցի:

Վ. ԵՂԶ ՍԵՔՍՆԱՆ ՊԱՐՏՈՒՄԵՆԻՆԷ:

ՀԵՄԼԵՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԵՐԵԿԵՆՈՒԹԵԼՆ ՀԵՅՈՑ:

Քերականութիւն է գիտութի՛ որ ուսուցանէ մեզ ուղղապէս խօսիլ և գրել:

Գիտութիւն այս բաժանի ՚ի չորս մասունս, 1, ՚ի Ստուգաբանութի. 2, ՚ի Շարագրութիւն. 3, Մուղղագրութի. 4, Մտոգանութի:

Ստուգաբանութիւն՝ քի բառազննութի է այն մասն քերականուն, որ ուսուցանէ զննել զամբ բառ՝ զոր կամիմք արտասանել կի՛մ գրել. գիտել զտրմատ նորին և զկանոն քերականութե՛, առ որ վերաբերի նա:

Շարագրութի, շարագրութի կի՛մ դասաւորութի բառից՝ ուսուցանէ՛ ՚ի բազում բառից ուղղապէս գոյացուցանել զբան ՚ի բացայայտութի մտաց մերոց:

Մուղղագրութիւն ցուցանէ զկանոն ուղղապէս գրել զամբ բառ:

Առողջանուին ուսուցանէ զպարզ արտասանութի բառից:

Հայկական լեզու ունի զ 38 տառս, յորս են ձայնաւորք 8, բաղաձայնք 30, իսկ և գիրն բաղադրեալ է ՚ի է և ՚ի - տառից:

Չայնաւոր տառք են այնոքիք՝ որոց հնչումն է պարզ և որք ինքնին միայնակ առանց բաղադրելոյ ը այլում տառի ելուզանեն զ ձայն:

Բաղաձայն տառք են՝ որք ոչ միայնակ, այլ կապելով և բաղադրելով ը ձայնաւորի տան զ հնչումն:

՚ի բաղադրութի երկուց, երից և աւելի տառից լինին վանկք. ՚ի միոյ, յերկուց, յերից և աւելի վանկից, բաղադրին բառք: Սոքին ը թուոյ վանկից կոչին միավանկ, զոր օրինակ՝ գող, թոյն, սով, և այլն: Արկավանկ, զոր օրինակ՝ տարի, աշուն, բարի, և այլն: Բազմավանկ, զոր օրինակ՝ բարեսէր, եղբայրատեաց, անձապաշտութի, անձատեցութի, յաւիտենականութի, անձաչարչարութի, անապատաբնակութի, անապականադաւանութի, անապականադաւանութենէ, և այլն:

Բովանդակ բառք լեզուիս Հայոց բաժանին ՚ի զգայականս և ՚ի վերացեալս: Օգայականն է այնպիսի բառ, զոր կարեմք տեսանել կամ զգալ, զոր օրինակ՝ սեղան, երկինք, ծառ:

Վերացեալն, զոր ոչ կարեմք տեսանել և
զգալ, բայց պարզ ըմբռնեմք մտօք, զոր օրի-
նակ՝ փռութաջանութի, հնազանդութի, ծուլու-
թիւն՝ վարձատրութի, պատիժ:

Բառք բաժանին ևս ը կանոնաց Ստուգա-
բանութի՝ յարմատականս կամ ՚ի պարզս, յա-
ծանցականս և ՚ի բաղադրեալս:

Արմատականք կ՛մ պարզք են՝ որք չունե-
լով պէտս իմիք՝ յայտ առնեն զյատկանիշ կ՛մ
զգործողութիւն, զոր օրինակ՝ Աստուած, գրիչ,
գրեմ, աղօթեմ:

Ածանցականք՝ որք գոյանան յորպիսի և իցէ
արմատական բառից. զոր օրինակ՝ Ածային,
գրեալ:

Բաղադրեալք՝ որք յօդին ը երկուց բառից,
բայց նշանակեն զմի և եթ յատկանիշ. զոր
օրինակ՝ պատուասիրութի, որ գոյանայ ՚ի
բառից՝ պատիւ և սիրեմ. հայելագործ, ՚ի բառից՝
հայել և գործեմ:

Բովանդակ բառք քերականութե հայոց՝
ը նշանակութե իւրեանց՝ բաժանին յութե
դասս կ՛մ ՚ի տեսակս, որք և կոչին ճառանք բանի:

Այսոքիկ ութն մասունք բանի են՝ 1. Անուն:
2. Բերանուն: 3. Բայ: 4. Բնդունելութի:
5. Նախադրութի: 6. Սակբայ: 7. Շարկապ
և 8. Միջարկութի:

Արաջին չորս մասունք բանի կոչին փոփոխականք, քանզի վերջաւորութիւք նոցին փոփոխին: Իսկ վերջին չորս մասունք կոչին անփոփոխք, քանզի վերջաւորութիւք նոցին ոչ երբէք փոփոխին:

Յ ւ զ Ե Կ Լ Ե Ն Ե Ն :

Անունն է յորջորջումն ամ առարկայի՝ զոր տեսանեմք կմ մտօք ըմբռնեմք. զոր օրինակ՝ սեղան, տուն, սէր և այլն, և յայսմ նուագի կոչի անուն գոյական: Իսկ ըրում իւրաքաջիւր առարկայ ունի զիւր սեպհական ունի և իցէ որակութի, զոր օրինակ՝ սեղան հայտեայ, Բուրդոյ. տուն հեծ, հարեայ. սէր հոյրձական, հայտեայ. յայնժամ կոչումն որակութե է անուն անհան: Գոյ ևս անուն թուական, որ նշանակէ զթիւ իրաց կմ կարգ նոցին, զոր օրինակ՝ մի սեղան, հինգ տունք. այսօրիք են թուական անուանք բացարձակք. իսկ ասոջն սեղան կմ հինգերորդ տուն՝ է թուական անուն դասական:

Իւրաքանչիւրում անուան քերականութին յատկացուցանէ զթիւ՝ զսեռ, զհօլովս և զհօլովադասութի:

Թիւք երկու են՝ եզական և յոգնական: Ազականն՝ նշանակէ զմի միայն յատկանիչ,

զոր օրինակ՝ Գրեթ, Էրեթ, Գրեթ — Յոգնականն
նշանակէ գերկուս կ՞ զբազում յատկանիշս,
զոր օրինակ՝ Գրեթ, Գրեթ, Էրեթ: Սեռից են
չորս տեսակք, որք կոչին՝ արական, իգական,
հասարակ և չէզոք: Արական կոչի անունն
այն, որոյ նշանակեալ իրն է կենդանի արու,
զոր օրինակ՝ Պետրոս, հայր, փեսայ, Թագա-
ւոր, ցուլ, եզն, աքաղաղ, և այլն: Իգական
կոչի անունն՝ որ նշանակէ զէգ կենդանի,
զոր օրինակ՝ մարիամ, մայր, տիկին, կով,
և այլն: Հասարակ կոչի անունն՝ որ պատշաճի
Թէ արուի և Թէ իգի, զոր օրինակ՝ մարդ,
զաւակ, Թոռն, Թոչուն, ձագ, և այլն: Չէ-
զոք կոչի անունն այն՝ որոյ նշանակեալն է
անկենդան և չունի զարու կ՞ զէգ. զոր օրի-
նակ՝ հող, Զուր, ծառ, հաց, տուն, կօշիկ
և այլն:

Նորովն է փոփոխութի Թէ կազմութե և Թէ
նշանակութե մի և նոյն բառի:

Նորովք են ինն այսոքիկ՝ 1. Ուղղական: 2. Սեռական: 3. Գործիական: 4. Պարտա-
կան: 5. Հայցական: 6. Բացառական: 7. Պատ-
մական: 8. Տրական: և 9. Կերպոյական:

Այս ինն փոփոխութիք ցուցանին օրինակի
աղաղաւ ՚ի վր ՚ի բառիս, այսպէս՝

1. Ուղղական . . Փեսայ . . Փեսայք:

2. Անուական . . . փեսայի . . . փեսայից :
3. Գործիական . փեսայիւ . փեսայիւք :
4. Պարառական . զփեսայիւ . զփեսայիւք :
5. Հայցական . . . զփեսայ . . . զփեսայս :
6. Տացառական . 'ի փեսայէ . 'ի փեսայից :
7. Պատմական . . զփեսայէ . զփեսայից :
8. Տրական . . . 'ի փեսայ . առ փեսայս :
փեսայի . . փեսայից :

9. Ներգոյական . 'ի փեսայի . 'ի փեսայս :

Բառն և իրն յուղղական հոլովն՝ նշանակի անփոփոխ և առանց յարաբերութեան առ այլս, որպէս ստեղծեալ կմ յօրինեալ է իրն, և իւրով անուամբն կոչեցեալ լինի, զոր օրինակ՝ հաց, մարդ, լեռան, քար և այլն :

Բառն սեռական հոլովեալ լինի, յատկացուցիչ այլոյ բառի, զի պահանջէ ունել առ իւր զայլ բառ, որ իցէ ստացուած կմ այլ ինչ վերաբերեալ առ սեռականն, ին որոյ և լինի պատասխանի հարցմանս, որոյ է, զոր օրինակ՝ պատկերս այս որոյ է, — է պատկեր կայսեր. և այլն :

Բառն գործիական հոլովեալ իմացեալ լինի իբր գործիք կմ միջնորդ՝ կմ ընկեր գործողութեց և կրելութեց, զոր օրինակ՝ հարկանել ձեռամբ, զնամ ոտիւք, այրեցայ սիրով, և այլն :

Բառն պարառական հոլովեալ, վարի իբր առարկայ, շուրջ զորով, կմ յորոյ վր կա-

տարի կործողութի կժ կրելու թի ինչ, զոր օրինակ, կուտել հող զքչբաւ, թշնամիք պատեցան զարքայիւ :

Բառն հայցական հոլովեալ, նշանակէ զեզրն, յորոյ վր յանգին ներգործական զործողութիք, զոր օրինակ՝ պատառեմ զթուղթ, սիրեմ զանձ, և այլն :

Բառն բացառական հոլովեալ, նշանակէ զեզրն, յորմէ ելանէ կժ սկսանի գործողութի ինչ կամ կրելութի, զոր օրինակ՝ հանել ՚ի բանակէ, արտաքսել ՚ի տանէ, և այլն :

Բառն պատմական հոլովեալ, դնի իբր առարկայ, զորմէ կժ յոյր սակս լինի գործողութի կժ կրելութի ինչ, զոր օրինակ՝ ճառեմ զքերականութի, գոհացայ զՄատուծոյ :

Բառն տրական հոլովեալ, նշանակէ զեզրն՝ առ որ գիմէ, կժ ուր եզերի գործողութի և կրելութի ինչ, զոր օրինակ՝ ետու քեզ, կարօտիմ բանիցդ, և այլն :

Բառն ներգոյական հոլովեալ, նշանակէ կժ զտեղին, կժ զժամանակն՝ յորս կատարի և հանգչի գործողութի կժ կրելութի ինչ, զոր օրինակ՝ դնել ՚ի տասարանի, սրահել ՚ի սրտի, և այլն :

Հոլովադասութիւն է դասաւորութի հոլովելի անուանց յայլ և այլ պատկերս ՚ի սակս զանազան վերջաւորութեց սեռայան և հոգնայան հոլովոցն :

ԱՅ անուանք հայոց կարեն բաժանիլ յինն պատկերս, թ իննեակ գլխաւոր վերջաւորուեց սեռականաց և գործիականաց: Յայսմ վայրի դնի աղիւսակ վերջաւորուեցն թ սեռական, գործիական և բացառական հոլովոց, թ եզականին և թ յոգնականին:

Ա շ լ ե ո ս ի վ ե ը զ մ ո ը ո լ ե ե մ ն ց :

	Ազականք.			Յոգնականք.		
	սեռա- կանք.	գործի- կանք.	բացա- ռականք.	սեռա- կանք.	գործի- կանք.	բացա- ռականք.
Աւթայ.	ի.	իւ.	է.	ից.	իւ.ք.	ից.
Բաժակ.	ի.	աւ.	է.	աց.	օք.	աց.
Գող.	ոյ.	ով.	ոյ.	ոց.	ովք.	ոց.
Դրացի.	ւոյ.	եաւ.	ւոյ.	եաց.	եօք.	եաց.
Եղէզն.	ան.	ամբ.	նէ.	անց.	ամբք.	անց.
Օգեստ.	ու.	ու.	է.	ուց.	ուք.	ուց.
Եղիւր.	եր.	երբ. երաւ.	րէ.	երց. երաց.	երբք. երօք.	երց. երաց.
Հայր.	օր.	արբ.	րէ.	արց.	արբք.	արց.
Իէլ.	այ. եայ.	աւ. եաւ.	այ. եայ.			

Պոյական անուանք բաժանին ՚ի չորս տեսակս, որք են՝ յատուկ, ընդհանուր, հաւաքական և հոմաձայն։ Յատուկ անունն նըշանակէ զմիաթիւ անհատ իր մի ստեղծեալ կ՞օյորինեալ որպէս անուանք մարդկան, քաղաքաց, գետոց, գիտուէց, ամսոց, տէրուէց, լեռանց, և այլն. և ՚ի գրել զայսպիսի անուանրս առաջին գիրն լինի միշտ գլխագիր։

Ղնդհանուր կոչի բառն այն, որ պատշաճի թէ բոլոր տեսակի իրաց ինչ, և թէ իւրաքանչիւր անհատից այնր տեսակի, զոր օրինակ՝ մարդ, ծաղիկ, քար, մատանի, թուղթ, և այլն։

Հաւաքական կոչի բառն այն, որ նշանակէ զգումարեալ միատեսակ իրս, և ոչ պատշաճի անհատից, զոր օրինակ՝ ժողովուրդ, զօրք, հօտ, երամ, գունդ, և այլն։

Հոմաձայն ասի բառն այն, որ միով ձայնիւ նշանակէ զիրս տեսակաւ զանազանեալս, զոր օրինակ՝ ակն, հաւ, մայր, շուն, և այլն։

Ըծական անունն է այնպիսի բառ, որ նշանակէ զորպիսի լինելն ստեղծեալ կ՞օյորինեալ իրաց։

Ըծական անուանք բաժանին՝ ՚ի պարզ, որ միով ձայնիւ զմիատեսակ իր նշանակէ, զոր օրինակ՝ բարի, մեծ, և այլն. ՚ի բարդ՝

որ միով բառիւ զերկուս իրս նշանակէ, զոր օրինակ՝ բարեմիտ, ամենամեծ, և այլն. և ՚ի յարարարդ, որ միով բառիւ զերիս իրս նըշանակէ, զոր օրինակ՝ անճընդդէմ, բոցակնադոյն, և այլն:

Պարզ ածականք դարձեալ բաժանին յերկուս տեսակս, զի ՚ի դրական՝ որ առանց բաղդատութե՛ս սրարզադէս զսոցութիս իրաց նըշանակէ, զոր օրինակ՝ մեծ, փոքր, բարի, չար, լայն, և այլն. և ՚ի բաղդատական, որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունի զաննշան մասնիկս՝ ֆոյն. զոր օրինակ՝ մեծագոյն, բարեգոյն, լայնագոյն, և այլն:

Ի նոք ածական անուանս դասին և սակաւ բառք, որք կոչին՝ միջակնք, կի՛ք լաւ ևս, քանակակնք, զի զքանակութիս կի՛ք զթիւս և զորչափութիս իրաց նշանակեն, և բաժանին ՚ի հինգ տեսակս, որք են՝ մասնական, հանրական, հարցական, վերբերական և թուական:

Մասնական ածականք են սոքին՝ անցնիւր, երկաքանչիւր, իմն, ինչ, իւրաքանչիւր, միւս, ոմն, որ: — Հանրական ածականք են սոքին՝ ամէն, ամենայն, ամենեքեան, բնաւ, բոլորեքեան, ողջոյն, ոչինչ: — Հարցականք են սոքին՝ զինչպիսի, ինչ, ո՞ն, ո՞վ, ո՞ր, ո՞րչափ, ո՞րպիսի, ո՞րքան, քանի: — Վերբերականք

րականք են սոքին՝ այսպիսի, սոյնպիսի, որպիսի, այսչափ, սոյնչափ, որչափ, այսքան, և այլն: — Թուականք են՝ բացարձակք, զոր օրինակ՝ մի, երկու, երեք, և այլն: — Պասականք, որ ՚ի վերջոյ ունին զմասնիկս՝ ըրտ, զոր օրինակ՝ առաջներորդ, երկրորդ, և այլն: — Օտտականք, որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունին զմասնիկս՝ ա՛ն, է՛ն, զոր օրինակ՝ միակ երկեակ, և այլն: — Տաշխողականք, որք կաղմին մասնկամբա, չե՛ն կմ՝ չէ՛ն, զոր օրինակ՝ երկորքեան, տասնեքին, և այլն: — Արրկնականք, որք ՚ի վերջոյ ունին զմասնիկս՝ պո՛ւն, կմ՝ կէ՛ն, զոր օրինակ՝ քառասպատիկ, նախկին, և այլն:

Յուշո՞ւ Վերանուան:

Վերանուան է մասն բանի՝ որ ՚ի զործածի փոխանակ գոյական անուանց, զոր օրինակ՝ փոխանակ ասելոյ՝ ես էի առ Պետրոս և ետու Պետրոսին զզիրքն Պետրոսի, ասեմք՝ ես էի առ Պետրոս և ետու նմ զզիրքն իւր. նմ և ՚չ են դերանուանք եղեալք փոխանակ անուան Պետրոսի:

Վերանուանք բաժանին ՚ի հինգ տեսակս, որք են՝ 1. Կոնկան՝ ես, դու, ինքն, իւր, իրերաց,

միմեանց: 2. Յոսօյան՝ սա, դա, նա, այս, այդ, այն, սոյն, գոյն, նոյն: 3. Սոսօյան՝ իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, իմոյին, քոյին, մերոյին, ձերոյին, իւրոյին, իւրեանցային, սորայ, դորայ, նորայ, սոցայ, դոցայ, նոցա: 4. Յարօյան կոչին երկու այս բառք՝ ո, որ: և 5. Ինչոյն կոչին այս երեքին տառք՝ ս, դ, ն:

Իերանուանք ունին ոսկ և զոյական անուանք՝ զԹիւ, զհոլով և զհոլովադասութի:

Յ = Ն = Գ = Բ = յ է:

Բայն է այն մասն բանի՝ որ յայտառնէ զգործողութի առարկայի, զնորին կրելութի և զլինելութի, զոր օրինակ, զբեմ զզիր, զնամ կմ շրջիմ:

Բայք ունին զսպարազայս, և են ինն սորին, 1. Սեռ, 2. Չե, 3. Տեսակ, 4. Թիւ, 5. Իկեմք, 6. Ժամանակ, 7. Աղանակ, 8. Ի ծորողութի, և 9. Խոնարհմունք:

Բայս սեռին՝ բայք բաժանին Դ վեց տեսակս, որք կոչին՝ ներգործական, կրաւորական, հասարակ, չէզոքական, էական և անցողական:

1, Երգործականք՝ որք ցուցանեն զգոր-

ծողութի ինչ եզերեալ ՚ի վր այլոյ, զոր օրինակ. պատե՛ճ զ փայտ, հրէ՛ց զ թուղթ, հուրն այրե՛ց զ սալաւոն, և այլն :

2. Արաւորականք՝ որք նշանակեն զ կրելութի յատկանշի, զոր օրինակ՝ Քն հոնեցո՞ւ, Խոյեցո՞ւ ՚ի զինուորաց : Աւարոս հընտեցո՞ւ ՚ի զահճէ : Հուրն շեջո՞ւ ՚ի հողմոց : Փայտն այրեցո՞ւ ՚ի հրոյ, և այլն :

3. Հասարակք՝ որք առանց փոփոխելոյ զ վերջաւորութի իւրեանց՝ ցուցանեն երբեմն զ ներգործելն յայլս, և երբեմն զ կրելն յայլմէ, զոր օրինակ՝ Արրահամ ծնո՞ւ զ Վահակ . . . Խահակ ծնո՞ւ յ Արրահամէ, և այլն :

4. Չէզոքականք ցուցանեն զայնպիսի գործողութի, որ ոչ եզերի ՚ի վր այլում կրողի, այլ սկիզբն և եզր գործոյն լինի նոյն իսկ գործողն. զոր օրինակ՝ ննջեմ, երթամ, փախչիմ, զբօսնում, և այլն :

5. Կականք կոչին այս չորք բայք, Ա՛ճ, Վ՛ճ, Լ՛ննէ՛ճ, Լ՛շուննէ՛ճ, որք լս նշանակութեն նոյն են ը չէզոքականաց, այլ սովորութի է քերթողաց՝ էական կոչել զ գոսին :

6. Անցողականք՝ որք ցուցանեն զ գործողութի ինչ՝ պատճառօղ զայլ գործողութի յայլում ենթակայի, կի՞մ որք նշանակեն զ սատճառն գործելոյ այլոյ. զոր օրինակ, Բու՛ն

ցոյցանէ՛մ, զարեւոյցանէ՛մ, հուլեցոյցանէ՛մ, նշանակեն, թէ՛ ես լինիմ պատճառ՝ զի նա բարկասցի, զարթիցէ, գոչեսցէ, և այլն. և այսպիսիքս եղերին՝ ուցանէ՛մ, ուզանէ՛մ, ուսանէ՛մ, զոր օրինակ, զօրացուցանեմ, ելուզանեմ, կորուսանեմ, և այլն:

Ըստ Չևոյն՝ բայք բաժանին յերիս դասս, որք են՝ պարզ, բարդ և յարաբարդ:

Ըստ Տեսակին՝ բաժանին յերիս կարգս, որք կոչին՝ նախատիպ, բաղադրեալ և ածանցեալ:

Ըստ Թուոյն՝ բաժանին յեզական և ՚ի յոգնական:

Ըստ Դիմին՝ յերկուս տեսակս, որք են՝ դիմաւոր և անդէմ:

Ժամանակք բայից են երեք՝ 1. ներկայ, 2. անցեալ և 3. ապառնի:

Ըստ Աղանակի՝ բայք հաւաքին յերկուս եղանակս, որք կոչին՝ սահմանական և հրամայական:

Ըստ Ածորդութեն՝ բայք բաժանին ՚ի չորս դասս, կիմ ՚ի սրտկերս ՚ի սակս զանազան վերջաւորութե՛ իւրեանց ՚ի ներկայ ժամանակն սահմանականին, որք են չորք վերջաւորութիքս՝ էմ, ամ, ում, էմ. զոր օրինակ՝ հըրէմ, հարգում, զեհում, ժնուէմ:

Ըստ Խոնարհման՝ բայք բաժանին յերիս տեսակս, որք են՝ կանոնաւոր, զարտուղի և պակասաւոր: Կանոնաւոր կոչին, որք յամ սեռս, ՚ի թիւս, ՚ի դէմս և ՚ի ժամանակս անթերի ունին զիւր սեփհական վերջաւորութիւս, օսի են բայքս՝ կապեմ, լուանամ, հեղում և այլք: Օւարտուղի, որք թէպէտ ունին զամ յատուկ վերջաւորութիւս, սակայն սակաւ ուրեք խոտորեալ ՚ինմանութէ կանոնաւոր բայի իւրոյ պատկերի այլազգ ձևանան ՚ի ժամանակս ինչ: Պակասաւոր, որք չունին զյատուկ վերջաւորութիւս յամ սեռս և ՚ի ժամանակս, այլ ՚ի բազումս պակասեալ, յայլմէ բայէ լրանան, որպիսի են բայքս՝ ուրեմ, կերէ, որոց առաջինն չունի զկատարեալ և զպարզ ապառնի, և երկրորդն չունի զներկայ և զանկատար, վն ՚ի միմեանց լրացեալ, կացուցանեն զմի բայ իբր կատարեալ և կանոնաւոր:

Յուսիս Ընդունելութիւն:

Ընդունելութին է յատուկ մասն բայի, որով իմանին այն ամ բառք, որ ՚ի բայից ծնանին բառեակ այսոքիւք վերջաւորութիւք՝ օչ կ՛մ ոչ եււ. վ. լոց: Աւ ՚ի խօսակցութե վարին

իրր ածական անուն, ունելով զ զօրութի
բայի, ուստի կոչին՝ Բայանանս :

Յուսիս Եւստիոսէ :

Եւստիոսիսն է մասն բանի, որ յարելով
ի գոյական անուանս՝ յայտ առնէ զպէսպէս
վերաբերութիս նոցին առ այլ անուն կ՞ առ
բայ. և բաժանի ի հոլովութիս նախդիր և ի հոլով
ութիս նախադրութի :

Հոլովատառքն, որ և նախդիր կոչին են սո-
քին, ՚ի, յ, առ, առ ՚ի, ց, զ, ընդ : Որք
կազմեն զհոլովս :

Հոլովառու նախադրութիք բաժանին ՚ի
զանազան տեսակս թ իսկութե, ըստ կազ-
մութե, և ըստ նշանակութե իւրեանց :

Ըստ իսկութեան մտածեալ բաժանին ՚ի
բանական, զոր օրինակ սո, սո՛ւ, ըստ, և այլն.
ի յարմարական, զոր օրինակ՝ ՚ի յետն, որդե՞ս,
յայնչոյս, և այլն :

Ըստ կազմութեան մտածեալ բաժանին ՚ի
պարզ, զոր օրինակ՝ վասն, քան, իբր, և այլն :
Եւ ՚ի բարդ, զոր օրինակ՝ ընդդէմ, առ ընթեր,
նախ քան, և այլն :

Ըստ նշանակութեան մտածեալ բաժանին
յեօթն տեսակս և են՝

1. Առաւելական, որք են՝ առ, քան, զեր, և այլն :

2. Ացորդական, որք են՝ ընդ, զհետ, հանդերձ և այլն:

3. Օտտական, որք են՝ առանց, բաց, զատ, և այլն:

4. Պատճառական, որք են՝ առ, առի, յազգս, և այլն:

5. Նմանական, որք են՝ իբր, իբրև, զօրէն, և այլն:

6. ժամանակական, որք են՝ առ, զկնի, զհետ, և այլն:

7. Տեղական, որք են՝ արտաքոյ, առ, առաջի, և այլն:

Յուշի՞ Մի՞քոյէ:

Մակբայ է այն մասն բանի՝ որով իմացեալ լինին այնպիսի բառք, որք եղեալ առ ընթեր բայից՝ յայտառնեն զպարագայ ինչ գործողութե կ՛մ կրելութե, որպիսի է ժամանակն, տեղին, թիւն, չափն, սաստկութին, թուութին, և այլն:

Մակբայք ըն օրինակի նախադրութեց բաժանին երրակի, ըն խսկութե, ըն կազմութե և ըստ նշանակութե:

Ըստ խսկութեն ոմանք են բնական, որ միշտ իբր մակբայ վարին, և չեն ՚ի փոխ

առեալ յայլ տեսակ բառից, ունի են այսոքիկ բառք՝ աստ, անդ, այժմ, այո՛, արդ, ուր, ոչ, իսկ, և այլն. և ոմանք յարմարական, որ յանուանց կմ ՚ի դերանուանց կմ յայլ բառից յարմարեալ, իբր մակբայ ՚ի գործ ածին, որսլիսի են՝ առ. ժամայն, արագ, յոյժ, միանգամայն, յիրաւի, յանչափս, և այլն:

Ըստ Աազմութեն մակբայք բաժանին յերիս տեսակս, քն՝ պարզ, բարդ, և ածանցեալ:

Պարզ՝ որ չեն բարդեալ ՚ի բազում նըշանական բառից, և ոչ ՚ի վերջոյ ունին զաննշան մասնիկ ինչ, զոր օրինակ՝ այժմ, աստ, երբ, ուր, և այլն:

Բարդ՝ որ յերկուց կմ յերից նշանական բառից միացեալ իբր մի վարին, զոր օրինակ՝ այսօր, նոյնչափ, այլ ք այլոյ, մի ը միոջէ, և այլն:

Ածանցեալ՝ որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունին զմին յաննշան մասնկացս՝ ալ, է՞ն, է-, է՛ և այլն. զոր օրինակ՝

Ալ — միանգամայն, համայն, զիշերայն, առժամայն, և այլն:

Ա՞ն — ուրեմն, երբեմն:

Ա- — մինչև, ստորև, իբրև, արդարև:

Ա՛ — ուրեք, ուստեք, և այլն:

Մակրայք ընչանակութեն բաժանին ՚ի տասն տեսակս, որք են՝

1. Տեղական. որպիսի են բառք՝ աստէն, աստի, անդուստ, ՚ի հեռուստ, և այլն :

2. խամանակական. որպէս՝ արդէն, երեկ, կանխաւ, և այլն :

3. Քանակական. որպիսի են՝ ամենեւին, այսչափ, այնքան, և այլն :

4. Թուական. որպէս՝ միանգամ, բիւրիցս, և այլն :

5. Հարցական. որպէս՝ առինչ, զիմորդ, ոչ ապաքէն, և այլն :

6. Ստորասական. որպէս՝ ապաքէն, այո՛, արդարեւ, և այլն :

7. Բացասական. որպէս՝ ամենեւին, մի՛, ոչ բնաւ, ոչ երբէք, և այլն :

8. Յուցական. որպէս՝ ահա՛, աւասիկ, ահաւասիկ, և այլն :

9. Բաղդատական. որպէս՝ այն զի, առաւել ևս, մանաւանդ, և այլն :

10. Որակական. որպէս՝ այսպէս, այլազգ, բնաւ, զաղտնի, ՚ի նանիր, և այլն :

Յւշմ. Դ. Եւշմ. Ե. Զւշմ. Զ. Էւշմ. Է. Ըւշմ. Ը.

Շարկապն է՝ որ զբառս և զբանս ընդ իրեարս յօդասորէ :

Շաղկապք ըն եղանակի նախադրութեց եր-
րակի բաժանին, ըն իսկութե, ըն կազմութե
և ըն նշանակութե:

Ըստ իսկութեն ոմանք են ընական՝ որ միշտ
իրր շաղկապ վարին, որպիսի են այսոքիկ
բառք՝ սպաքէն, բայց, գէթ, և, զի, և
այլն. և ոմանք յարմարական, որք յայլ բա-
ռից առեալ իրր շաղկապ վարին, զոր օրինակ՝
այլ, առաւել, դարձեալ, իբր, նա, և այլն:

Ըստ կազմութեն բաժանին յերիս դասս,
որք են՝ Պարզ, որք չեն բարդեալ ՚ի բազում
նշանական բառից. զոր օրինակ՝ և, զի,
թէ, կամ, և այլն: Բարդ, որք յայլ և այլ
նշանական բառից բաղադրեալ են. զոր օրի-
նակ՝ այսինքն, որովհետեւ, նմին իրի, քանզի,
և այլն: Ըծանցեալ ասին այնք, որք ՚ի վեր-
ջոյ կցեալ ունին զաննշան մասնիկ ինչ. զոր
օրինակ՝ սպաքէն, ուստի, ուրեմն, և այլն:

Ըստ նշանակութեն բաժանին ՚ի մտասան
ազգս, որք են՝

1. Ընկատարական. որպէս՝ թէև, թէև ոչ,
թէպէտ, ոչ եթէ, ոչ թէ, ոչ միայն, և այլն:

2. Բաղդատական. որպէս՝ անգամ, առա-
ւել, զի, մանաւանդ, մինչ զի, քան թէ, և
այլն:

3. Բաղճիւսական. որպէս՝ այլ, ոյլև,

դարձեալ, և եւս, թէ, թէպէտ, կամ, և կամ,
և այլն:

4. Բացառողական. որպէս՝ այլ, բայց, բայց
սակայն, եթէ ոչ, իսկ, միայն թէ, և այլն:

5. Թէական. որպէս՝ այլ թէ, ապա թէ,
ապա թէ ոչ, արդ եթէ, թէ, իսկ եթէ, և
այլն:

6. Մակաբերական. որպէս՝ ապա, ապա-
քէն, ուստի, ուրեմն, սին իրի, և այլն:

7. Մեկնական. որպէս՝ այսինքն, զոր օրի-
նակ, ի՞նչ այնմ, իբրև թէ, որպէս, օրինակ իմն,
և այլն:

8. Պատճառական. որպէս՝ այն զի, զի,
մինչ, որով հետև, որպէս զի, վն զի, քանզի,
և այլն:

9. Ակզբնաւորական. որպէս՝ ապաքէն,
արդ, իսկ արդ, և այլն:

10. Վարանական. որպէս՝ գէթ, զոնէ, զոնեա,
զոնեայ, և այլն:

11. Տրոհական. որպէս՝ կամ, կամ թէ,
թէ, եթէ, և այլն:

Յ-շ-դ. Մեջ-բն-էն:

Միջարկութի են այնպիսի բառք և մաս-
նիկք, որք ՚ի զորձ ամին իբր նշան զարմա-

նալոյ, խնդալոյ, ցաւելոյ, և այլ գործողութեց
կ՞ կրելութեց մարդոյ, և բաժանին յեօթն
տեսակս, որք են՝

1. Աւաղական. են սոքին՝ աս, աղէտ,
աւանդ, եղնակ, սօ, սիլ, վայ, և այլն:

2. Արգիծական. են սոքին՝ այ, է, սօ,
վահ, վաշ, և այլն:

3. Օարմացական. են սոքին՝ բարէ, ս,
սիլ, և այլն:

4. Ղղձական. են՝ երանի, երանի թէ, իցէ
թէ, յանկարծ, սիլ, և այլն:

5. Խնդական. են՝ սօ սօ, վաշ, վաշ վաշ,
և այլն:

6. Յորդորական. են՝ աղէ, աճ, բեր, եկ,
թող, հապա, օն, և այլն:

7. Սպառնական. են՝ այ, այի, սիլ, տի,
և այլն:

Վերջ հասարակութի Քերականութիւն:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԻ
ԻՆՉ Զ ԱՇԽԱՏԱԿԱՆՑԱԳՐՈՒԹԵՆԷ՛ՆԷ՛

Աշխարհագրութիւն է զիտութի՛ որ սոց մեզ ծանօթութի՛ զհանգամանաց երկրի, քի՛ զդրից, զբերոց և զբնակչաց նորին։

Աշխարհագրութիւն բաժանի՛ յուսումնական, ՚ի բնական և ՚ի քաղաքական։

Ուսումնական՝ կի՛ մաթէմատիզականն է՛ որ քննէ՛ զերկիր իբրև զմոլորակ ինչ և ստորագրէ՛ զձև՝ զդրութի՛ զմեծութի՛ և զկապակցութի՛ նր ը երկնային լուսաւորաց և ը այլ մոլորակաց։

Բնական կի՛ ֆիզիզականն է՛ որ ստորագրէ՛ զբնական զոյացուի՛ հողագնտոյ, քի՛ զօդ, զհող զջուրս և զորս ՚ի նն են։

Քաղաքականն է, որ ստորագրէ՛ զբաժանումն հողագնտոյս ՚ի թագաւորութիւն. թուէ՛ զծովս՝ զքաղաքս՝ զգետս՝ զլիճս, յատկացուցանէ՛ զիւրաքանչիւրոցն զտեղի և քննէ՛

զսեռս մարդկային ՚ի քաղաքական լինելութե՛նոցին:

Արկիրն ունի զ ձև գրէթէ բոլորակ՝ որոյ վն և կոչի գունտ: Ունի սա զերկուս հաստատուն շարժմունս, մի շուրջ զարեգակամբ և երկրորդ զիւրովք առանցիւք, սակայն մեզ ը սովորութե անզգալի երեւին այնոքիկ շարժմունք:

Առաջին շարժումն երկրի շուրջ զարեգակամբ, որ և կոչի տարեկան՝ կատարի յընթացս իբրու 365 աւուրց, յայնմանէ լինին քառեակ եղանակք տարւոյ, ք՝ գարուն, ամառն, աշուն և ձմեռն:

Արկրորդ շրջաբերութի՛ երկրի զիւրովք առանցիւք, որ և կոչի օրական՝ կատարի յընթացս 24 ժամուց, յորմէ լինի փոփոխումն տունջեան և գիշերոյ:

Ուստի զսեռս մարդկային ՚ի քաղաքական լինելութե՛նոցին:

Առաջին շարժումն երկրի շուրջ զարեգակամբ:

Արկիրնք լի են բազմութիւն այլ և այլ մեծամեծ մարմնոց, յորոց Արեգակն և անշարժ աստեղք միայն ունին զլոյս, ոյր վն և կոչին լուսաւորք. իսկ այլ մարմինք, զոլով մթինք և կարօտ լուսոյ արեգական, յորմէ հազորդին՝ կոչին մոլորակք, ը որս գասելի է և մերս երկիր:

Ըստ դրութե՛ւ Ըստեղարաշխին Առպերնիկայ՝
որ ստուգագոյն համարեցաւ. ք զայլս, Թիւ հա-
մայն մոլորակաց է մետասան, որք են՝ 1. Փայ-
լածու, 2. Ըրուսեակ, 3. Երկիր, 4. Հրատ,
5. Վեստա, 6. Յունոն, 7. Դեմետր, 8. Պալ-
լաս, 9. Իուսնթազ, 10. Երեւակ, 11. Երկին
կմ՝ Հէրշէլ: Սորա ամենեքին յածին շուրջ
զարեգակամբ: Մոլորակք այսոքիկ յածեալ
ունին առ ինքեանս զմարմին փոքրագոյն, որք
կոչին Ըբբանեակք մոլորակաց:

Երկիրս ունի զմիարբանեակ՝ այն է, զԼու-
սին:

Ըռանցք աշխարհի է մտածական գիծն,
այն, որ անցանէ ընդ կեդրոն երկրի ՚ի հիւ-
սիսոյ առ հարաւ. շուրջ զորով յածի երկիր:
Իւեռք են կէտք կմ ծայրք առանցից աշխար-
հի, որոց մին է հիւսիսային, իսկ միւսն հա-
րաւային: Աէտ զազաթան կմ վերնակէտ և
զէնիթ, է այն կէտ երկնից՝ յորմէ գիծ ձգեալ,
զայ ուղիղ անկանի ՚ի վր զազաթան ուրուք:
Աէտն սուղական կմ Սուղակէտն և՛ Նատիրն՝
է կէտ որ տրամաչափապէս դիմակաց է կի-
տին զազաթան և ուղիղ զայ անկանի ը ոտիւք
մերովք: Եթէ դձագրեսցուք մտօք զբոլո-
րակ ինչ շուրջ զերկրաւ ը վերնակէտն և ընդ
սուղակէտն, լինի միջօրեայ շրջանակ: Սա

բաժանէ զերկիր յերկուս մասունս՝ յԱրեւելեան և յԱրեւմտեան: Օտուաջին միջօրեայ՝ աշխարհագիրք համարեն զայն, որ անցանէ ը Ֆերրօ ֆ ը կղզին երկաթի:

Են ևս երկու գիծք կ՛մ շրջանակք գիշերահաւասարք, որք դնին անդ՝ ուր խաւարածիրն հատանէ զհասարակածն: Եւ այլ ևս երկու գիծք արեգական, որք դնին անդ՝ ուր խաւարածիրն հպի Արեւադարձից:

Օտուաջին: Իւրաքանչիւր գիծ կ՛մ շրջանակ բաժանի ՚ի 360 աստիճանս. և իւրաքանչիւր աստիճան ըն աշխարհագրական չափաբերութե՛ պարունակէ զ 15 մղոնս գերմանացւոց կ՛մ զ 104 վէռսթս:

Հասարակածն է այն գիծ՝ որ բաժանէ զգունտ երկրի յերկուս հաւասար մասունս՝ ՚ի հիւսիսային և ՚ի հարաւային: Հասարակածն է մի և եթ գիծ:

Յորժամ արեգակն գտանի ՚ի հասարակածին, յայնժամ տիւ և գիշեր հաւասար են ընդ համայն աշխարհի. որ լինի ՚ի 11 աւուր Սարտի և ՚ի 11 աւուր Սեպտեմբերի:

Եղերտք կ՛մ եզր, ծայր, սպառուած. այն է Նորիզոն՝ է շրջանակն այն մեծ՝ որ բաժանէ զերևելի մասն երկնի և երկրի յաներևութէն. Արև բաժանի յաշխարհագրաց յիմանալի կ՛մ

Ճշմարիտ՝ և ՚ի զգալի կմբ բնական: Իմանալի կմբ ճշմարիտ եզերտք է՝ որ բաժանէ զերկիր ՚ի վերին և ՚ի ստորին կիսագունտս, սա ոչ առաւելանայ և ոչ նուաղի: Օգալի կմբ բնական եզերտք է շրջանակն, որ եզերէ և սլարագրէ զտեսութի մարդոյ կմբ է տեսանելին համայն մասն երկնի և երկրի. սա առաւելանայ յորժամ գտանիմք ՚ի բարձր վայրի և նուաղի՝ յորժամ լինիմք ՚ի ստորին տեղւոջ:

Օիր արեգական կմբ ծիր խաւարման՝ յունարէն Լչլիրդիզա (որ նշանակէ նուազական կմբ պակասական), է շրջանակն, որ հատանէ զհասարակածն յերկուս հակադիր կէտս՝ ընդ սուր անկեամբ քսան և երեք աստիճանաց և կիսոյ. սովաւ նշանակի ընթացք երևելի շարժման արեգական: Օիր արեգական՝ որպէս և այլ շրջանակքն՝ ունի զ360 աստիճանս և բաժանի յերկոտասան կենդանատիպս՝ ընթաց երկոտասան ամսոց:

Արևադարձք են շրջանակք՝ որք հեռակայ գտանին ՚ի հասարակածէ 23 և կէս աստիճանօք: Այն որ ՚ի հիւսիսակողմն է՝ կոչի Արևադարձ խեցգետնի, և որ ՚ի հարակողմն՝ Արևադարձ այժեղներ: Ինեռային շրջանակք են, որք հեռանան ՚ի բևեռաց 23 և կէս աստիճանօք: Աւ են երկու հիւսի-

սային կմ արջային, և Հարաւային կմ հա-
կարջային:

Այդ ամ շրջանակք բաժանեն զգունտ երկ-
րի ՚ի հինգ զօտիս կմ բաժինս՝ որ է քլիմայս-
որք են՝ Այրեցած կմ տօթագին՝ որ պարփա-
կի ը մէջ երկուց արեաղարձից, որոյ լայ-
նութին է 47 աստիճան: Արկու բարեխառն՝
Հիւսիսային և Հարաւային՝ որք անկանին ը
մէջ արեաղարձից և բևեռային շրջանակաց
Իւրաքանչիւրն ՚ի սոցանէ ունի զլայնութի 43
աստիճանաց: Աւ երկու ցրտային, որք են՝
Հիւսիսային և Հարաւային՝ ը մէջ բևեռայ-
ին շրջանակաց և բևեռաց. լայնութի եր-
կաքանչիւրոցն է 23 աստիճան և կէս:

Օջևակն կամ Ֆելեգակն աշխարհագրութի:

Հողագունտ մեր ունի զ 9,282,600 խորա-
նածե մղոնս, յորոց ջրոյն մասն է 7 միլիոն:

Աողմունք աշխարհի են չորք՝ Հիւսիս,
Արևելք, Հարաւ, Արևմուտք:

Օդն է տարր նուրբ, ծանր, առածգական
և թափանցիկ, որ շրջապատէ զերկիր: Անդ-
արձակութի օդոյ՝ յորում ծաւալին ամպք՝
ասի Մթնոլորտ, յորում լինին Մետեորայք
կմ օդային երևոյթք, որք են՝ մառախուղ,

ամս, ձիւն, կարկուտ, անձրև, կայծակն,
հողմք, և այլն:

Հողագունտն բաղկանայ ՚ի հողոյ և ՚ի ջրոյ:
Արկիւրն ը տեսակի իւրում ունի զայլ և այլ
կոչմունս, որք են՝

Կղզի, է մասն հողոյ կմ ցամաքի՝ որ յամ
կողմանց պատեալ է ջրով:

Ցամաք կղզի կմ թէրակղզի կմ կիսակղզ-
զի, է երկիրն՝ որ պատեալ կայ յերկց կողմանց
ջրով և ՚ի չորրորդէն միացեալ է ը ցամաքի:
Պարանոց, է նեղ մասն ցամաքի՝ որ միա-
ւորէ ը միմեանս զերկուս զանգուածս ցամաքի
և բաժանէ զերկուս ծովս: Շարք և աղխաղ-
խումն բազմութե լերանց կոչի գօտի լերին:
Պաշտք են հարթայատակ և տափարակ տե-
ղիք յերեսս հողագնտոյս՝ որք չունին զլե-
րինս: Նեղ և անձուկ հովիտ ՚ի մէջ լերանց
կոչի ձոր: Հրուանդան է մասն ցամաքի
ձգեալ կարկառեալ ՚ի ծովն կոյս:

Զուրն ունի զիւր սեպհական բաժանումն՝
որ է՝ Այկիանոս, որք թուին հինգ՝ 1. Հիւ-
սիսային, 2. Արևմտեան կմ Արևանդեան,
3. Արևելեան, 4. Հարաւային կմ Հնդկաց,
5. Հարաւային ծով կմ ծով սառնասղատ և ծով
սառուցեալ:

Ծովն է մասն Ավկիանոսի, որ շրջապատեալ ունի զբոլոր երկիր :

Ծոց ծովու կմ ծովածոց է խորշ ինչ ծովու մեծ, շրջապատեալ ցամաքաւ, բայց ՚ի միոյ կողմանէ հաղորդեալ ը ջուրս ծովու լայնաբաց անցիւք : Մանուկք ծովածոցք կոչին խորշ և գոգ ծովու : Փոքրիկ ծոց՝ որ ՚ի բնութէ յաջողակ է տեղի տալ նաւուց՝ կոչի Պարոյր : Պարոյր՝ մարդկային ճարտարութիւն կառուցեալն, կոչի նաւահանգիստ :

Նեղուց, է անցք ծովու նեղ, ը մէջ երկուց ցամաքաց, մանաւանդ որք միացուցիչ են երկուց ծովուց : Նիճ, է ժողով բազմութե ջուրց՝ շրջապատեալ հողով : Նետն, է ժողով քաղցր և հոսական ջրոյ՝ որ հոսի յայն կողմն՝ ուր զառ ՚ի վայր է ընթացք նորա : Մանր հոսական ջուրք կոչին վտակք : Ալիզբն գետոյ՝ ակն, իսկ վերջ գետոյ գետաբերան ասի : Նրաջք գետոց են ը հատեալն ՚ի նոցուց անուք, որք վերստին մտանեն ՚ի նոյն գետ՝ ուստի ելին :

Օրհնական Աշխարհագրութիւն :

Երկիրն բաժանի ՚ի հինգ մասուկս, որք են՝ 1. Աւրոպա, 2. Ասիա, 3. Ափրիկէ. սք

ի միասին առեալ կոչին շին աշխարհ. 4.
Ամերիկա, 5. շարաւային շնդկաստան կժ
Աստրալիա, կժ Փոլինէզիա (որք են Նոր
աշխարհ):

Ե - ռ * * * :

Աւրոպա՝ ի շիւսիսոյ ունի զիւր սահման
զշիւսիայինն Ավկիանոս. յԱրևելից՝ զԱսիայ,
յորմէ ան ջրպետի լերամբք Ռւրալու, և ոստիւք
նցին. Ալօլկայ, Սարթ, Մանիչ և Տօնաւիս.
գետովք. ծովակաւն Ազախու, նեղուցաւն Տաւ
րիոյ, Սեաւ ծովով, նեղուցաւն Աոստան
դնուպօլսոյ, Մառմարեայ ծովով, նեղուցաւն
Ղարդանելի և Էգէական ծովով: Ի շարաւոյ՝
ունի զիւր սահման զծովն Միջերկրական,
զնեղուցն Քիպրալդաոայ, և զԱվկիանոսն
Աղլանդեան. և յԱրևմտից ևս զԱվկիանոսն
Աղլանդեան:

Աւրոպա առ հասարակ առեալ բաժանի
ի յետակայ տէրութիս.

Ա * * * * * :

Ռուսսիայ, ուր Մայրաքաղաքք են՝ Մանկտ.
Պետերբուրգ առ Նեվայ գետով և Մոսկով
առ Մոսկվա և Եաուզ գետովք: Ի իճք կժ

Ճովակք ՚ի Ռուսիայ են՝ Լատոզա, Օնեղա,
Բէլո-օղէրօ քի լիճ սպիտակ, Իլմէն և Չուտ-
սկօէ: Գետք են՝ Վօլկա կի՛ Լ՛թիլ՝ ՚ի նախ-
նումն Ռէա. Տօն կի՛ Թէն՝ ՚ի նախնումն
Տօնաւիս. Տներեր ՚ի նախնումն Բորիսթենոս.
Արևմտեան Տուինա, Հիւսիային Տուինա:

Աւարիա, որոյ Մայրաքաղաք է Վիեն-
նա՝ առ Գունա Գետով: Լերինք ՚ի նմա՝ Սու-
տեթու, Պօզեմիոյ, Մորավիոյ, Քարբաղեան
և Ալբեան: Լիճք՝ Պլադէնու, Լօքարնու:
Գետք՝ Գունա՝ ՚ի մեղ Գանուբ, Գրալա,
Սալա, Թէմս, Գնեսար, Վիսլա, Օտէր,
Էլպա, Քօ և Էչ:

Օսմանեան Տէրութի՛ն՝ որոյ Մայրաքա-
ղաքն է Կոստանդինուպօլիս՝ որ է Ստանպօլ
առ նեղուցաւ Կոստանդնուպօլսոյ: Գետք
են՝ Գունա, Վարտան, Սալամբրիա: Լիճն
Ոկուդարի: Լերինք են՝ Բալիանու, Գօտի
Լերանց Սկարդիոյ:

Թաւառաւորութիւն:

Փորդութեալ ՚ի հնումն Լուսիտանիա, Ար-
քայանիստ որոյ է՝ Լիսպոնա, առ Թայօ
գետով: — Սպանիա, Արքայնիստ որոյ է
Մատրիս, առ Մանզանարէս գետով. գետք՝
Թայօ, Կուաաթիանա, Կուաաալգիվիլր,

Լպրօ : Լ երինք՝ Բիրենեան, Ասորիոյ,
Սիէրա - Սօրէնա, Սիէրա - Նաւազա : —
Ֆրանսիա. Արքայանիստ ՚ի նմա է Փարէզ
առ Սիէնա զետով : Լ երինք՝ Բիրենեան,
Սէվէնեան, Պողէսեան : Գետք որոյ են
Ռէյն, Սիէնա, Կարօնն, Ռօնը : — Մեծն
Բրիտանիա կի՛ Տէրուրի Անգլիոյ. Ար-
քայանիստն է՝ Լ օնտօն առ Թէմզ, զետով :
Լ երինքն՝ Թէրիօթեանք, Տէրրիշիրեանք,
Վալլիանք : Գետքն՝ Թէմզ, Սէվէրն : —
Շօթլանդիա, Արքեպիստն է Լտինբուրգ՝
առ Ֆօրդ նեղուցաւ : Լ իձ՝ Լ օխ - Լ ամօնդ :
Գետքն՝ Թալիդ, Ֆօրդ, Թայ : — Իրլանտիա,
որոյ Արքեպիստն է՝ Բուսսլին առ Լիֆֆի
զետով : Լ իձն՝ Նիլ : Գետն՝ Շաննոն : —
Իանիա կի՛ Տանիմարքա, Արքեպիստ որոյ է
Քօփէնհադէն առ Սունտ նեղուցաւ. Գետքն՝
Լչլա, Լչոտեր : — Սվէցիա կի՛ Շվետք,
Արքայանիստն է Սգօքհօլմ՝ առ Սէլար
լձիւ : Գետքն՝ Բալա, Լչլֆ : Լ իձքն՝ Սէ-
լար, Վեննէր և Վեթթեր : — Նօրվէգիա.
Մայրաքաղաք որոյ է Քրիստիանիա առ նե-
ղուցաւ : — Պրուսիա. Մայրաքաղաք որոյ
է Պէռլին առ Շրէէ զետով : Գետքն՝ Սէ-
մէլ, Բրեկլըլ, Վիսդուլա, Օտեր, Լչլա
և Բէյն : Լ իձքն՝ Սպիրտինոյ և Անգեր-

բուրդայ: — Ղալիցիա հանդերձ Պուքովի-
նայիւ, այն է՝ Իլլով, Լէօպօլիա, որոյ Սայ-
րաքաղաքն է Լէմբէրկ՝ առ Պոլթէվա գե-
տով: — Վէնգրիայ. որոյ մայրաքաղաքն է
Օֆէն կի՞ Պուտա՝ առ Բունայ գետով: —
Պօհեմիայ. մայրաքաղաք ՚ի նմին է Պրագա՝
առ Սոլտավայ գետով: — Սլավօնիա. որոյ
գլխաւոր քաղաքն է՝ Էսսէքս՝ առ Տրաու-
գետով: — Արօացիա, գլխաւոր քաղաք որոյ է
Լըրամ՝ առ Սալա գետով: — Բալմացիա.
գլխաւոր քաղաք ՚ի նմին է՝ Օւրա: Իլլիրիա.
որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Լաիբախ, առ Լաի-
բախ գետով: — Լօմոյարտօ-Վենետկեան.
գլխաւոր քաղաք որոյ է Սեդիոլան կի՞ Սիլան՝
առ Օլօնա գետով: — Նէապօլսոյ կի՞ երկուց
Սիկիլիայից. գլխաւոր քաղաքն է՝ Նէապօլիա՝
առ Նեղուցաւ Նէապօլսոյ. իսկ ՚ի Սիկիլիայ
գլխաւոր քաղաք է՝ Փալերմօ: — Սարդինիա՝
որոյ գլխաւոր քաղաքն է՝ Քուրին. առ Փօ գե-
տով: — Վիրդէմպէրկ. գլխաւոր քաղաք որոյ է
Շդոդդկարտ՝ առ Նէսէնպաք գետով: — Պա-
վարիա՝ որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Մինխէն՝ առ
Խէր վտակաւ: Սաքսօնիա. գլխաւոր քա-
ղաք ՚ինմին Տրէստէն՝ առ Լչլպա գետով: —
Հաննովեր՝ որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Հաննո-
վեր՝ առ Լէյնա գետով: — Նիտերլանտիա,

որ բաժանի ՚ի հիւսիսային (ի հնումն Հող
լանտիա) և ՚ի Հարաւային (այն է Պէլլիա)
գլխաւոր քաղաք ՚ի նմին Լիմստերգամ՝ առ
Լիմստէլ գետով: — Պրիսսէլ: Յունաստան՝
որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Միսսօլօնդի, առ
Լեփանտա նեղուցաւ:

Պայրընդոն-Նի: Հասէն Քասսէլեան, գլխաւոր
քաղաք ՚ի նմա Քասսէլ՝ առ Ֆուլտա գետով:

Սէժ Իսոն-Նի: Պատենոյ գլխաւոր քա-
ղաք որոյ Քարլսրուէ: — Հասէն Տարմըշ-
դատդու, որոյ գլխաւոր քաղաք Տարմըշ-
դատդ: — Օլտէնպուրդոյ՝ գլխաւոր քաղաք
որոյ Օլտէնպուրդ: — Սէքլէնպուրկ Եվե-
րինոյ՝ գլխաւոր քաղաք ՚ի նմին Եվերին առ
Լճիւ Եվերինոյ: Սէքլէնպուրկ Եդրէլիցոյ՝
գլխաւոր քաղաք որոյ Նոր Եդրէլից: —
Վայմարոյ՝ որոյ գլխաւոր քաղաք Վայմար: —
Թօսքանիոյ՝ որոյ գլխաւոր քաղաք Ֆլօրէն-
ցիա առ Լոնօ գետով:

Հասպակպոն-Նի: Եվէյցարիա կ՞էլ
վեցիա՝ որոյ գլխաւոր քաղաք՝ Յիւրիխ առ
Լճիւ Յիւրիխոյ: Յօնեան միացեալ կառավա-
րուծիք, յեօթն կղզեաց ՚ի Յօնեան ծովու,
գլխաւոր քաղաք Քորֆու ՚ի կղզոջ նորին
անուան: Սանթօ-Մարինօ, գլխաւոր քա-
ղաք որոյ ևս Սանթօ-Մարինօ:

Հողերը Տէրութի կօ՛ք գաւառ Պապին,
Սայրաբաղաք ՚ի նմա Հոռլմ՛ առ Տիբերիս
գետով:

Առատ քաղաքք են՝ 1. Ախուլք՛ առ գե-
տովք Թրավա, Վակենիցա և Ստեփենիցա:
2. Համբուրդ, առ Ալլա գետով: 3. Պրեմեն,
առ Վեզեր գետով: 4. Ֆրանքֆուրդ, առ
Սենոս գետով: 5. Արակով, առ Վիստուլս
կօ՛ք Վիսլա գետով:

Ան միւս ևս այլ փոքրիկ առանձին տէրութիք
որք են՝ Բքսութիք, Իշխանութիք, և Աոմ-
սութիք, զորոց յիշատակեալ կայ յընդարձակ
աշխարհագրութիս:

Համարոյս հարցապարտութիւն Արեւոյ:

Ասիա ունի իւր սահման ՚ի Հիւսիսոյ զսառ-
նապատ ծովն. Արևելից զնեղուցն Պէրին-
կայ և զԱրևելեանն Ովկիանոս. ՚ի Հարա-
ւոյ զՈվկիանոսն Հնդկաստանի. Արևմտից
զԱթրիկա՛ յորմէ բաժանի Պապիւլ Սանդէլ
նեղուցաւ և Սեաւ ծովով և կցի ը նօ՛ք պա-
րանոցաւ Աիւլէյիսայ:

Աերինք՛ Դիպեղեանք ՚ի մէջ Ասիոյ: Ալաք
ը Արևմուտս ՚ի Դիպեղեան լերանց: Բե-
լուրեանք՛ ՚ի մեծն Պուխարա: Սուստազ ՚ի
մէջ Դիպեղի և Քօպա անապատին: Ալթայ-

եանք՝ ՚ի Հարաւայինն Սիպիր: Ուռալեանք՝
որք բաժանեն զԵւրոպա յԱսիոյ: Քամչաթ-
եանք՝ ՚ի Քամչաթկա: Քօնթօ՝ յաշխարհս
Մոնղոլաց և Մանժուրաց:

Ծովք՝ Սառնապատ, Երևելեանն Ովկիա-
նոս, յոր մտանեն ծովքն՝ Ղիափոնեան, Կօրէ-
ու, Իտլին և Չինէացոց: Ովկիանոս Հնդկաց,
յորում՝ պարանոցն Բենգալայ, ծովն Պար-
սից, պարանոց Երապտանի կ՛մ կարմիր ծովն:
Միջերկրական ծով, յորում են՝ Եգէյեանն,
Մառմարեայն, Սեաւն և Եզովու ծովք:

Կղզիք՝ ՚ի ծովն Սառնապատ՝ Երբիպելա-
զոսն Լէնայի, Եորն Սիպիր, Լեախովու և
Երջայինք: Յարևելեանն Ովկիանոս՝ Կու-
բիլիոյ՝ Ղիափոնու և Չինաստանի: ՚ի ծովն
Հնդկաց՝ Օօնտիոյ, Եիկօպարայ, Ենդամա-
նոյ, Սէյլօն, Մալտիպոյ և Լակեդիոյ:

Կիսակղզիք՝ Քամչաթկայ, Կօրէիոյ, Մա-
լակայ, Երևելեան Հնդկաստանի և Երապրս-
տանի:

Ի իճք՝ ծովն Կասպից, Ծովակն Երալու՝
որ յանկախն թաթարստան, թէլէցու և Պայ-
քալ որ ՚ի Սիպիր, Կօկօներ ՚ի Մոնղոլս, թէր-
կիրէս ՚ի Իրպէդ, Վան ՚ի Հայաստան, Մե-
ռեալ՝ յԱսորէստան:

Ի ետք՝ Օպ, Եէնիսէյ և Լենա՝ ՚ի Սի-

պիր : Ամուր և Հօանհօ՝ յաշխարհն Չինաց :
Գանգէս և Ինդոս՝ յԱրևելեանն Հնդկաստան :
Ամուր-Գարիա և Սիր-Գարիա ՚ի Թաթար-
ստան : Կիւրոս ՚ի Պարսկաստան : Եփրատ և
Տիգրիս՝ յՕսմանեան Տրուէ :— Թիւ բնակ-
չացն հասանէ մինչև ց 500 միլիօն : — Հաւ-
ատն է՝ Կռապաշտական, Մահմետական և
Քրիստոնէական :

Բ օ ժ ա ն ո յ ն Ա ռ ի յ :

Ասիա բաժանի ՚ի Հիւսիսային, ՚ի Միջին
և ՚ի Հարաւային :

Հիւսիսայինն՝ պարունակէ զԱսիական
Ռուսսիա, Կիւրիս, զԱրարիսանու, զմասն Օրեն-
բոլրդոյ և Պերմիոյ, զՏօպօլսկու, զԹօմսկու,
զԱնիսէյսկու և զԻրքուտսկու՝ զնահանգս
զզաւառս Օմսկ և Եաքուտսկ և զԿառավա
րութիս՝ Օխոթսկու, Քամչաթքայի, զԿղզիս
՚ի Սաոնապատ ծով և յԱրևելեանն Ռիւս-
անոս :

Միջին Ասիա պարունակէ զնահանգն
Կովկասու, զերկիրս Կովկասեան, որք են՝ Աբ-
խազք, Քապարտա, Օսսեթիա . զերկիրս
Քումիքաց, զՏաղստան, զՇիրվան, զխա-
նութիսն՝ Ղարապաղու և Թալիշու, զԼեզ-
ղիստան և զՎրաստուն :

Անկախ թաթարստանն է՝ Կիրղիզ-Ապստաբու
անապատն Խովարէզմ, կամ երկիր թուրք-
մենաց և Խիվա, Կօկան կմ թուրքիստան,
վերին օրտայ Կարակալպուքաց, Մեծն Պու-
խարայ:

Հարաւային Ասիա սարունակէ՝ զմիա-
պետութիւն Ղիափօնայ, որոյ զլիաւոր քա-
ղաքն է Յեղով կմ Եէտոօ ՚ի Նիֆօն կղզւոջ:
զմիապետութիւն Չինաց, որոյ զլիաւոր քա-
ղաք է Փեքին: Գետք՝ Հօանզօ կմ դեղին
գետ, Եանդ-թսեկիանգ կմ գետ կապուտակ:
Երկիրք ը իշխանութիւն Չինաց են՝ 1. Թի-
պետ, որոյ զլիաւոր քաղաքք են՝ 1. Կասա և
Թաշուլումօ: 2. Փոքր Պուխարա, որոյ
զլիաւոր քաղաք է՝ Երզէն: 3. Մոնղոլք:
4. Մանժուրք: 5. Կօրէիոյ կիսակղզի. զլիաւ-
որ քաղաք թագաւորին Կօրէիոյ է Կինգ-
քիթաօ: Ի իկէացւոց կղզիք: — Պարսկամ-
տան, որոյ զլիաւոր քաղաքք են՝ թեհերան և
Իսպահան: — Աղուանից կմ Կանտաղարու
Տէրութիւն, որոյ զլիաւոր քաղաք է՝ Կանտա-
ղար: — Պեղլուժիստան, որոյ զլիաւոր քա-
ղաք է՝ Հիդրապատ: — Հնդկաստան, Կան-
գէս գետովն բաժանի յերկու կիսակղզիս:
Արևմտեան կիսակղզին սարունակէ զտեղիս
որք ը իշխանութիւն Ասիացւոց, ք՝ զերկիրօ

Մէջիքոց, զՆէափուլ, Բասպուտաց և Ղատտաց և Մարրատաց, գլխաւոր քաղաքն է՝ Քամախա: Տեղիք ը իշխանութի Ինգլիզաց, գլխաւոր քաղաք է՝ Կալկաթայ: Տեղիք ը իշխանութի Գալլիացւոց, գլխաւոր քաղաք է՝ Փօնտիշերի: — Արևելեան կիսակղզին պարունակէ զԹվւորութիւն Աշէմ, որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Ղերղօնտ: — Միապետութի Պիրմանու, որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Ումմերափուրա: Թագաւորութի Սիամոյ, որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Սիամ: Միապետութի Անամու, որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Փան-Փօ: Կիսակղզի Մալաքքա, որոյ գլխաւոր քաղաք է՝ Քվետա: — Օսմանեան Տէրութի յԱսիա պարունակէ՝ զԱնատօլիա, զԱսորեստան, զԱլՂճեր, զՕսմանեան Վիրս, զՀայաստան, զՔուրտստան և զԻրաք-Արապի: Գլխաւոր քաղաքք են՝ Օմիւռնա, Պուրսա, Ալէպպօ, Գամասկոս, Երուսաղէմ, Բեթլէհեմ: Արապիա բաժանի յԱպարաժ և յԱրջանիկ, որոց գլխաւոր քաղաքք են՝ Մէքքա, Սանա, Ռօսքաթ և Լյէ-Քաթաֆ:

Հասարակ ստորագրութիւն Աւրիկոյ:

Արիւնկէ կմ Աֆրիկա ունի զսահման ՚ի Հիւսիսոյ՝ զձոցն Գիպրալտաբու և զՄիջեր-

էրական ծով: յԱրևելից՝ զԱսիա, զԿարմիր
ծով, զԾոցն Բաբել-Մանդէսայ և զԾովն
Հնդկաց: Ի Հարաւոյ՝ զՀարաւային, և
յԱրևմտից՝ զԱրևմտեան Ովկիանոսս:

Լերինք՝ Աթլաս, յիշխանութիս Բարբա-
րոսաց: Կօնգսայոյ՝ ի վերինն Գուինէա:
Լերինք Լուանի՝ ի Նիզրիցիա, որ յԱթով-
պիա: Աբիսինիոյ՝ յԱբիսինիա: Լուպարթա՝ ը
Արևելս ի լճէն Մօրայի, որ ի Հարաւ միաւ-
որինն ը Քաֆրու և վերջանան առ Հրուան-
դանաւ Բարեյուսոյ:

Հրուանդանք են՝ Կանաչ՝ ի Սենեզամբիա:
Վերգաս, Արմաւենեայ և Լօփէս ի վե-
րինն Գուինէա: Նիզեր՝ ի ստորինն Գուինէա,
և Բարեյուսոյ ի Հարաւակողմն:

Ծովք են՝ Արևմտեան Ովկիանոս ը նե-
ղուցաւ Գուինէայի: Հարաւայինն Ովկիանոս:
Ծովն Հնդկաց ը Կարմիր Ծովոյն և Միջ-
երկրականն ը նեղուցաւ Ասորոց, որ ի
մէջ Պարֆոյ և Տրիփօլի:

Նեղուցք են՝ Գիպրալթարու և Բաբել-
Մանտէրու:

Լիճք են՝ Մօրավիոյ ի Հիւսիս ի Մօ-
նօմօտապայ: Դէմպէա՝ յԱբիսինիա: Պուռ-
նու կօ մեծ՝ ի Նիզրիցիա:

Վեաք են՝ Կեղոս, Սենեգալ և Քամպիա,
Կիզեր և Օպիրա:

Կղզիք են՝ Լըօրեանք, Մատոնա, Քա-
նարեանք, Գալարի հրուանդանի, Գուինեայի,
Կղզի սրբուհոյն Հեղինէի, Մատագասքար,
Մաքարէնու: Թիւ բնակչացն համարի յո-
մանց 90 և յայլոց 100 միլիօն: Հաւատն է
Մահմետական, և ոմանք պաշտեն զկո-
չեցեալս Ֆեթիշի, քի զկենդանի և զանկեն-
դան անարկայս:

Բոժանոսն Լէբէնոյ:

Օ Լէբիկա բաժանեն ՚ի չորս մասունս.
՚ի Հիւսիսային, ՚ի Միջին, ՚ի Հարաւային,
և ՚ի կղզիս:

՚ի Հիւսիսայինն Լէբիկա է Եգիպտոս,
որոյ գլխաւոր քաղաքք են՝ Ալէքսանդրիա,
Գամիէթ և Այիրա: Բարբարոսաց աշխարհ-
ուր է միապետութիւն Մարօքքա, որոյ գլխա-
ւոր քաղաքք են՝ Մարօքքօ և Ֆեց: Տէ-
րութի Լէժիրաց, գլխաւոր քաղաք է Ալ-
ժիր: Տէրութի Թունիսայ, գլխաւոր քաղաք
է՝ Թունիս: Տէրութի Թրիպօլիոյ, գլխաւոր
քաղաք է՝ Թրիպօլիս և երկիր Արմաւենեաց:
Անապատն Սազարա:

Յի Միջինն է՝ Նուպիա՝ որոյ գլխաւոր քաղաք է Սուաքէմ: Թագաւորութիւն Սենաար՝ որոյ գլխաւոր քաղաքն է Քուպէ: Աբրիտինիա՝ որոյ գլխաւոր քաղաքքն են՝ Անթալիս, Վոնթար: Նիկրիտիա կ՛մ Սուտին, աստ են Թագաւորութիւնքն՝ Բամբիրա, Թամբուքտու, Ղուսա և Պուսու: Սենեղամբիա կ՛մ Արևմտեան Նիկրիտիա, աստ են երկիրք Ֆուլայ և Պիլբաս, Թիւրուիք Ղալամ, Պամբուկ, Քասսո, Վերին Վուխնէա:

Յի Հարաւայինն է՝ Ստորին Վուխնէա, ուր են Թիւրուիք՝ Լօանգո, Աօկօնգո, Անգօլա, Աօնգօ, Մաթասամա, Բէնգուէլա և Եագօ-Աօնգօ: Ներքին երկիրք Շաղասաց և Քաֆրաց: Երկիրք Արևելեան ծովեզեր, գլխաւոր քաղաք է Միզամբիկ: Հարաւային ծովափն, ուր է հրուանդան Բարեյուսոյ ը Քանստաթ գլխաւոր քաղաքի:

Աղբիւր են՝ Սեշելեանք կ՛մ Մադէ, Ամիրանեանք, Քօմորեանք, Մադագասքար, Մաքարեանք, Բուրպօն, Իլտէ-Ֆրանս, կղզի Արբուհույն Հեղինեայ, Վուխնեանք, Վալարի հրուանդանի, Քանարեանք, Մատերա և Փօրթօ-Սանթօ, Ազօրեանք:

Համար 47-ՅԵ Աճեցէլայն:

Ամերիկա դտաւ յամին 1492 ՚ի Քրիստափոր Քոլումպոսէ, և կոչեցաւ Ամերիկա՝ յանուն Ամերիկոսի Վէսքոչչիոսի: Սահմանքն ըն՝ առ Հիւսիս՝ Հիւսիսային, առ յԱրևելս՝ Արևմտեան, առ շարաւ՝ շարաւային և առ յԱրևմուտս՝ Արևելեան Ովկիանոսք:

Երկնք՝ ՚ի Հիւսիսային Ամերիկա՝ կապուտակ և Ալէկանեան, ՚ի շարաւային Ամերիկա՝ Անտեան կմ Քորտիլեան լերինք:

Հրուանդանք են՝ Սառուցեայ, Մենտոցին, Քորչենթէս, Ֆարվել, Քոդդ և Ռօք:

Ծովքն՝ Սառնասպատ, Արևմտեան Ովկիանոս, Ծով Քարայիպայ և Մեքսիկայ, Քամփեշոյ և Գօնտուրանոյ խորշիւք. Ծով Մաղղէլանայ և Արևելեան Ովկիանոս:

Ի իճք են՝ ՚ի Հիւսիսայինն Ամերիկա՝ Գերեաց, Վինիպէա, Վերին, Միչիգոն, Գուրօն, Էրիօ, Օնթարիօ և Նիկաղարուա: ՚ի շարաւայինն Ամերիկա՝ Մարքայիպօ, Թիթիքակա և Գէրայէս:

Գետք են՝ ՚ի Հիւսիսային Ամերիկա՝ Մի՛ Սորենտիոս, Միասիսիբի և Միսսուրի. — ՚ի շարաւային Ամերիկա՝ Օրէնօքօ, Ամազոնեաց կմ Մարանիէն և Վարագվաի, որ միա-

ցեալ ը Փարանա և Ուրուկաի զետոց կոչի
Տիօտէլա-Պլաթա:

Աղղիք են՝ Արևմտեան-Հնդկաց, Պերսու-
դոյ, Թերնէֆ, Սուդղամթօն, Բարերաղ-
դութե, Քուճպերլանտ, Ղէմնայ, Շփից-
Պերգեն, Հրային երկիր:

Ահաակղղիք են՝ Ղրէնլանտիոյ, Լապրա-
թօրա, Ֆլօրիստայի, Ալեսաքա և Քալիֆօր-
նայի: — Թիւ բնակչաց համարի մինչև ց 40
միլիօն: — Հաւատն է՝ Քրիստոնէական և
Առասպրիշտ:

Բաթանիսն Աճեբէնյէ:

Օ, Ամերիկա բաժանեն յերիս մասունս՝
ի Հիւսիսային, ի Հարաւային, յԱրևմտեան
Հնդկիս կի՛ք յԱ՛նդիլեան կղզիս:

Հիւսիսային Ամերիկա, ուր են՝ Ղրենլան-
տիա, Լապրադօր կի՛ք նոր Ինկիլդէնուայ և
նոր Վալլիս (կի՛ք երկիրք Ղուդղօնայ խոր-
շին), երկիրք Հիւսիսոյ-Արևմտեան Օուվե-
զեր են՝ ը իշխանութի Անդիաղոց (Օստնիւ-
Ֆաունդլէնտ կի՛ք նոր երկիր, որոյ զխաւոր
քղէք է՝ Պլացենցիս: Նոր Շօթլանտիա, նոր
Պրաունշիլէիդ, Փափաղա կի՛ք Քվեպէք, գրիսա-
ւոր քղէք են՝ Իօրք և Քվեպէք, և Պերմօւտ-

եան կժ Սօմմերա կղզիք)։ Միացեալ նա-
հանգք Լ՛մերիկայի, գլխաւոր քաղաքն է Պոս-
տօն։ Նիւ-Իօրք, Փիլադէլփիա, Վաշինգ-
թօն և կիսակղզի Ֆլօրիատա։ Մեքսիքա ը
Քալիֆօրնայի, գլխաւոր քաղաքն է՝ Մեքսիքա։
Վերաքրուց, Գվադալուպա, գլխաւոր քաղաք
են՝ Գվադալուպա և Փանամա, երկիրք ազատ
Հնդկաց։

Հարաւային Լ՛մերիկա, ուր են հասարակա-
պետութիւնք՝ Քօլումբիա, որոյ գլխաւոր քաղաք
է՝ Սանթա-Ֆէ-դա-Պաղօտա։ Քլիթօ-
փառաքաս կժ Սան-Լազօ, Մարաքայիքօ,
Փոլմանէ։ Փերու, գլխաւոր քաղաքք ՚ի սմ
են՝ Լիմա և Քուլքօ։ Խիրա, գլխաւոր քա-
ղաք է՝ Սան-Լազօ։ Բիօ-տէ-լա-Պլադա
կժ Պուէնօս-Լ՛սիլէս։ — Միապետութի
Պրազիլիոյ, որոյ գլխաւոր քաղաքն է՝ Բիօ-Փա-
նէիքօ, Սան Սալուատօր։ Երկիրք ը իշխանութի
Պալլիացւոց, գլխաւոր քաղաքն է՝ Այէն։ Եր-
կիրք ը իշխանութի Հոլլանտիոյ, գլխաւոր քա-
ղաքն է՝ Փարամարիպօ։ — Երկիրք ը իշխա-
նութի Նիզիլացւոց, գլխաւոր քաղաքն է՝ Նասսաու,
առ Պերպիսա գետով։ Նիկախ երկիրք են՝
իշխանութիք ազատ Հնդկաց, Փաթագօնիա
կժ երկիր Մադէլլանաց, Հրային երկիր և
այլն։ Սմա պատկանին անբնակ կղզիքն՝ Ֆօք-

լանտայ, կժ Մալուինոյ, Վէորգիա և երկիր
Սանդվիչի :

Արևելեան շնդկաստան, կժ Անդիլեան
կղզիք են՝ յԱրևմտեան Ովկիանոսի, ՚ի խորշն
Մեքսիքայի և ՚ի ծովն Քարայիպայ, յորոց
գլխաւորքն են՝ Քուերայ, Աամայիքա, Սան-
Վոսինգօ և Փորթօրիկօ :

Նորսային շնդիկ կամ Աստրալիա կամ
Պօլինեզիա :

Բազմութի մեծ և փոքր կղզեաց՝ որք են
յԱրևելեան և ՚ի շարաւային Ովկիանոսսն և
որք գտան ՚ի 16, ՚ի 17, և ՚ի 18 երորդի դարս՝
բազկացուցանեն զհինգերորդ մասն աշխար-
հի, որ և կոչի Աւստրալիա քի՛ շարաւային
երկիր, կժ Փօլինեզիա, քի՛ բազմակղզի կժ
շարաւային շնդկաստան : Թիւ բնակչացն
համարի յերկուց մինչև ց հինգ միլիօն : շա-
ւատ բնակչաց կղզեացն է՛ կոապաշտական :
Բաժանի ՚ի յԱրևմտեան և ՚ի յԱրևելեան,
կժ ՚ի կղզիս՝ որք են յայն կոյս և յայս կոյս
շասարակածի :

Աղզիք յայն կոյս շասարակածի են՝ 1, Աոր
շողանտիա. 2, Սան-Վիմեն. 3, Աոր Վիլ-
նէա. 4, Օովակալութե. 5, Աոր Լուլանտիա.

6, Նոր Պրիթանիա . 7, Սողոմոնեան . 8, Սանթա-Քրուչ . 9, Գեպրխապի . 10, Նոր Քալետօնիա . 11, Նոր Օւելանտիա . 12, Բարեկամութե . 13, Բնկերութե . 14, Ծովազընացից . և 15, Սենտօզեան :

Վզգեք յայս կոյս Հասարակածի՝ 1, Մարիանու կմ աւազակաց . 2, Փելեպեան . 3, Քարօլինեան կմ Նոր Փիլիպպեան . 4, Կոմսսին Բումբանցովի . 5, Մուլդրևեան . և 6, Սանդվիչի :

Վերջ Աշխարհագրութի :

ՀԱՄԱՌՈՍ ԾԵՆՕԹՈՒԹԻՒՒՆ ՕՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷ՛:

Պատմութիւնն է ուսումն, որ ճառէ զընդհանուր արժանայիշատակ անցից անցելոց ընդ ամ տիեզերս: Ըստ որում գործք զանազանին յիրերաց՝ ապա և պատմութիւնն զանազան է ըն առարկայից: Ընդհանուր բաժանումն պատմութե է՝ յԱրեւելեցական, ՚ի Քաղաքական կամ ՚ի քաղաքավարական և ՚ի Բնական:

Քաղաքական պատմութիւնն լինի՝ ընդհանուր և կամ մասնաւոր: Ընդհանուր քաղաքական պատմութիւնն է այն՝ որ ճառէ զընդհանուր արժանայիշատակ անցից իւրաքանչիւր Տէրութե՛. բայց եթէ պատմի զիրաց եղելոց ՚ի միում և եթ թագաւորութեան առանձինն՝ յայնժամ ասի մասնաւոր:

Ընդհանուր պատմութիւնն բաժանի ըն ժամանակին՝ ՚ի հին, ՚ի միջին և ՚ի նոր: Հինն

սկսանի ՚ի ստեղծագործութե՛ն աշխարհի մինչև
 ց կործանումն Արևմտեան Հռովմէական կայս-
 սերութեան: Միջինն՝ ՚ի վերանալոյ Արևմտե-
 ան Հռովմէական կայսերութեան մինչև
 ց գիւտ Ամերիկայի: Նորն՝ ՚ի գտանելոյ Ամե-
 րիկայի մինչև ց ժամանակս մեր:

Այսպիսի բաժանումն պատմութեան հիմնե-
 ալ կայ ՚ի գլխաւոր թուականս: Թուականն
 է հռչակաւոր անցք ինչ՝ որ ունի զերևելի
 իմն ներգործութի ՚ի վր՝ ազգաց: Ժամանակ
 ՚ի միոյ թուականէ մինչև ց միւսն՝ կոչի պար-
 բերութի կամ սահման:

Իսկ այն թուական՝ յորմէ ազգ ինչ թուէ
 զիւր հաշիւ ամաց, ասի ժանամակ թուակա-
 նի: Առ ՚ի կատարեալ տեղեկութիւն զընդ-
 հանուր քաղաքական պատմութենէ՝ պարտ է
 գիտել զԱշխարհագրութիւն և զԺամանա-
 կագրութի: Սորքա են գիտուիք՝ օժանդակք
 պատմութեան. վն զի՝ առաջինն ցուցանէ
 զտեղի՝ և երկրորդն զժամանակ իրաց ան-
 ցելոց:

Բաժանումն ընդ հանոց պատմութեան
 ՚ի պարբերութիւն:

Օ հին պատմութիւն մարթ է բաժանել
 յետին պարբերութիւնս, որք են՝

ա. ՚ի ստեղծագործութե՛ն աշխարհի մինչև
ցտիեզերական ջրհեղեղն — ՚ի 5508 ամէ՛ մինչև
ց 3246 ամն յառաջ քան զ ծնունդ Քսի՛:

բ. ՚ի տիեզերական ջրհեղեղէ մինչև ցժա-
մանակս ածաշունչ օրէնսդիր մարգարէին
Մովսեսի — ՚ի 3246 ամէ՛ մինչև ցծնունդն
Քսի, ք 1500 ամօք յառաջ քան զ ծնունդ
Քսի՛:

գ. Ակսեալ յաւուրց Մարգարէին Մով-
սեսի՛ մինչև ց Հոովմուլոս կմ ց շինուի Հոով-
մայ — ՚ի 1500 ամէ՛ մինչև ց 753 ամն յառաջ
քան զ ծնունդ Քսի՛:

դ. ՚ի Հոովմուլոսէ մինչև ց Աիւրոս կմ
ցսկիզբն թգլրուե՛ Պարսից — ՚ի 753 ամէ՛ մինչև
ց 550 ամն յառաջ քան զ ծնունդ Քսի՛:

ե. ՚ի Աիւրոսէ մինչև ց Մղէքսանդրն Մա-
կեդոնացի — ՚ի 550 ամէ՛ ց 330 ամն յառաջ
քան զ ծնունդ Քսի՛:

զ. ՚ի ժամանակէ Մղէքսանդրի Մակե-
դոնացւոյ մինչև ց ծնունդ Քսի — ՚ի 330 ամէ՛
մինչ ց ա ամն ծննդեան Քսի՛:

է. ՚ի ծննդենէ Քսի մինչև ց կործանումն
Մրեմտեան Հոովմէական Ապսերութե՛ — յ ա
ամէ՛ մինչև ց 476 ամն զկնի ծննդեան
Քսի՛:

Օ, Միջին, կմ զմիջին դարուց պատ-

մուին մարթ է բաժանել յերիս պարբերուիս,
որք են՝

ա. Դ բառնալոյ Արևմտեան Հռովմէական
Կայսերուէ մինչև ց Սեծն Կարլոս — Դ 476
ամէ՛ մինչև ց 771 (800) ամն զկնի ծննդեան
Քսի:

բ. Դ Սեծէն Կարլոսէ մինչև ցելս Խաչա-
կիր զօրացն — Ի 771 ամէ՛ մինչև ց 1095
(1100) ամն զկնի ծննդեան Քսի:

գ. Յելից Խաչակիր զօրաց՝ ցզիւտ Ամե-
րիկայի — Դ 1095 ամէ՛ մինչև ց 1492 ամն
զկնի ծննդեան Քսի:

Օ. Կոր, կժ զերից մերջին դարուց պատ-
մութի մարթ է բաժանել նոյնպէս յերիս պար-
բերուիս, որք են՝

ա. Դ գտանելոյ Ամերիկայի մինչև ց ժա-
մանակս Լուտովիկոսի չորեքտասաներորդի
(Արքային Վալլիացւոց) — Դ 1492 ամէ մինչև
ց 1661 ամ Տեառն:

բ. Դ Լուտովիկոսէ ժն է ցսկիզբն փոփո-
խուէ Վալլիական Տէրուէ — Դ 1661 մինչև
ց 1782 ամ Տեառն:

գ. Դ սկզբանէ փոփոխութե՛ Վալլիական
Տէրութե՛ ց ժամանակս մեր:

Կ և այլ բաժանումն պատմութե՛ որ ասի
Ազգաբանական կժ ը ազգաց, զոր և արդի

պատմագիրք ընտրելադոյն համարեցան քան
զառաջինն :

Առաջինն էն էն ըստ աշխարհ թագանոյն
հին պատմութի :

Օ հին պատմութի թ ազգաց մարթ է
բաժանել ՚ի հինգ հատուածս : 'Ախս' ՚ի պատ-
մութի հին ազգաց Ասիացւոց և Արիկեցւոց,
որք էին նախ քան զժամանակս Աիւրոսի,
կժ յառաջ քան զսկիզբն միապետուէ Պար-
սից, իբր 550 ամօք յառաջ քան զծնունդ
Քսի : — Արկորդ' ՚ի պատմութի թգւրուէ
Պարսից' մինչև ցնուածիլ նոցա յԱղէքսան-
դրէ Մակեդոնացւոյ. իբր 330 ամօք յառաջ
քան զծնունդ Քսի : — Արրորդ' ՚ի պատմութի
Յունաց մինչ ցժամանակս Աղէքսանդրի
Մակեդոնացւոյ : — Չորրորդ' ՚ի պատմութի
Մակեդոնացւոց Միապետութե և թգւո-
րուեց' որք ծագեցան յաւերակաց Մակեդո-
նիոյ' մինչև ցնուածիլ նոցա յայլ և այլ ժա-
մանակս ՚ի Հռովմայեցւոց : — Հինգերորդ' ՚ի
պատմութի Հռովմէական' ՚ի շինութէ Հռովմ
քաղաքի մինչև ցանկանիլ Արևմտեան Հռով-
մէական Ապստերութե' ՚ի 753 ամէ յառաջ քան
զծնունդ Քսի' մինչև ցամ Տեառն 476 :

Արարիչն Աստուած միով բանիւ իւրով

ստեղծ յոչընչէ զամ տիեզերս: Ահա ճշմարտութի Սուրբ, յոր պարտ է մեզ աներկբայ հաւատալ, և զոր հաւատամք խիւ: Ի վեցերորդում աւուր արարչագործութե իւրոյ ստեղծ Տէր Աստուած Ի հողոյ երկրի զառաջին մարդ զԱդամ, և Ի կողից նի զառաջին կին զԵւայ: Օրհնուի աստուածային հանգեալ Ի վերայ նոցա, և վայելէին նոքա յերջանկուիս Ադեմական դրախտին Մինչև էին դտեալ անհնազանդ պատուիրանի Արարչին իւրեանց: Յայնժմ ամենարարին և արդարադասն Աստուած զրկեաց զնոսա Ի յաւտենական երջանկութենէ անտի, սակայն՝ եցոյց ևս ը նմին զգթութի իւր՝ խոստանալով նոցա առաքել զՓրկիչն: Ազգ մարդկան՝ բազմացեալ Ի վերայ երկրի, մոռացաւ զգթութի Աստուծոյ և զպատիժ Նորա, և ամենեքին մատնեալ զանձինս մոլեղին յանցանաց՝ սանձարձակ զհետ չոքան ազգի ազգի անօրէնուեց: Միւսանդամ պատժեաց Աստուած զազգ մարդկան՝ առաքելով զԶրհեղեղ Ի վերայ երկրի: Այլ որովհետև Ի միջի ապստամբացն և անհնազանդից կամացն Աստուծոյ էին արք՝ որք պաշտէին զճշմարիտ Արարիչն իւրեանց, վասն որոյ օրհնեաց զնոսա Ա՛ծ և ետ կեանս երկայնաւուրս. և Ի նմին

իսկ ժամանակի երիցագոյնքն գերդաստանաց՝ նահապետք անուանեալք՝ իշխելով ՚ի վերայ բազմամարդ ընտանեաց իւրեանց՝ ցուցանեն մեզ օրինակ առաջին թագաւորաց, որոց իշխանութի էր հանդոյն միապետականի: Տիեզերական ջրհեղեղն (յամին 3246 յառաջ քան զձեռուդ Քնի) բնաջինջ արար յերեսաց երկրի զամբ ազգ մարդկան, բաց յարդարոյն Նոյէ և տան նորա:

Ի սոյն իսկ ազգատոհմէ՝ որպէս վկայեն սուրբ գիրք՝ ՚ի նորոյ բազմացան մարդիկ, և սակս ձեռնամուխ լինելոյ նոցա յաշտարակաշինութի՝ ցրուեալ ելեն յԱստուծոյ յայլ և այլ կողմանս: Արանելի ժամանակք նահապետութեկմ միապետութե արդարև ոչ ջնջեցան ՚ի յիշողութէ նոցին, քանզի մարդիկ սկսանէին սակաւ առ սակաւ միաւորիլ ՚ի հասարակութիս քաղաքականս: Հուսկ ուրեմն իբր 2500 ամօք յառաջ քան զձեռուդ Քնի ծագեցան յաշխարհի Միապետութիք Ասորեստանեայց և Ռաբէլսոցւոց, առաջինն առ եզերք Տիգրիս գետոյ ՚ի հարաւայինն Ասիոյ, և երկրորդն առ Ափրատ գետով: Հաւերակաց նոցին հաստատեցան այլ միւս ևս միապետութիք: Օրինակ իմն՝ ՚ի կողմանց փոքուն Ասիոյ ցրուեցան մարդիկ յայլ և այլ տեղիս,

այն է՝ յԱփրիկայ և յԱւրոպայ: Տկարագոյնք
ի թփւրուէց տեղի տային հզօրագունիցն:
Եւ հուսկ յետոյ՝ յորժմ անկաւ Արեւմտեան
Հռովմէական Սիապետուն՝ ՚ի 476 ամի
զինի ծննդեան Քնի, յայնժմ հուպ առ հուպ
երևեցան յաշխարհի գրեթէ համօրէն այժմեան
թփւրուիք Աւրոպացոց. և ազգք ցայն վայր
սակաւածանօթք, համարեցան լէ առաջինս
և կրեցին զանուն աշխարհակալաց:

Համարօր պարհոն է Հայոց Թագաւորութեան:

Հայաստան աշխարհ ՚ի սկզբանէ անտի
մինչև ցրառնալ Թփւրութե՛ զբազում փո-
փոխութիս կրեաց, այնպէս՝ զի սահմանք նո-
րին էր զի ըարձակէին, և էր զի սեղմեալ
նուազէին լն բերմանց սարազայից. վասն
որոյ զբովանդակուի անցից նորա մարթ է
կարգել լն պարբերութեանց:

Արդ՝ պատմութի Հայոց թփւրութե՛ բա-
ժանի յութն պարբերութիս:

Առաջին՝ Իշխանութի Հայկազանց, յորոց
ումանք տիրեցին իբր նահապետք և ոմանք
իբր թագաւորք: Արկրորդ՝ Իշխանութի առա-
ջին պսակաւոր թփւրաց, սկսեալ ՚ի Պարոյ-
րաց: Արրորդ՝ Առաջին միջոց պարասոյ

Թիւրուէ: Չորրորդ՝ Իշխանութի Արշակունեաց: Հինգերորդ՝ Արկրորդ միջոց սլարապոյ թիւրութե: Վ եցերորդ՝ Իշխանութի Տագրատունեաց: Եօթներորդ՝ Իշխանութի Ռուբինեանց: Ութերորդ՝ Վ երջին միջոց սլարապոյ և կատարեալ բարձունմն իշխանութե Հայոց:

ա. Իշխանութի Հայկազանց սկիզբն եղև յառաջին Նահապետէն Հայկայ և տևեաց մինչև ց Պարոյր՝ որ էր առաջին Թագապսակ արքայ Հայոց: Յառաջին այսմ սլարբերութե՝ թիւ իշխողաց էր 42 և իշխանութի նցին տևեաց 1360 ամ, ՚ի 1893 մինչև ց 3253 ամ ստեղծագործութե աշխարհի (ամք հաշուին աստ ըն Արրայեցւոց, ըն որոյ ՚ի ստեղծագործութե աշխարհի մինչև ց ծնունդ Տեառն թուին 4000 ամք): Օ տեղի բրնակութե իւրոյ հիմնեաց Հայկ ՚ի Վ ասպուրական զաւառի (այժմ փաշայութիւն Վ անայ) և շինեաց անդ զքաղաք Հայկաշէն, որոյ աւերակք այժմ ևս երևին յԱրևմուտս կոյս ՚ի քաղաքէն Վ անայ, ոչ հեռի յայժմեան քաղաքէն Պատլիզու: Արմենակ որդի նորա՝ ժառանգեալ զիշխանութիւն հօր յետ մահուան նորա՝ բնդլայնեաց զսահմանս տէրուէ իւրոյ: Սա թողեալ ՚ի Վ ասպուրական զզօրս վն սլահապանութե

սահմանաց, միւս բազմաթիւ զօրօք գիմեաց
'ի հիւսիս կոյս, և տիրեալ բազում քաղաքաց և
գաւառաց՝ նուաճեաց զբնակիչս տեղւոյն (զսե-
բունդ Նոյի, որ յետ ջրհեղեղի բնակեցաւ
յաշխարհն Արարատոյ և Նախիջևանայ)
եհաս մինչև ց լեառն Արագած (որ է 'ի յայժ-
մեան նահանգն Հայաստանի՝ հեռի Աջմի-
ածնայ առ հիւսիս երեք ժամեայ ճանապարհաւ)
և բնակեցոյց անդ 'ի 1974 ամի 'ի ստեղծագոր-
ծութէ աշխարհի զգաղթականս, որք զկնի
ժամանակաց եղին նշանաւորք: Արմենակ
վախճանեցաւ զկնի 46 ամեայ իշխանութե:
Արդի Արմենակայ Արմայիս՝ սրայազատեաց 'ի
վերայ ազգին ամս 40: Սա շինեաց իւր քաղաք
կոսիածոյ քարամբք 'ի դաշտի անդ Արագած
լերին առ եզերք Ռեհովն գետոյն Արարատեան
աշխարհի, և անուանեաց զքաղաքն զայն յիւր
անուն Արմաիր, և զգետն՝ յանուն թոռին
իւրոյ Արատոյ՝ Արասիս (որ այժմ է Արաքս)
Քաղաքն այն էր առաջին և զլիաւոր յաշխար-
հին հայոց, հուսկ յետոյ եղև թագաւորա-
նիստ իւրնարութե յաջորդացն Պարոյրայ
յընթացս 1828 ամաց, և ապա անկաւ: Այժմ
'ի վր աւերակաց նորին գտանի փոքրիկ աւան
Սիւրմեղի կոչեցեալ, 'ի հարաւակողմն Արասիս
գետոյ, զոր 'ի վերջին սրատերագմի 'ի 1828 ամի

առին Ռուսք ՚ի ձեռաց Պարսից: Արմայիս
առաքեաց զորդի իւր զՇարա յարեւմուտս
Արմաւիր քաղաքէ, ուր սերունդք նորա
բազմացան, և գաւառն այն կոչեցաւ յանուն
նորա Շիրակ կ՛մ Շիրակաւան, որ այժմ
անուանի Շուրագել, և ոչ է հեռի ՚ի Արս
քաղաքէ:

Ի. Յետագայ արքայք հայոց սակաւ առ սա-
կաւ ըարձակէին զտէրութի իւրեանց, և բա-
զում տեղեաց սեպհականէին զյատուկ անու-
անակոչութիս: Ըստ այսմ օրինակի Ամասիա
զլեառն Արարատայ յիւր անուն կոչեաց
Մասիա: Գեղամ՝ անցեալ ՚ի միւս կողմն
Արասի գետոյ՝ և հասեալ յեզր ծովուն Սեւա-
նայ՝ շինեաց անդ իւր շէնս՝ աւանս և բրնա-
կարանս, զոր անուանեաց Գեղարքունի,
իսկ զլեառն, որ անդ էր՝ կոչեաց Գեղ կ՛մ
Գեղամ, յորմէ ծովակն այն կոչեցաւ ծով
Գեղամայ: Այսոքիկ տեղիք մինչև ցայժմ
ունին զայս անուն: Արդին Գեղամայ՝ Սի-
սակ-Աղու, իշխէր ՚ի վր կողմանց, որք տա-
րածեալ էին յարեւելս կոյս մինչև ց Աուր գետ,
և զնոյն երկիր յիւր անուն կոչեաց Սիսա-
կան, որև կոչի Սիւնիք: Յետոյ Սիսակ-Աղու՝
անցեալ յայն կոյս Աուր գետոյն՝ նուաճեաց
ըիւրև զկողմունս՝ որք տարածեալ գտանէին

մինչև ց Ասապից ծով, և աշխարհն այն անուանեցաւ Աղուանք: Յայսոսիկ տեղիս պարփակին այժմ Խանուխքն Շաքու և Շիրուան, նաև հարաւայինն Տաղստան: Արամ՝ թոռն Պեղամայ՝ նոյնպէս ըլլայնեաց զիշխանութի իւր. քանզի ՚ի ժամանակս նորա սահմանք Հայաստանի հասանէին յարևելից մինչև ց Ասապից ծով, ՚ի հարաւոյ մինչև ցլերինս Տորոսի, զառ ՚ի վայր որոց դտանին քաղաքք՝ Սուլթանիա, Ուրմի, Սուսուլ, Հալէպ և այլն. ՚ի հիւսիսոյ սահմանակից էին Աովկասեան լեւրանց, իսկ յարևմտից՝ աշխարհին, որ կոչէ Փոքր Հայք, որ և նմաննս անկաւ ը իշխանութեամբ Արամայ, և զկնի բաժանեցաւ յերիս մասունս: Արամ այնչափ անուանի գտաւ մեծամեծ զործովք քաջութե և խոհեմութե, մինչև այլոց ազգաց զաշխարհն, որ ը իշխանութեամբ նորա էր՝ յանուն նսրա կոչել Արմենիա և զազգն՝ Արմէնք: Աւ այսպէս ՚ի ժամանակաց թմբուեն Արամայ՝ իրր ՚ի 2155 ամի աշխարհի, Թ՛ 1845 ամօք նախ քան զձեռնդ Քնի, Հայաստան սկսաւ ունիլ զհաստատուն սահմանս իւր:

Արդ՝ ՚ի մեծ և ՚ի փոքր Հայս տիրէին նահապետք ՚ի սերնդոց Հայկայ և Արամայ մինչև ց Պարոյր թմբ, որպէս ասացաւ ՚ի վերոյ:

Պարոյր յետ միապետելոյ զամս հինգ ՚ի Հայս ՚ի 3257 ամի աշխարհի, 743 ամօք նախ քան զԾնունդ Քնի, պսակեցաւ Թագիւ ՚ի Վարրակայ Թգւրէն Մեղացւոց և Պարսից. և յայնմ հետէ Հայք ունէին զստակաւոր Թգւրս, զի Պարոյրայ յաջորդէին սերունդք նի յազդէ յազդ մինչև ց Թգւրն Վահէ: Ի սոյն ժամանակս Թագաւորեցին 17 յաջորդք Պարոյրայ յընթացս 415 ամաց, քի ՚ի 743 մինչև ց 328 ամ նախ քան զԾնունդ Քնի. յորոց գերագոյն դտաւ յամի քան զամ Թգւրս Տիգրան ամ, որ կոչեցաւ մեծ, առ շինեաց զքաղաքն Տիգրանակերտ, որ այժմ ՚ի Տաճկաց կոչի Ամիտ կմ Վիարպէքիր: Վահագն Աբբայ՝ որդի Տիգրանայ էր զօրաւոր յոյժ, և զործեաց զործս մեծամեծս արութէ: Արքայանիստ քղք սոցա՝ ոսկ ասացաւ ՚ի վերոյ՝ էր Արմաւիր:

Գ. Վերջին Թգւր ՚ի սերնդոյ Պարոյրայ՝ Վահէ՝ անկաւ ՚ի մարտի ը Աղէքսանդրին Մակեդոնացւոյ, և աշխարհին Հայոց՝ յետ մահուան Աղէքսանդրայ՝ տիրեցին Աելեկիացիք, որք և կարգեցին անդ զկուսակալս: Սոյն միջոց պարապոյ Թգւրութե տևեաց իբր 175 ամ, յորում ժամանակի տիրէին ՚ի Հայաստան 7 կուսակալք, երկու այլազգք և հինգ

Հայք: Այս միջոց պարապոյ աւարտեցաւ
150 ամօք նախ քան զճնունդ Քսի:

Գ. Երկրորդ թիւրական ցեղ Հայոց, կո-
չեցեալն Արշակունեաց, սկիզբն էառ ՚ի Վա-
ղարշակայ Պարթևէ և վերջացաւ Արտաշ-
րաւ: Տիրապետութի այսր ցեղի տեւեաց 580
ամ (քմ՝ սկսեալ ՚ի 149 երորդ ամէ նախ քան
զճնունդ Քսի մինչև ց 428 ամ յետ ճննդեան
Քսի). յորում միջոցի իշխեցին ՚ի Հայաստան
26 թիւրք: Աթոռանիստ քաղաքք սոցա էին
յայլ և այլ տեղիս, այն է՝ ՚ի Մծբին, (Տաճիկք
կոչեն այժմ Մուսուլ) ուր պայաղատեցին
6 թիւրք ամս 166. — Աղետիայ կմ յԱւոհայ՝
յրնթացս 41 ամաց: Աստ Աղետիայ սքն Աբ-
գար արքայ Հայոց՝ որդի Արշամայ, որոյ յերկ-
րորդ ամի թիւրուէն ճնաւ Փրկիչն մեր, եղև
առաջին թագաւոր, որ ոչ տեսեալ հաւա-
տաց ՚ի Քս. և յետ համբարձման Տն՝ սք
Առաքեալն Թադէոս զնացեալ առ նա՝ հաս-
տատեաց զնա և զամբ բնակիչս քչէին ՚ի
հաւատս: — Արտաշատ 125 ամ. աւերակք
վերջին այսր քաղաքի երևին և այժմ, անդ
է վանքն հայոց՝ ոչ հեռի յԱրևանայ՝ անու-
անեալ Խոր-վիրապ: — ՚ի Վաղարշապատ
քչէի՝ որ է ՚ի շրջակայս այժմեան Էջմիածնայ
կաթուղիկոսական Աթոռոյ, թագաւորե-

ցին 147 ամ: — Դ Գուին 80 ամ: Չորրորդն
յայտոցիկ թագաւորաց Տիգրան ք, որ նստէր Դ
Մճբին քչքի, նշանակեաց զորդի իւր զԱւ-
տաւազտ թագաւոր Սեծի Հայոց Դ քչքն
Արմաւիր: Սժ յաջորդեցին այլ ևս 10 թա-
գաւորք, որոց տիրապետութի տեւէր 125 ամ,
Դ 55 ամէ նախ քան զճնունդ Քնի մինչև
ց 75 ամ յետ ճննդեան Տեառն: Դ նմին ժամա-
նակի վախճանեցաւ վերջին թագաւորն Տի-
րիթ՝ և յաջորդ նր Երուանդ, որ բնակէր Դ
Մճբին, փոխեաց զթագաւորանիստ տեղի Դ
Սեծ Հայս Դ քչքն Արմաւիր: Սա իշխէր
Դ Սեծ և Դ Փոքր Հայս՝ բաց Դ քչքէն
Եդեսիոյ և մասին Միջագետաց, որք անկան
ը իշխանութք Հռովմայեցւոց: Բայց յայսմ
բաժանմանէ սակաւ իմն նուազեցան տարա-
ծութի և սահմանք Հայաստանի, որ մնայր
յայդպիսի դրուէ մինչև ց Արտաշէր վերջին
թագաւոր Հայոց, որ մերժեցաւ Դ նախարա-
բաց և անկաւ յաթոռոյ Դ 428 ամի յետ ճնրնդ-
եան Քնի: Տրդատ սք Արքայն Հայոց, Դ ցե-
ղէն Արշակունեաց, զսուրբ Գրիգոր Լու-
սաւորիչն չարչարեալ և զսք Հռիփսիմեանսն
նահատակեալ, յամի Տն 302 քարոզութեամբ
սուրբ Լուսաւորչին հաւատաց Դ Քն և ը
նմին ամ երկիրն Հայաստանեսոյց, այնպէս

զի ՚ի ձեռն սորա խաւար կոստաշտութե սպառ սսրուռ հալածեցաւ ՚ի Հայաստան աշխարհէ :

Է. Արկրորդ միջոց սլարապոյ թագաւորուէ ՚ի Հայս սկսեալ ՚ի 428 ամէ՝ տևեաց մինչև ց 884 ամ ցմ՝ 456 ամ : Դ սմին իսկ ժամանակի աշխարհ Հայոց բաժանեցաւ ՚ի մէջ թագաւորացն Պարսից, Յունաց և Տաճկաց, որք յանձնեցին զկառավարութիւն մարզպանաց և ոստիկանաց, կիւրապաղատաց և սրտըրկաց : Թիւ այսպիսի տիրապետաց էր 49, յորոց 21 Հայք և 28 Պարսիկք և Տաճիկք : Առաջինքն կառավարէին ՚ի Հայս 192 ամ. իսկ երկրորդքն 217 ամ : Ոչ է մարթ ստուգապէս նշանակել աստ զսահմանս Հայաստանի ՚ի ժամանակի այսոցիկ իշխնց ՚ի պատճառս ստէպ փոփոխուէց, որք լինէին անդանօր :

Ը. Արրորդ թագաւորական ցեղ Հայոց՝ կոչեցեալն Վաղրատունեաց՝ սկսաւ յԱշոտոյ առաջին թագաւորէն ՚ի 859 ամի և վերջացաւ յաւուրս սլայազատութե՝ Վաղկայ վերջնոյ ՚ի 1079 ամի յետ ծննդեան Քնի : Դ տևել տոյն 220 ամաց՝ թագաւորեցին ՚ի Հայս 9 արքայք, նստելով երբեմն յԱնի քղքի և երբեմն յԱրազաւորս, այն է Շիրակաւան՝ ՚ի Շիրակ գաւառի : Սահմանք թագաւորութե Հայոց

էին սեղմեալք՝ Փոքր Հայաստան տիրեալ էր
 ՚ի Յունաց, իսկ Մեծ Հայք, որ էր ք իշխա-
 նուք որդոց Գագկայ թագաւորի, հատեալ
 էր ՚ի մասունս, քանզի յայսմ պարբերութե-
 քազումք յիշխանապետաց հայոց դրդուեալք
 յանմիաբանութէ և յանձնապաշտութէ՝ վըտա-
 րան ջեցան յօրինաւոր թագաւորաց Բագրա-
 տունեաց, և թեկնածէին բացարձակ իշխա-
 նութե: Վասն այնորիկ բաց ՚ի թագաւո-
 րութէ Բագրատունեաց՝ հիմնեցան միւս ևս
 երեք առանձին պայազատութիք յայլ և այլ
 տեղիս Մեծի Հայոց: Առաջին առանձին
 պայազատութի էր Արծրունեաց, յաշխարհն
 Վասպուրական, (այժմ փաշայութիւն
 Վանայ), ուր իշխէին 6 թագաւորք՝ ամս
 118, ՚ի 908 էն մինչև 9 1026 ամս: —
 Արրորդ առանձին պայազատութի էր ՚ի
 քչքն Կարս, ուր իշխէին 3 թագաւորք 110
 ամ, ՚ի 962 էն մինչև 9 1072 ամս: — Արրորդ
 առանձին պայազատութի էր յաշխարհն
 Սիւնեաց, ուր իշխէին 6 թագաւորք ամս
 196, ՚ի 970 էն մինչև 9 1166 ամս:

է և ք. Յետ բառնալոյ Սիւնեաց թագա-
 ւորութե ՚ի 1166 ամի զկնի ծննդեան Քնի,
 և յետ 32 ամեայ միջոցի պարապոյ թագաւոր-
 ութե՝ սկսաւ ՚ի Հայս թագաւորութի չոր-

բորդ ցեղի՝ կոչեցելոյ Ռուսլինեանց: Առաջին օծեալ թագաւոր յայսմ ցեղէ էր Ա և օն ք, թագադրեցեալն ՚ի 1198 ամի Տն. խնկ վերջինն էր Ա և օն ք, որ զրկեալ յաթոոյ ՚ի Տաճկաց ՚ի 1375 ամի՝ վախճանեցաւ ՚ի Փարէզ քչքի յամի Տն 1393, և Հանդիսաւոր թագաւորական պատուով թաղեցաւ անդ յեկեղեցւոջ վանացն Աեղեսափնեանց, ՚ի Հոյակապ զերեզմանի, որ ցարդ ևս տեսանի անդ: Օ նմանէ զրեալէ բազում մատենադրած: Պատմադիր Վալլիացւոց Ֆրուասար զսոյն Հայոց թագաւորէ զրէ այսպն: »Օ զրկեալ յաթոոյ՝ սրահեաց յնա զարքայական առաքինութիս և յաւել առ յնոսին զնորն՝ զ Համբերութիս մեծահոգի: Անդ որարերարի իւրոյ Քարլոս վեցերորդի՝ վարէր յիրբև ը բարեկամի՝ ոչ մոռանալով զիւր յղ թագաւորականն աստիճան, և մահ Ա և օնի սարժան էր կենաց նորին: « ՚ի մի ջոցի յայնմիկ՝ ՚ի տեել 177 ամաց, թագաւորեցին ՚ի Հայս 16 թագաւորք: Տիրէին նք ՚ի Ալիլիկայ ՚ի Սալբիայ և յայլ շրջակայ գաւառս, որք այժմ են ը իշխանութեանք Տաճկաց՝ բաժանեալ ՚ի 5 փաշայութիս, այն է՝ Պիրեճիկ, Աթանայ, Թերսիս, Իչելի և Մարաշ: Արքայանիստ քչքն էր Սիս, որ կայ ցարդ՝ բնակեալ ՚ի Տաճկաց և ՚ի Հայոց: ՚ի ժամանակս նոյն

Թփօրաց ևս յի մասն Մեծին Հայոց Էր ը իշխանութի Տաճկաց, Պարսից և Յունաց. իսկ ՚ի 1375 ամի՝ և այլ մնացեալ մասունք Տամանգամայն ը Թփօրութե՛ Ռուբինեանց անցան ը իշխանութի Տաճկաց: Եւ ըս այսմ օրինակի Թագաւորութի Հայոց խաղառ վերացաւ. իսկ աշխարհն Աիւլիկիայ անկաւ ը իշխանութի Աղիարտացւոց և ապա ՚ի ձեռս Օսմանեան Սուլթանաց:

Վ, Ե Բ, Զ:

The first part of the book is devoted to a general
 history of the country, and to a description of the
 principal cities and towns. The second part
 contains a detailed account of the various
 branches of the commerce, and of the
 different manufactures. The third part
 is a collection of laws and regulations
 relating to the trade and navigation.
 The fourth part is a list of the
 principal merchants and traders.
 The fifth part is a list of the
 principal ships and vessels.
 The sixth part is a list of the
 principal commodities and goods.
 The seventh part is a list of the
 principal manufactures and articles.
 The eighth part is a list of the
 principal professions and occupations.
 The ninth part is a list of the
 principal families and houses.
 The tenth part is a list of the
 principal churches and religious houses.
 The eleventh part is a list of the
 principal schools and academies.
 The twelfth part is a list of the
 principal hospitals and charitable institutions.
 The thirteenth part is a list of the
 principal public buildings and structures.
 The fourteenth part is a list of the
 principal public offices and departments.
 The fifteenth part is a list of the
 principal public works and improvements.
 The sixteenth part is a list of the
 principal public institutions and societies.
 The seventeenth part is a list of the
 principal public libraries and collections.
 The eighteenth part is a list of the
 principal public gardens and parks.
 The nineteenth part is a list of the
 principal public squares and places.
 The twentieth part is a list of the
 principal public monuments and statues.
 The twenty-first part is a list of the
 principal public fountains and wells.
 The twenty-second part is a list of the
 principal public bridges and roads.
 The twenty-third part is a list of the
 principal public harbours and ports.
 The twenty-fourth part is a list of the
 principal public docks and wharves.
 The twenty-fifth part is a list of the
 principal public markets and fairs.
 The twenty-sixth part is a list of the
 principal public auctions and sales.
 The twenty-seventh part is a list of the
 principal public banks and money lenders.
 The twenty-eighth part is a list of the
 principal public insurance companies.
 The twenty-ninth part is a list of the
 principal public banks and money lenders.
 The thirtieth part is a list of the
 principal public insurance companies.

1764

Բ Ա Ռ Վ

՝ Բ Ք Ե Դ Ե Ր Ս յ ա յ ս Տ Ի Կ

Ռ Ռ Ի Ս Ե Ր Ի Կ Ն Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ե Ա Լ Ք :

Ա

Աբէլ, Авель.	Ազգու, поразитель- ный.
Աբրահամ, Авраамъ.	Աթոռ, престоль, стуль.
Ադամ, Адамъ.	Ալէկոծել, волновать, колебать.
Ադանդեան, Атлан- тический.	Ալիք, волны.
Ազատ, свободный, вольный.	Ախոռ, ясли, конюш- ня.
Ազատել, освободить.	Ածական, прилага- тельное.
Ազատութի, свобода, освобождение.	Ածանցական, произ- водное.
Ազգ, родъ, племя, нація, народъ.	Ածանցեալ, производ- ный.
Ազգաբանական, Этно- графический.	Ածել, привести.
Ազգատոհմ, племя, поколение.	

- Ածուխ, уголь. Աղէտ, напасть.
 Ակն, глазъ, око, ис- Աղէտալի, бѣдствен-
 точникъ; драго- ный, гибельный,
 цѣнный камень. плачевный.
 Ակն գետոյ, верховье. Աղբաւակ, таблица.
 Ակնարկի, присталь- Աղխաղխել, сцѣплять,
 но. связывать.
 Աճ, страхъ, ужасъ, Աղջամուղջ, мракъ,
 боязнь. тьма.
 Աճարեղիլ, испугать- Աղբատ, бѣдный, ни-
 ся, утрашиться. щій.
 Աճարկու, страш- Աղօթել, молить.
 ный, ужасный. Աղօթք, молитва.
 Աճարոն, Ааронъ. Աճ, годъ, лѣто.
 Աճաւարիկ, се, вотъ. Աճառն, лѣто.
 Աճաւոր, страшный. Աճբարիշտ, нечести-
 վել, страшный, у- вый.
 жасный. Աճբարտաւանի, гор-
 վելաճառն, грозный. дость.
 Աղ, соль. Աննարարի, всебла-
 Աղաղաւ, ради, для. гій.
 Աղախի, раба, ра- Աննաղթաճ, всеми-
 быня, служанка. лосердый.
 Աղաղակել, воскли- Աննաղօր, всеиль-
 цать, вопіять, кри- ный.
 чать. Աննակալ, Вседер-
 Աղեղն, радуга. житель.
 Աղէ, и такъ, ну, ну Աննամեծ, величай-
 же. шій.

- Ὑῆς, весь, всѣ, каждый, всякій. ἴα, да, конечно.
 Ὑῆς, сей, этотъ.
 Ὑῆς, всещед- Ὑῆς, то есть.
 рый. Ὑῆς, такъ, тако.
 Ὑῆς, Всесвятый. Ὑῆς, нынѣ, днесь.
 Ὑῆς, всѣ. Ὑῆς, мужъ, муж-
 чина.
 Ὑῆς, мѣсяць. Ὑῆς, сожигать.
 Ὑῆς, крѣпкій. Ὑῆς, жаркій.
 Ὑῆς, облако, небо. Ὑῆς, горѣть,
 Ὑῆς, укрѣпляют- Ὑῆς, пустыня.
 ся. Ὑῆς, пустынножитель-
 ство.
 Ὑῆς, стыдъ. Ὑῆς, блудный.
 Ὑῆς, азбука. Ὑῆς, блуд-
 ность, развратъ.
 Ὑῆς, нынѣ, днесь. Ὑῆς, скоть.
 Ὑῆς, нынѣшній. Ὑῆς, безбож-
 ный.
 Ὑῆς, другій, прочій, Ὑῆς, поруга-
 нный; но. Ὑῆς, недостой-
 ный.
 Ὑῆς, инако; ино- Ὑῆς, незаселен-
 племенный. Ὑῆς, необитаемый.
 Ὑῆς, измѣняе- Ὑῆς, неблагодар-
 мый, перемѣняе- ный.
 мый. Ὑῆς, козерогъ. Ὑῆς, столько,
 Ὑῆς, тотъ. Ὑῆς, то есть. Ὑῆς, только.
 Ὑῆς, ть. Ὑῆς, таковой. Ὑῆς, ный.
 Ὑῆς, столько, Ὑῆς, ный.
 ТОЛИКО.

- Անգրուել, пренебре- Անգոր, слабый, не-
 гать, презирать. мощный.
 Անգութ, немилосер- Անթերի, полный, цѣ-
 дый, жестокий. лый.
 Անդ, тамъ. Անթիւ, безчислен-
 Անդամանդեայ, алмаз- ный.
 ный, твердый. Անժառանդ, незна-
 Անդէմ, безличный. слѣдный.
 Անդէն, оттуда; па- Անժոյժ, невоздерж-
 ки. ный.
 Անդնդախոր, глубо- Անիծել, проклинать.
 кий. Անիծիչ, проклинаю-
 Անդնային, адский. щий.
 Անդունդ, пропасть, Անիրու, незаконный,
 бездна. неправоудный.
 Անդրանիկ, старший, Անխնայ, нещадный.
 первенецъ. Անխոհեմ, безразсуд-
 Անդրէաս, Андрей. ный.
 Անդրէն, опять, паки, Անծանօթ, неизвѣст-
 внонь, оттуда. ный.
 Անել, непроходимый. Անկախ, независи-
 Անեղ, несотворен- мый.
 ный, несозданный. Անկանիւ, падать,
 Աներկբայ, несомнѣн- впасть, прійти въ
 ный. упадокъ.
 Աներևոյթ, невиди- Անկատար, несовер-
 мый. шенный.
 Անզգալի, нечувстви- Անկեալ, упавший.
 тельный. Անկեղծ, нельстивый.

- Անկենդան, неодушевленный.
 Անկիրև, уголь.
 Անհատ, нераздельный.
 Անհետ անել, уничтожить, истребить.
 Անհնազանդ, непокорный.
 Անհնարիւն, безмерный, невозможный.
 Անձն, особа, лицо, самъ.
 Անձրև, дождь.
 Անձուկ, узкій.
 Անձառելի, неизреченный.
 Անմեղ, безгрешный, невинный.
 Անմիարանելի, несогласіе.
 Անձնապաշտութիւն, самолюбіе.
 Անյայտ, безвѣстный.
 Աննշան, незнатный.
 Աննուէր, неумолимый.
- Անշարժ, неподвижный.
 Անուն, имя.
 Անպիտան, негодный.
 Անջրպետիլ, отделяться.
 Անսահման, безпределный.
 Անսուրբ, нечистый.
 Անսողիւտ, правдивый, честный.
 Անվնաս, невредимый, безвредный.
 Անտառ, лѣсъ.
 Անտի, оттуда.
 Անտրտունջ, безропотно.
 Անցանել, проходить, преступить, превосходить.
 Անցաւոր, проходящій.
 Անցեալ, прошедшій.
 Անցելիւր, всякій, каждый.
 Անցողական, переходящій.
 Անցուցանել, проводить.

- U.δyρ**, протокъ, про-
 ходъ, дорога; про-
 изшествiя.
- U.δyρ**, неизмѣ-
 ннѣмый, не пере-
 мѣняющійся.
- U.δyρ**, непрони-
 каемый, не изсмѣ-
 димый.
- U.δyρ**, беззакон-
 ный.
- U.δyρ**, беззакон-
 нiе.
- U.δyρ**, ученикъ.
- U.δyρ**, трудъ, старанiе.
- U.δyρ**, трудить-
 ся.
- U.δyρ**, свѣтъ, мiръ,
 страна, область.
- U.δyρ**, народ-
 ная перепись; гео-
 графъ.
- U.δyρ**, зем-
 леописанiе, гео-
 графiя.
- U.δyρ**, стра-
 ноначальникъ.
- U.δyρ**, осѣнь.
- U.δyρ**, столпъ,
 башня.
- U.δyρ**, столпотворенiе.
- U.δyρ**, око, глазъ.
- U.δyρ**, но, и такъ,
 слѣдовательно; то.
- U.δyρ**, пока-
 янiе.
- U.δyρ**, каменн-
 ый.
- U.δyρ**, будущiй.
- U.δyρ**, ярый, наг-
 лый.
- U.δyρ**, упованiе,
 надежда.
- U.δyρ**, и такъ,
 слѣдовательно.
- U.δyρ**, возмути-
 тель, отступникъ.
- U.δyρ**, десница.
- U.δyρ**, къ, при.
- U.δyρ**, притча.
- U.δyρ**, упру-
 гiй.
- U.δyρ**, особый,
 отдѣльный.
- U.δyρ**, безъ.
- U.δyρ**, осн.

Աաջարկէլ, предла- гать.	Աարհիտի, добро- детель.
Աաջի, предъ.	Աарթ, случай.
Աաջին, первый.	Աիւծ, левъ.
Աաջերորդ, первый.	Աեկ содѣлать; дѣ- лать, творить.
Աաջերորդի, напут- ствовать, предво- дительствовавать.	Աելլ, принимать, брать.
Աաջերորդի, пред- водительство.	Աалшուарթ, просо- дїя.
Աաջը դիտոց, рука- ва рѣкъ.	Աал, ручей.
Աашиш, веревка.	Աавл, говорить.
Աարկայ, предметъ.	Աарш, Азія.
Աашէլ, болѣе, вѣщ- ше.	Աаршан, Сирія.
Աашէլահан, увели- чительный.	Աацар, щить.
Աашէլл, увеличи- ваться.	Աацарէղ, мѣсто, по- ле.
Աашошан, утрен- ній.	Աаш, здѣсь.
Աարեալ, Апостоль.	Աашеграշи, астро- номъ.
Աարել, посылать, ниспослать.	Աаш, отсюда.
Աարէլահан, Апо- стольскій.	Աашидан, градусъ, степень.
Աарհի, добродѣ- тельный.	Աаш, звезда.
	Աашшад, Богъ.
	Աашшадаран, Бого- словъ.
	Աашшадаран, Бого- родица.

Աստուածաշունչ, Бо- говдохновенный.	Արգելուլ, запрещать, препятствовать.
Աստուածաջարչրուի, Бо- гомучение.	Արդ, итакъ.
Աստուածատեցուի, Бо- гоненавидѣние.	Արդար, праведный, справедливый.
Աստուածընդդէմ, Бо- гопротивный.	Արդարուի, правда, невинность, спра- ведливость.
Աստուածուի, Боже- ство.	Արդեօք, ли.
Աստուածապաշտութի, Бо- гопочитание.	Արդի, новѣйшій, ны- нѣшній.
Ատան, зубъ.	Արեգ, солнце.
Ատան, судилище.	Արեգակն, солнце.
Ատել, ненавидѣть, презирать.	Արեգարձ, тропикъ.
Ատելի, презритель- ный, отвратитель- ный.	Արեւելք, Востокъ.
Արածել, пасти.	Արեւմուտ, Западъ.
Արական, мужескій.	Արժանայիշատակ, до- стопамятный.
Արատ, порокъ.	Արժանի, достойный.
Արարած, творение.	Արի, мужественный, храбрый.
Արարիչ, Творецъ, Создатель.	Արիւն, кровь.
Արարչակն, Творче- скій.	Արծաթ, серебро; сре- бренникъ.
Արաւիտան, Аравія.	Արծիւ, орелъ.
Արրեւելի, спутникъ.	Արկած, приключе- ние.
	Արկանել, ввергать, бросать, кидать.

- Արհամարհել, прези- Արամբոյ, виѣ.
 рать, отвергать, Արտքիւել, выгонять,
 пренебрегать. изгонять.
- Արհաւիրք, ужасъ, Արփի, солнце.
 страхъ, боязнь. Արքայ, Царь, Ко-
 Արձակել, извергать, роль.
 отпустить. Արքայնիւսքէք, сто-
 Արձակմունք, наше- личный городъ.
 ствiе, набѣгъ. Արքայունի, царство.
- Արմատ, корень, про- Աւաղակ, тать, раз-
 исхождение. бойникъ.
- Արմատակած, корен- Աւաղակած, плачев-
 ный. ный.
- Արմաւելի, финико- Աւած, селеніе, село.
 вое, пальмовое де- Աւարտել, окончить.
 рево. Աւելի, болѣе, лиш-
 Արշակունիք, Арса- ній.
 циды. Աւետրեմ, Евангеліе.
- Արու, мужескій Աւետարանել, возвѣ-
 полъ. щать.
- Արուեստ, ремесло. Աւետեց երկիր, Обѣ-
 Արուեսակ, Венера. тованная земля.
- Արջային, арктиче- Աւտել, благовъ-
 скій, медвѣжій. стить.
- Արտաւանել, произ- Աւերակ, развалина.
 носить, выразить. Արդղ, пѣтухъ, пѣ-
 Արտաւանուի, произ- тель.
 ношеніе.
- Արտաւուք, слезы.

Բ

- Բաբելոն, Вавилонъ. Բաղադրել, составлять.
- Բագրատունիք, Багратиды. Բաղադրութիւն, соединеніе, составленіе.
- Բազմաթիւ, многочисленный. Բաղաձայն, согласный.
- Բազմամարդ, многочисленный. Բաղադրական, сравнительный.
- Բազմանալ, умножаться. Բաղկանել, состоять.
- Բազմապանկ, многосложный. Բաղճիւսակն, соединительный.
- Բազմութիւն, множество. Բայ, глаголь.
- Բազմօրինակ, многообразный. Բայանք, подлежащее, имя существительное, происходящее отъ глагола.
- Բազում, многій. Բայք, но, однако.
- Բաժակ, рюмка, чаша. Բան, слово, рѣчь, рѣченіе.
- Բաժանել, отдѣлывать, раздѣлывать. Բանալ, отверзать, открывать.
- Բաժանութիւն, раздѣленіе. Բաշխարհակն, раздательный, распредѣлительный.
- Բաժին, часть; климать. Բաշխարհալ, сложный.
- Բաղդրել, соединить, составить. Բաշխ, слово,

Տառազնուի, слово- произведение.	Տարձրուի, высота.
Տարդ, сложный.	Տարուի, благо.
Տարերանուի, благо- словение.	Տարդարուի, изоб- ражение, объяс- нение.
Տարերարդուի, бла- гонравие.	Տարդապակի, названіе падежа съ предло- гами: отъ, изъ и съ.
Տարերիտան, умѣрен- ный.	Տարդապաղական, отъ- имательный.
Տարեկամ, пріятель, другъ.	Տարդասական, отрица- тельный.
Տարեկանուի, дружба.	Տարդարձակ, неогра- ниченный.
Տարեհաճուի, благо- воленіе.	Տուկան, довольный.
Տարեմիտ, благомыс- лящій.	Տերթլեհէմ, Виолеемъ.
Տարեւէր, добролю- бивый.	Տեհեմուր, Бегемотъ.
Տարի, добро, благо, благій.	Տերան, уста, ротъ.
Տարկարուցանել, сер- дить.	Տերել, приносить.
Տարկուի, гнѣвъ.	Տերկրիլ, веселиться, радоваться.
Տարձուի, паденіе, разрушеніе.	Տերմուր, стеченіе.
Տարձր վար, возвы- шенное мѣсто.	Տերք, произведенія.
Տարձրուցանել, воз- высить.	Տեա, полюсь.
	Տեպարի շրջանակ, полярный кругъ.
	Տել, Бель, Нимвродъ.
	Տժղել, изцѣлять.

Բնական, физическій,	Բոլոր գիր, строчная
естественный.	буква.
Բնակիլ, селиться,	Բոլորիկ, кругъ, круг-
жительствовавать.	лый.
Բնակիչ, житель.	Բոլորեքեան, всѣ.
Բնաջինջ անել, ис-	Բոյս, произрастеніе.
требить, искоре-	Բովանդակ, весь, вся,
нить.	все.
Բնաւ, отнюдь.	Բուսան, сильный, же-
Բնութի, естество, при-	стокій.
рода.	Բուսանիլ, произра-
Բոլոր, весь, вся, все.	стать.

Գ

Գրրիէլ, Гавріиль.	Գաւառ, область, гу-
Գալ, приходитъ.	бернія.
Գալիլայի, Галлилея-	Գեհուլ, Геонъ.
нинъ, Галль, Фран-	Գեղեցիկ, красивый.
цузъ.	Գետ, рѣка.
Գալուստ, приходъ,	Գետաբերան, устье
пришествіе.	рѣки.
Գահլէժ, стремнина.	Գերաբարձ, выскій,
Գալթիլի, выходецъ,	высочайшій.
колониствъ.	Գերաշատան, семей-
Գաղտնի, тайный.	ство.
Գան, агнецъ.	Գերեզման, могила,
Գարուն, весна.	гробъ.

- Գերմանացի, Германецъ, Нѣмецъ.
Գեթ, хотя.
Գթած, милосердый.
Գթուի, милосердіе.
Գինի, вино.
Գիշեր, ночь.
Գեշերհաշար, равноденствіе.
Գիտել, знать.
Գիտուի, знаніе, наука.
Գիրք, книга.
Գիւտ, открытіе.
Գլխագիր, заглавная, прописанная буква.
Գլխակոր, главный.
Գլուխ, глава.
Գնալ, итти.
Գոգ ծովու, губа, бухта.
Գոհանալ, благодарить.
Գոհուի, благодареніе.
Գող, тать, воръ.
Գողանալ, красть, воровать.
Գողգոթայ, Голгоѳа.
Գոյ, есть, существо.
Գոյալան, существительный.
Գոյացուցիւել, осуществить, составить.
Գոչել, гласить, восклицать.
Գովեստ, хвала.
Գործ, дѣло, работа, дѣяніе.
Գործածել, употреблять.
Գործել, творить, дѣлать.
Գործիւն, творительный.
Գործիք, орудіе, инструментъ.
Գործողուի, дѣйствіе.
Գորրվիւն, нѣжный.
Գուր, ровъ, яма.
Գուլգրել, собирать.
Գուլդ, полкъ.
Գուլտ, шаръ, глобусъ.
Գտնիլ, находиться.
Գրել, писать.
Գրիչ, перо.
Գոտի, поясъ.

Г

Гашарр, зелень, зеленый.	Гидшлшг, противу- положный.
Гашрід, палачь, му- читель.	Гидшлпр, личный.
Гашш, поле, лугъ.	Гидль, обращаться, стремиться, при- бѣгать.
Гупльшл, обратиться, возвратиться.	Гидшлпррлр, намѣ- реніе.
Гши, чинь, степень, рядъ, разрядъ.	Гидршшшг, удобопо- нятный.
Гшишлшб, порядоч- ный.	Глррл, колебать.
Гшишлпррлр, распо- ложеніе.	Гль, возложить, положить.
Гшишшшрлрл, осу- дить, обвинить.	Глршл, трепетать, содрагаться.
Гшишшшб, судъ.	Глрлб, дверь, воро- та.
Гшишлпр, судія.	Гшр, книжникъ, чтець.
Гшлбл, судить.	Гршшш, рай.
Гшр, столѣтіе, вѣкъ.	Грлшб, положитель- ный.
Гшрлрлшшбл, отвра- тить, возвратить.	Гршшр, сосѣдъ.
Гшлрлр, Давидъ.	Грлрлрл, побуждаться.
Гльшшр, Церера.	
Гльрлрлб, мѣстоиме- ніе.	
Глр, лице.	

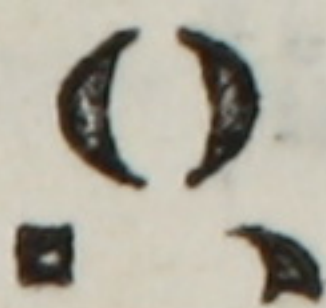
Գրոշմ, помазаніе мі- **Գրութի**, Герцог-
ромъ. ство.
Գրուի, положеніе,
система.

Ե

Երրայեցի, Еврей. **Եղանակ**, время; по-
Եգիպտոս, Египеть. года; напѣвъ.
Եղական, единствен- **Եղբայր**, братъ.
ный. **Եղբայրանեաց**, бра-
Եղերիլ, оканчивать- тоненавидецъ.
ся. **Եղէզն**, тростникъ,
Եղերաբ, горизонтъ. камышь.
Եղն, быкъ, волъ. **Եղջիւր**, рогъ.
Եզր, край; берегъ; **Եմ**, есмь.
горизонтъ; око- **Երակ**, жила.
нечность. **Երամ**, собраніе; ку-
Եթ, только. ча; стая.
Եթէ, если. **Երմեւլ**, блаженный.
Ելանել, выходить. **Երանի**, блаженъ.
Ելուանեւլ, произво- **Երաօր**, Аракъ.
дить, выпускать. **Երբեմն**, иногда, не-
Ելբ, исходъ, отше- когда.
ствіе. **Երբէք**, никогда, от-
Եկեղեցական, церков- нюдь.
ный. **Երգել**, воспѣвать,
Եկեղեցի, церковь. пѣть.

Արգիճական, сатири- ческій, насмѣш- ливый, язвитель- ный.	Արկիրպաղանել, по- клоняться.
Արեխայ, дитя.	Արկիւղ, страхъ.
Արեկոյ, вечеръ.	Արկիւղած, боязли- вый, робкій.
Արես, лице.	Արկնայիւն, небесный.
Արեսոււն, тридцать.	Արկնչիւղ, страшить- ся, бояться.
Արեակ, Сатурнъ.	Արկոտտիան, двѣнад- цать.
Արեւիւր, видимый; знатный, извѣст- ный.	Արկու, два.
Արեւոյթ, явленіе.	Արկու երկու, по пар- но, по два.
Արեք, три.	Արկրայիւն, земный.
Արթաւ, уходитъ, у- ѣзжать; итти.	Արկրաւոր, земный.
Արթեւել, проходя- щій.	Արկրորդ, второй.
Արիտտիարդուի, юно- шество.	Արուսաղէմ, Іеруса- лимъ.
Արկայնակեաց, долго- лѣтній.	Արջանիկ, блажен- ный, счастливый.
Արկայնաւոր, долго- денственный.	Արջանկուի, блажен- ство.
Արկապանկ, двуслож- ный.	Արրորդ, третій.
Արկիւն, Уранъ.	Արրորդուի, Троица.
Արկիւք, небо.	Աւ, и.
Արկիւր, земля.	Աւայ, Евва.
	Աւայլն, и прочая.
	Աւս, ևս, такъ же, еще.

Եփրատ, Евфратъ. Եօթնևաշիւն, семь-
 Եօթն, семь. надесять.
 Եօթներորդ, седьмой.

Օգրուի, мерзость. Օգայլիւն, чувстви-
 Օանազանիլ, раз- ный.
 ствовать. Օգեստ, одежда.
 Օատական, означа- Օեկուլ, заклатъ.
 ющій разность. Օերթ, какъ, подоб-
 Օատիկ, Пасха. но.
 Օարգանալ, возра- Օէն, оружіе.
 стать. Օի, яко; дабы; ибо.
 Օարթեկուլ, просы- Օիկուոր, воинъ, о-
 паться, пробуж- руженосецъ, сол-
 даться. Օղջալ, раскаяться.
 Օարթուգանել, бу- Օմուս, смирна.
 дить, возбуждать. Օնել, рассматри-
 Օարմանալ, удив- вать, испытывать.
 ляться. Օոհ, жертва.
 Օարտուղի, непра- Օովուգուգիւն, прохла-
 вильный (глаголь). ждающій.
 Օաւակ, дитя, чадо. Օոր օրիանակ, на при-
 Օգալ, чувствовать, мѣрь.
 ощущать. Օուարակ, телець.
 Օգիւի, чувствитель- Օրկել, лишать.
 ный.

- Ο ριψρισηη, клевет- Ο ρρισι, сила, могу-
 никъ. щество.
 Ο ρισρηδισιβι, уси- Ο ρρι, войско, воин-
 лить. ство.
 Ο ρισρη, сильный,
 мощный.

Β

- Β, Богъ, сущій. скаго рода; самка.
 Βισιβι, личный. Βις, осель.
 Βιη, женскій, жен- Βισι, существо.

Ρ

- Ρηδισιβι, желатель- Ρηρισισιβι, про-
 ный. странство.
 Ρηδισιβι ρισρη, пони- Ρηρηδισι, противъ.
 мать. Ρηρηδισιβι, проти-
 Ρη, съ, со, подъ, виться.
 между. Ρη ρι, для чего,
 Ρη ρι ρηδισι, одесную. за чѣмъ.
 Ρηρισισιβι, простран- Ρηρισισιβι, разши-
 ный, обширный. рить, распростра-
 Ρηρισισιβι, разши- нить.
 ряться, распро- Ρηρισισιβι, повсю-
 страняться. ду.

- Բնդհնուր**, всеобщій, **Բնկենուլ**, бросать,
 весь; нарицатель- кидать.
 ный. **Բնկեր**, ближній, то-
Բնդհանրական, все- варищъ.
 общій; Каѳоличе- **Բնկերուի**, товарище-
 скій. ство.
Բնդհանանել, отдѣ- **Բնկղմիլ**, утопать.
 лять. **Բնկողմանիլ**, возле-
Բնդհուլ, вскорѣ. гать.
Բնդուների, пріятный. **Բնտանիք**, семейство.
Բնդուներուի, прича- **Բնտրել**, избрать.
 стіе. **Բնտրուի**, избраніе.
Բնթաղք, ходъ; те- **Բնտ**, по.
 ченіе. **Բնտ որում**, поелику,
Բնկալնուլ, прини- ибо.
 мать, пріять.

Թ

- Թագադրիլ**, коро- **Թաղել**, хоронить, по-
 новаться. гребать.
Թագաւոր, Царь, Ко- **Թարգմանուի**, пере-
 роль. водъ, предложение.
Թագաւորանիւս, пре- **Թափանցիկ**, прозрач-
 стольный, столич- ный.
 ный. **Թեկնածել**, домогать-
Թագաւորուի, Царство, ся.
 Королевство. **Թև**, крыло.

Թեփ, чешуя.	Թոյն, ядъ.
Թէական, условный.	Թոռն, внукъ.
Թէսկտ, хотя.	Թուկն, числитель- ный; эпоха; годъ.
Թէրակղզի, полуост- ровъ.	Թուել, изчислять, считать.
Թիւ, число.	Թուլութի, слабость.
Թշամի, врагъ, не- пріятель.	Թուղթ, письмо, бу- мага.
Թողութի, оставленіе, прощеніе.	Թռչիլ, летать.
Թողուլ, оставить.	Թռչուն, птица.

Ժ

Ժամ, часъ; пора.	Ժառանգութի, наслѣ- діе, достояніе.
Ժամանակ, время.	Ժողով, собраніе.
Ժամանել, достигать, доходить.	Ժողովել, собирать.
Ժանտ, злобный.	Ժողովուրդ, народъ.
Ժառանգել, наслѣдо- вать.	

Ի

Իբր, около.	Իմաստութի, прему- дрость.
Իբրև, когда, лишь.	Իմաստուն, мудрый.
Իգական, женскій.	Ինն, девять.
Իմ, мой, моя, мое.	

Ինչ, нечто.	Իջևան, гостинница.
Ինքեան, себѣ.	Իջուհի, пантіе.
Ինքն, самъ.	Իսահակ, Исаакъ.
Ինքնին միայնկ, самъ собою.	Իսկ, но, а.
Իշխանութի, власть, правленіе.	Իսկրիմիլացի, Искариотскій.
Իշխել, управлять, владѣть.	Իսկութի, точность.
Իշխող, владыко, владѣлецъ.	Իսրայելցի, Израильтянинъ.
Իջանել, нисходитъ, низпадать.	Իր, вещь.
	Իւր, свой; его.
	Իւրաքանչիւր, всякій, каждый.

I

Իայն, широкій.	Իլիւլ, творить напастъ.
Իայնտիրիճ, обширный.	Իժորդութի, снаряженіе.
Իայնութի, широта.	Իողալ, плавать, купаться.
Իեան, гора.	Իոյ, свѣтъ.
Իեզու, языкъ.	Իուհալ, мыть, омы- вать.
Իւփթին, Левіаѳанъ.	Իուսալորիչ, просвѣ- титель.
Իինելութի, бытіе, со- стояніе.	Իուսալորք, свѣтила.
Իինիլ, быть, содѣ- латься.	
Իիճ, озеро.	

[<i>μηνῆς</i> , луна.	[<i>ῥιθμῶν</i> , исполниться.
[<i>πλανήτης</i> , Юпитерь.	[<i>ὑποτάσσεται</i> , напо-
[<i>ἀκούω</i> , слушать.	нять, исполнять.

Ю

[<i>ὀψάωμαι</i> , итти, стре-	[<i>ὑποτίθημι</i> , благора-
миться; играть.	зуміе.
[<i>ὀψάωμαι</i> , миро-	[<i>ὑποτακτικός</i> , смиренный,
творецъ.	покорный.
[<i>ὀψάωμαι</i> , спокой-	[<i>ὑποτακτικῶς</i> , сми-
ствіе, миръ.	рять.
[<i>ὄψα</i> , крестъ.	[<i>ὑποτάσσειν</i> , спря-
[<i>ὄψα</i> , Кресто-	женія.
носцы.	[<i>ὀψάωμαι</i> , объщать.
[<i>ὄψα</i> , раскидать.	[<i>ὀψάωμαι</i> , объщаніе,
[<i>ὄψα</i> , смѣсить.	обѣтъ.
[<i>ὄψα</i> , тьма, мгла.	[<i>ὀψάωμαι</i> , совращать-
[<i>ὄψα</i> , Эклип-	ся, удаляться.
тика.	[<i>ὄψα</i> , квадрат-
[<i>ὄψα</i> , мрачный.	ный.
[<i>ὄψα</i> , ракъ.	[<i>ὄψα</i> , глубокий.
[<i>ὄψα</i> , строгій, тяж-	[<i>ὄψα</i> , помышлять,
кій.	думать.
[<i>ὄψα</i> , веселиться.	[<i>ὄψα</i> , таинство;
[<i>ὄψα</i> , просятъ.	совѣтъ; мысль.
[<i>ὄψα</i> , свинья.	[<i>ὄψα</i> , тайный.

Ἰουρὸς διπλῶς, бухта, Ἰουοῦιλ, говорить, гла-
губа. голать.

Ἰουοὺσιγρῶς, разго- Ἰουοὺσιγρῶς Ἰνῶιλ, быть
ворь. обрученнойю.

Ἰ

Ἰωη, конецъ, край. Ἰωωωιλ, распро-

Ἰωηιλ, происхо- страииться, раз-
дить. шириться.

Ἰωδйлωιλ, тайный, Ἰρδωηιλ, смѣяться.
сокрытый. Ἰρρ ωρτωιλωιλ, δρρ

Ἰωηйл, цвѣтокъ. Ἰωωωρτωιλωιλ, Эклип-
тика.

Ἰωур, конецъ, го- Ἰωωιλ, куриться, ды-
ризонть. миться.

Ἰωωρ, тяжкій, тя- Ἰωωωил, родить; ро-
желый. диться.

Ἰωωρρρ ρεπῶιλ, тяго- Ἰωωη, родитель, —
та. ница.

Ἰωωωρρρ, понятие; Ἰωωωωη, рождество,
свѣдѣнїе; примѣ- рожденіе.

Ἰωωω, древо. Ἰωωωω, море.

Ἰωωωω, рабъ, слуга. Ἰωωωωω, заливъ.

Ἰωωωωω, рабство, Ἰωωωωωω, адми-
неволя; служба. ралтейство.

Ἰωωωωωω, му- Ἰωωωωωωω, Ἰωωωωωωωω,
чимый жаждою. морской берегъ.

Ἰωωωωωωω, жаждущій. Ἰωωωωωωωωω, лѣность.

Ц

- Цաղմել**, строить, соорудить. **Цանոն**, правило.
Цաղմուի, составленіе, сооруженіе. **Цանոնուոր**, правильный.
Կրթութիւն, всеобщій, Каѳолическій—ая. **Цաղակ**, связать.
Կաթսայ, котелъ. **Կառավարութիւն**, управленіе.
Կակուղ, мягкій. **Կառուցմել**, строить.
Կամ, или. **Կատաղի**, свирѣбный, быненьный.
Կամ թէ, или же.
Կամիլ, хотѣть.
Կամք, воля.
Կային, Каннѣ.
Կայծակն, молнія.
Կայսերութիւն, Имперія, Монархія.
Կայսր, Императоръ, Монархъ, Кесарь.
Կայսրընարութիւն, Курфиршество.
Կանա Գալիլիացւոց, Кана Галилейская.
Կանաչ, зеленый.
Կանխաւ ծանուցանել, предсказать; предвѣщать.
Կանոն, правило.
Կանոնուոր, правильный.
Կապակցութիւն, связь, соотношеніе.
Կապել, связать.
Կառավարութիւն, управленіе.
Կառուցմել, строить.
Կատաղի, свирѣбный, быненьный.
Կատարեալ, совершенный.
Կատարել, исполнить, совершить.
Կատարելագէտ, совершенно.
Կարասպետ, предтеча.
Կարգ, чинъ, порядокъ.
Կարգել, установить, учредить.
Կարգալ, читать.
Կարթ, уда.
Կարծիք, мнѣніе.
Կարծրութիւն, твердость.

Մարկանել, протяги- вать, простирать.	Մասազան, полуша- ріе.
Մարկուն, градъ.	Մասկղզի, полуо- стровъ.
Մարմեր, чермный, червленый, крас- ный.	Մերու, Киръ. Մղզի, островъ.
Մարողութի, сила, мощь.	Մեղրուկ, ливанъ.
Մարտիլ, нуждаться; желать.	Մեքել, крестить; не- чатать; заклю- чать.
Մանբ, жизнь.	Մող, ребро.
Մեղրոն, центръ, сре- дина.	Մոզն, страна.
Մեղեաթնեանբ, Целе- стины.	Մոմ, Графъ.
Մեղանաթալ, созвѣз- діе.	Մոմաթ, Графство.
Մեղանի, животное; живый.	Մոյ, дѣва; сторона.
Մերակուր, яство, пи- ща.	Մոչել, звать; назы- вать.
Մերակրել, кормить, питать.	Մոչումն, званіе; на- званіе.
Մէս, половина.	Մոլ, корова.
Մէտ, точка, пунктъ.	Մատրել, избить; раз- бить.
Մէտ զազաթան, Зе- нить.	Մործնել, испровер- гать; разрушать.
Մէտ սուզական, Па- диръ.	Մործանումն, разру- шеніе, паденіе.
Մին, женщина, жена.	Մորուանել, терять; губить.
	Մորուսիք, губитель.

Ասևք, кумиръ, и- доль.	Արկնական, повтори- тельный, усугу- бительный.
Ասևական, Намѣст- никъ.	Արճաթ, скрежетать, скрипеть.
Ասեթ, класть въ ку- чу; кошить.	Արսաթ, младшій.
Ասարաշ, идолопо- клонникъ.	Աջիլ, соединиться.
Ասական, завѣтъ.	Ագորդ, участникъ.
Արաարական, страда- тельный.	Ագորդական, совмѣ- стительный.
Արե, страдать; но- сить.	Աօշիկ, сапогъ, баш- макъ.
Արեւակ, страданіе, ощущеніе.	

Վալածեթ, гнать.	Վանայ, весь, вся, все.
Վակդիր, противо- положный.	Վանաթ, краткій.
Վակարջային, антарк- тический.	Վանաթաթի, сокра- щеніе.
Վաղորդիլ, участво- вать; приобщаться.	Վանարիլ, почитать, полагать; считать.
Վաղորդակ, приобще- ніе; причащеніе.	Վանաթանալ, возвы- шаться; возносить- ся.
Վաճիլ, благоволить.	

✠ <i>աճբերուի</i> , терпѣ-
ніе.	✠ <i>անդիտակոր</i> , торже-
ственный.
✠ <i>աճորէն</i> , весь.	✠ <i>անել</i> , выводить,
вынимать.
✠ <i>այ</i> , Армянинъ.	✠ <i>անրական</i> , общій.
✠ <i>այստան</i> , Арме-
нія.	✠ <i>աշիւ ամաց</i> , лѣто-
счисленіе.
✠ <i>այիլ</i> , зрѣть, смо-
трѣть.	✠ <i>ասակ</i> , возрастъ.
✠ <i>айл</i> , Гайкъ.	✠ <i>ասանել</i> , достигать,
доходить.
✠ <i>айиզուեր</i> , Гайкан-
цы, Армяне.	✠ <i>асарակ</i> , общій.
✠ <i>айական</i> , Гайкан-
скій, Армянскій.	✠ <i>асарակած</i> , Эква-
торъ.
✠ <i>айр</i> , отецъ.	✠ <i>асарակապետութի</i> ,
Республика.
✠ <i>айցակն</i> , винитель-
ный (падежъ).	✠ <i>асарակուի</i> , обще-
ство.
✠ <i>айցել</i> , просить, у-
молять.	✠ <i>աստատել</i> , утвер-
дить.
✠ <i>անասиզորդ</i> , насущ-
ный.	✠ <i>աստատիլ</i> , утвер-
диться.
✠ <i>անդանակ հակասոյ</i> ,
символь вѣры.	✠ <i>աստատիի</i> , твердь;
твердость.
✠ <i>андиш</i> , спокой-
ствіе, покой.	✠ <i>աստատն</i> , постоян-
ный, твердый.
✠ <i>андоյն</i> , подобный.	✠ <i>ատել</i> , укрѣпить;
созидать.
✠ <i>андешил</i> , опочить;
покоиться.	✠ <i>ատիլ</i> , зижди-
тель.
✠ <i>андиտանակ</i> , поко-
иться.	

- ᳵwᳱwᳱᳵ᳚᳚, рубить; рательный, сово-
 пересѣкать. купный.
 ᳵwᳱ᳚᳚᳚, отдѣлъ, ᳵw᳚w᳚᳚᳚, собирать.
 отдѣленіе, статья. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, складаыва-
 ᳵw᳚᳚᳚, Югъ. ніе буквѣ.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚, ров- ᳵ᳚᳚, кроткій.
 ный, гладкій. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, кротость,
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, прину- смиреніе.
 дить. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, садиться
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, ударить, верхомъ.
 поразить. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, изливать,
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, при- проливать.
 нуждать. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, отстояцій,
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚, должно. отдаленный.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, свадьба, ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, удалиться.
 бракъ. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, далекій.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, вопроси- ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, слѣдовать.
 тельный. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚, Иродъ.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, вопрошать. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, сильнѣй-
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, вопро- шій.
 сы. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, Гершель или
 ᳵw᳚᳚, хлѣбъ. Уранъ.
 ᳵw᳚᳚᳚, птица; кури- ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚, основаніе.
 ца; дѣдь. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚, основать.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚, равный. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚, вѣтхій, древній,
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚, вѣра. старый.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚, вѣрить; ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚, пять.
 вѣровать. ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, пятый.
 ᳵw᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚, соби- ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚᳚, Сѣверъ.

* ρουθ, плотникъ.	* ποιητα, пастырь; па-
* υπακουω, послуш-	стухъ.
ный, покорный.	* οριζων, горизонтъ.
* υπακουωη, повинно-	* μεθ, жатва.
ваться.	* ποταμος, вско-
* υπακουωη, повинно-	рь.
веніе, покорность.	* ποταμος, напоследъ-
* υωρ, средство.	докъ.
* ινδου, Индеецъ.	* ποταμος, потомъ,
* ινδου, Индія.	въ послѣдствіи.
* υξιν, произноше-	* πυρ, огонь.
ніе.	* υψι, касаться.
* ποιητορ, духовный.	* ρωμα, Римъ.
* ποιη, духъ, душа.	* ρωμα, Римлян-
* ποταμος, надежъ.	нинъ.
* ποταμος, скло-	* ρωμα, Римскій.
неніе.	* ρωμα, Ромуль.
* ποταμι, склонять.	* ρωμα, извѣст-
* ποταμι, земля, персть.	ный, славный.
* ποταμι, земной	* ρωμα, пове-
шаръ.	лительный.
* ποταμι, вѣтръ.	* ρωμα, повелѣ-
* ποταμι, согласный,	вать.
единогласный.	* ρωμα, повелѣніе,
* ποταμι, текучій.	приказъ.
* ποταμι, сѣнь, по-	* ρωμα, огненный.
кровъ.	* ρωμα, Марсъ.
* ποταμι, равнина, до-	* ρωμα, мысль.
лина.	* ρωμα, огненный.

Զրէշտակ, ангелъ; Զրճուիլ, веселиться.
 вѣстникъ. Զոш, стадо.
 Զրէայ, Иудей, Еврей. Զошаршд, пастухъ.
 Զրէшուան, Иудея.

Չ

Չադ, птенецъ. Չանալ, изобразить-
 Չայն, гласъ, голосъ. ся.
 Չայնաւոր տաւր, Չիւն, снѣгъ.
 гласныя буквы. Չկնրու, рыбарь, ры-
 Չգէլ, простирать; бакъ.
 бросать, кидать. Չսեռն, зима.
 Չգիլ, вдаваться. Չոր, долина.
 Չեռն, рука. Չուկն, рыба.
 Չւ, видъ.

Ն

Նախրել, парить. Նարտարուի, иску-
 Նաճանջ, лучь. ство.
 Նաքար, станъ. Նշարիտ, точный,
 Նայթուիւն, трескъ. истинный.
 Նանապարհ, путь, Նշարտապիտ, ис-
 дорога. тинно.
 Նաշակել, вкушать. Նշարտուի, истина,
 Նառել, сказывать, правда, справед-
 повѣствовать. ливость.

Ս

- Ս** ա կ ա ր ե ր ա կ ա ն , за-
ключательный. **Ս** ա ր գ ա ր է , Пророкъ.
Ս ա կ ր ա յ , нарѣчіе. **Ս** ա ր գ ա ր է ու ի , проро-
Ս ա Յ , смерть. **Ս** ա ր դ , человекъ.
Ս ա Տ հ ա ն ճ ա ճ ու , смерт- **Ս** ա ր դ ա ն ա լ , вочело-
ный. **Ս** ա ր դ ա ն ա լ , вѣчнѣться.
Ս ա Տ մ ե տ ա կ ա ն , Маго- **Ս** ա ր դ ա ս ս է ր , челове-
метанинъ. **Ս** ա ր դ ա ս ս է ր , челове-
Ս ա ղ Թ է լ , просить , **Ս** ա ր Թ է , можно.
молить. **Ս** ա ր Ի ա մ , Марія.
Ս ա յ ր , мать. **Ս** ա ր մ Ի ն , плоть , тѣ-
Ս ա յ ր ա ր ա ղ ա ք , глав- **Ս** ա ր մ Ի ն ա ն ա լ , вопло-
ный , столичный **Ս** ա ր մ Ի ն ա ն ա լ , вопло-
городъ. **Ս** ա ր տ , сраженіе.
Ս ա ն ա ն ա յ , манна. **Ս** ա ղ ա ս , тернъ.
Ս ա ն ա ս ա ն դ , наипа- **Ս** ա ք ու ր , чистый.
че , особенно.
Ս ա ն ու լ , младенецъ. **Ս** ե ծ , великій.
Ս ա ս ա խ ս ու ղ , туманъ. **Ս** ե ծ ա Տ ո ղ Ի , велико-
Ս ա ս ն , часть. **Ս** ե ծ ա Տ ո ղ Ի , велико-
душный.
Ս ա ս ն ա կ Ի ն , частный. **Ս** ե ծ ա ս ո ր , началь-
Ս ա ս ն Ի լ , частица. **Ս** ե ծ ու ի , величіе , ве-
Ս ա տ ա ն Ի , перстень. **Ս** ե ծ ու ի , величіе , ве-
Ս ա տ ն է լ , предать. **Ս** ե ծ ու ի , величіе , ве-
Ս ա տ ու ղ ա ն է լ , прино- **Ս** ե կ Ի ա կ ա ն , изъясни-
сать. **Ս** ե կ Ի ա կ ա ն , изъясни-
тельный.

- Մեղաբարձ, грѣшный. Միաւորել, соеди-
նить.
Մեղաւոր, грѣшный.
Մեղք, грѣхъ.
Մեռեալ, мертвый.
Մեսիայ, Мессія.
Մետասան, одинад-
цать.
Մերձեցալ, прибли-
жаться.
Մէգ, мгла.
Մէտէորայք, Метео-
ры.
Մթին, темный.
Մթնալոր, Атмосфе-
ра.
Մի, единъ.
Մի, не.
Միածին, единокрод-
ный.
Միակ, единый.
Միայն, единъ; толь-
ко.
Միանալ, соединить-
ся.
Միանգամ, однажды.
Միակնիկ, однослож-
ный.
Միակերպութիւն, едино-
властіе, монархія.
Միաւորել, соеди-
нить.
Մինչև, пока, до.
Միշտ, присно, все-
гда.
Միջարկութիւն, между-
метіе.
Միջերկրական, сре-
диземный.
Միջին, средний.
Միջնորդ, посред-
никъ.
Միջոց պարսպաթա-
ղաւորութիւն, между-
царствіе.
Միջօրեայ շրջանակ,
Меридіанъ.
Միտք, мысль.
Միւս, другій.
Միխորիլ, утѣшаться.
Մկրտիլ, креститься.
Մկրտութիւն, крещеніе.
Մղն, мля.
Մնալ, оставаться,
пребывать.
Մշակ, иссопъ.
Մոգ, Волхвъ.
Մոլորակ, планета.

Մոլորուի, развраще- Մոււր, ясли.
ніе, заблужденіе. Մտանել, входить,
Մոտանալ, забывать. վտեպալ, втекать, впадать.
Մոսէս, Моисей. Մրրիկ, вихрь.

Յ

Յաղիլ, насыщать- вать, преемство-
ся. ывать.
Յածիլ, обращаться. Յառաջ, прежде.
Յակոբ, Яковъ. Յանուլ, воскресать;
Յաղաքս, для, ради. ւոստալ, возстать.
Յաղթող, побѣдитель. Յատակ, дно, низъ.
Յայժամ, тогда. Յատկանիշ, отличи-
Յայանել, объявлять, тельный признакъ.
обнаруживать. Յատկացուցնել, наз-
Յանդիւնել, дерзать, начать.
осмѣливаться. Յատուկ, собствен-
Յանդանիք, согрѣше- ный; особенный.
ніе; преступленіе, Յարարարդ, много-
вина. сложный.
Յաջողակ, удобный, Յարարերող, относи-
благопріятный. тельный.
Յաջորդ, преемникъ; Յարարերուի, отно-
потомокъ, наслед- шеніе.
никъ. Յարձակմանք, стрем-
Յաջորդել, наследо- леніе, нападеніе.

Յարմարական, соот- **Յողական**, множе-
вѣтственный. ственный.

Յարուի, воскресеніе **Յոյժ**, весьма, очень.
(мертвыхъ). **Յոյն**, Грекъ.

Յարուցանել, воскре- **Յոյս**, надежда, упо-
шать; возбуждать. ваніе.

Յաւերժական, вѣч- **Յոչ էից**, изъ ничего.
ный, всегданный. **Յոյբ**, Іовъ.

Յաւրանան, вѣкъ. **Յոյհաննէս**, Іоаниъ.

Յաւրանական, вѣч- **Յոյսէֆ**, Іосифъ.
ный. **Յորդանան**, Іорданъ.

Յետ Կաւայ, И- **Յորդորական**, увѣща-
суть-Навинъ. тельный.

Յետ, послѣ, потомъ. **Յորժաժ**, когда.

Յետապայ, слѣдую- **Յորջորջումն**, назва-
щій. ніе.

Յիշատակել, воспо- **Յուդայ**, Іуда.
минать. **Յունն**, Іонона.

Յիշել, поминать. **Յուսալ**, уповать, на-

Յիշողուի, память. дѣяться.

Յղանալ, зачать мла- **Յողիլ**, присоеди-
денца, зарождать. няться.

Ե

Եա, онъ, она. **Եախաղուշիել**, пред-

Եախ, прежде; во **Եախաղուի**, сказывать.
первыхъ. **Եախաղուի**, предлогъ.

Նախապատիւ, пред- почитаемый.	Ներքին, внутренний.
Նախատիպ, первооб- разный.	Նշովել, проклинать.
Նահանգ, губернія, область.	Նիշակ, копье.
Նահապետ, Патриархъ, Родоначалычъ.	Նմանական, уподоби- тельный.
Նաւ, корабль.	Նմանութիւն, подобіе, сходство.
Նաւահանգիստ, гавань.	Նշանակ, знаменіе, знакъ.
Նեղ, узкій.	Նշանակել, означать.
Նեղուց, проливъ.	Նշանակոր, значи- тельный.
Ներգոյական, пред- ложный (надежь).	Նոյ, Ной.
Ներգործական, дѣй- ствительный.	Նոյն, таковой, тотъ же.
Ներգործել, дѣйстви- вать.	Նոր, новый.
Ներգործութիւն, дѣй- ствие.	Նորածին, новорож- денный.
Ներել, прощать, от- пускать.	Նորոգել, возобно- вить.
Ներկայ, настоящій; присутствующій.	Նուզել, уменьшать- ся.
Ներկայութիւն, присут- ствие.	Նուսձել, покорить.
Ներհական, противу- положный.	Նուրր, тонкій.
Ներողութիւն, прощеніе.	Նստիլ, сидѣть, за- сѣдать.
	Նստր գիր, курсив- ная буква.

- Σ**
Σ_{αββα}, Суббота; **Σ**_{υνη}, даръ, даро-
недѣля. **Σ**_{υνη}, даръ, даро-
ваніе; благодать;
Σ_{υνωμοσις}, союзъ. **Σ**_{υνη}, милость.
Σ_{υνωμοσις} **ρῶσις**, **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, **Σ**_{υνη} **ρῶσις**,
словосочиненіе. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, **Σ**_{υνη} **ρῶσις**,
вокругъ.
Σ_{υνωμοσις}, синаксисъ, сочиненіе. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, уста.
Σ_{υνη} **ρῶσις**, движеніе. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, движеніе.
Σ_{υνη} **ρῶσις**, движеніе. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, окру-
жности.
Σ_{υνη} **ρῶσις**, путь; стезя, **Σ**_{υνη} **ρῶσις**,
дорога. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, кругъ.
Σ_{υνη} **ρῶσις**, строить, со- **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, окру-
зидать, сооружать. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, окру-
Σ_{υνη} **ρῶσις**, гаснуть. **Σ**_{υνη} **ρῶσις**, гу-
лять, бродить.
Σ_{υνη} **ρῶσις**, пре. пободви-
ствовать.

- Π**
Π, кто? о!
Π_{ρημις}, милость. **Π**_{ρημις}, милость.
Π_{ρημις}, милости- **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις},
вый. **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις},
Π_{ρημις}, **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις},
миловать, **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις},
жалѣть. **Π**_{ρημις}, **Π**_{ρημις},
всесожже-
ніе, жертва.

- Աղջոյն, поздравленіе; Աւթն, восемь.
весь, цѣлый; по- Աւտ, объѣтъ, за-
клонъ. вѣтъ; жертва.
Ան, нѣкто. Աւղիղ, правый; пря-
Այժ, сила. мый.
Ա՛ջ, не; нѣтъ. Աւղակն, именитель-
Ասկի, золото. ный (падежъ).
Ասկր, кость. Աւղակորուի, Орѳо-
Աստու, врагъ. графія, правопи-
Ատ, отрасль. сание.
Ա՛վ, кто? о! Աւղակալէս, правиль-
Ավկիանուս, Океанъ. но.
Ավաննա, осанна. Անիլ, имѣть.
Ատանաւորք, стихо- Անկնդիր լիմիլ; вни-
творенія. мать, слушать.
Ատն, нога, стопа. Անկնդրուի, внима-
Ար, который, иже. ніе, слушаніе.
Արակուի, качество. Աւն, молоть.
Արդի, сынъ. Աւանիլ, учиться.
Արկոր, гортанъ. Աւտւն, ученіе, на-
Արանել, искать. ука.
Արովայն, чрево, у- Աւտւնաշակն, мате-
троба. матическій, уче-
Արշաի, сколько, ко- ный.
лико. Աւտւցանել, учить,
Արալէս, какъ; подоб- наставлятъ.
но. Աւտւցիւ, учитель,
Արալիւի, какой? наставникъ,
Արքան, сколько? Աւտի, итакъ.

Ուտի՞, откуда? Ուր, гдѣ?
 Ուտել, вѣсть, пожи- Ուրախութի, веселіе,
 рать. радость.

Չ

Չար, лукавый; зло. Չէզոք, средній.
 Չարանալ, развра- Չէզոքիան, средній.
 титься. Չինեացի, Китаецъ.
 Չարչարանք, страда- Չորեքսասներորդ, ,
 ніе, мученіе. четыренадесятый.
 Չարչարել, мучить. Չորս, четыре.
 Չարչարիլ, страдать, Չորրորդ, четвертый.
 мучиться. Չքաւորութի, нищета,
 Չար, мѣра. бѣдность.
 Չարբերութի, измѣ-
 реніе.

Պ

Պալատ, дворець, Պահել, хранить, пре-
 палата. дохранять.
 Պալատ, Паллада. Պահպանութի, охра-
 Պակասաւոր, недоста- неніе.
 точный. Պաշտատել, править,
 Պահ, постъ. владѣть.
 Պահպան, стражъ, Պայծառ, свѣтлый.
 хранитель. Պանծալ, хвалиться.

- Պաշտել, почитать, чтить, поклоняться-ся.
 Պաշտիանել, покровительствовать, охранять.
 Պաշտօնիս, слуга, служитель.
 Պատառել, раздирать.
 Պատառիլ, разстуниться.
 Պատասխանի, ответъ, отзывъ.
 Պատրաղ, жертва, даръ; обѣдня.
 Պատգամ, заповѣдь.
 Պատել, окружить.
 Պատերազմ, война, сраженіе.
 Պատիժ, наказаніе, казнь.
 Պատկանիլ, принадлежать.
 Պատկեր, образъ, изображеніе.
 Պատճառ, причина, вина.
 Պատճառական, винословный.
- Պատմագիր, историкъ.
 Պատմական, повѣствовательный.
 Պատմի, исторія, повѣствованіе.
 Պատշաճիլ, приличествовать.
 Պատուաօրոժի, честолюбіе.
 Պատուել, чтить, уважать.
 Պատուիրան, заповѣдь.
 Պատրաստ, готовый.
 Պարադոք, обстоятельства.
 Պարազրել, вмѣщать, содержать.
 Պարանոց, шея, выя; перешеекъ.
 Պարտական, окружный.
 Պարբերուի, періодъ.
 Պարգևել, даровать.
 Պարզ, чистый, ясный; простый.
 Պարժու, Парялинь.
 Պարիսար, ограда; стѣна.

- ¶ *Фарур*, пристань. ¶ *Фварпи*, Петръ.
¶ *Фарпццшкцц*, заклю- ¶ *Фццшццш*, разнообраз-
чать, вмѣщать. ный.
¶ *Фарццшшшшш*, Пер- ¶ *Фццшшшш*, Пилать.
сія. ¶ *Фццццц*, мѣдь.
¶ *Фарццшшшш*, обязан- ¶ *Фццццццццц*, мѣдный.
ный; должникъ. ¶ *Фццццц*, гнаться; спѣ-
¶ *Фарццшцццц*, одол- шить.
жить, обязать, при- ¶ *Фццццццц*, Понтій-
нудить. скій.
¶ *Фарцццц*, садъ. ¶ *Фццшц*, вѣнецъ, вѣн-
¶ *Фарццц*, долгъ. чаніе, свадьба.
¶ *Фарццццццц*, заклю- ¶ *Фццшццццц*, вѣнценос-
чаться. ный.
¶ *Фццццццц*, владыче- ¶ *Фццццц*, плодь.
ство.

■ *Ф*

- *Фццшццццц*, тщить-
ся. ¶ *Фцццц*, вода.
■ *Фццццц*, теплый. ¶ *Фццццццццццц*, уто-
нуть, быть погло-
■ *Фццццц*, истребить, щеннымъ волнами.
изгладить. ¶ *Фцццццццц*, потопъ.

■ *Ф*

- *Фццццц*, жалованье; пенсія.

U

- U**աղայն, но, однако. **U**ղաւոր, печальный, траурный.
Uաղաւ, мало. **U**րաւ, черный.
Uաղաւ առ աղաւ, по-степенно. **U**րթ, Снѣгъ.
Uաղաւածանօթ, малоизвѣстный. **U**րդն, алтарь; столъ.
Uաղա, для, ради. **U**րդիլ, тѣсниться.
Uաջման, граница, предѣлъ. **U**րկալահն, собственный.
Uաջմանական եղանակ, изъяснительное наклоненіе. **U**րկալահանել, при-своить.
Uաջմանակիր, сопре-дѣльный. **U**րա, родъ.
Uաղմու, псаломъ. **U**րական, родитель-ный (падежъ).
Uանձարձակ, необуз-данный. **U**րուծող, племя, по-томки.
Uանծաղաւ ծով, Ле-довитое море. **U**ր, любовь.
Uաստիկ, сильный; стро-гий, жестокий. **U**րմալն, Симонъ.
Uաստիկան, напря-гательный. **U**րնայ, Синай.
Uաստիկի, сила, же-стокость, строгость. **U**րել, любить.
Uաւուր, Сауль. **U**րելիք, возлюблен-ный.
Uաւուր, Сауль. **U**րիտ, сердце.
Uաւուր, Сауль. **U**րօծ, Сіонъ.
Uաւուր, Сауль. **U**րգրեաւորական, на-чинательный.
Uաւուր, Сауль. **U**րկողմ, начало.

Սկսանել, начинать.	Ստեղծող, Творецъ,
Սնտիրք, суетность,	Создатель.
тищетность.	Ստորագրել, описы-
Սողոմոն, Соломонъ.	вать; подписать.
Սով, голодь.	Ստորագրութի, описа-
Սովորութի, привычка,	ніе; подпись.
обычай, обыкно-	Ստորաւան, утвер-
веніе.	дительный.
Սուզակէտ, Надиръ.	Ստորիւ, нижній.
Սւտ, ложный.	Ստուգաբանութի, Эти-
Սւր, острый; мечь.	мологія.
Սւրբ, святой; чи-	Ստուգադոյւ, вѣрнѣй-
стый.	шій.
Սպանանել, убить,	Սրտեստակ, быст-
погубить.	рое око.
Սպանելիւ, грозный.	Սրբազան, преосвя-
Սպառաշ, Гори-	щенный, священ-
зонть.	ный.
Սպիտակ, бѣлый.	Սրբել, святить, очи-
Ստացական, притя-	стить.
жательный.	Սրբութի, святая.
Ստեղծագործութի, со-	Սրել, острить.
зданіе.	Սրբութեամբ, быстроте-
Ստեղծել, сотворить,	кущій.
создать.	Սրանչելիք, чудеса.

Ս

Ս, ախան, конецъ.	Ս, ախանիլ, умирать.
------------------	---------------------

Վ շահան, шить.	Վ երաբերիլ, отно-
Վ շահապել, продать.	ситься.
Վ շայելել, пользоваться;	Վ երաթուել, взлетать.
наслаждаться;	Վ երազեալ, отвле-
приличествовать.	ченный.
Վ շյր, место.	Վ երբերալան, возно-
Վ շնել, гнать.	сительный.
Վ շնկ, слогъ.	Վ երին, верхній.
Վ շնբ, монастырь,	Վ երնալէտ, Зенить.
обитель.	Վ երջ, конецъ.
Վ շշի, лихва, взят-	Վ երջանալ, оканчи-
ки.	ваться.
Վ շպարան, печь.	Վ երջապէս, оконча-
Վ շան, для, ради.	тельно, наконецъ.
Վ շան զի, потому	Վ երջաւորութի, окон-
что, ибо.	чаніе.
Վ շանել, расточать.	Վ երջին, послѣдній.
Վ շրանալին, неопре-	Վ երուտին, опять, па-
дѣленный.	ки, вторично.
Վ շրդապետ, учитель;	Վ եց, шесть.
Архимандрить.	Վ եցերորդ, шестый.
Վ շրդապետութի, уче-	Վ էձ, распря, споръ.
ніе.	Վ իձալ, жребій.
Վ շրիլ, обходиться.	Վ իշտ, горе, печаль,
Վ շրձ, воздаяніе,	забота.
плата.	Վ կայ, свидѣтель.
Վ շրձաւորութի, возда-	Վ կայել, свидѣтель-
яніе, награда.	ствовать.
Վ ետտա, Веста.	

Վ, հայրուհի, свидѣтель- ство.	Վ, տարւն ջիւ, отпасть.
Վ, տաղ, ручей.	Վ, րաւտաւն, Грузія.
Վ, տանդաւոր, опас- ный.	Վ, րէժիւնդիր, мсти- тель.
	Վ, րիժառու, мстящій.

S

Sալ, давать.	Sեաղ, видъ, родъ.
Sախտաղ, скрижалъ; доска.	Sեաւեւլ, видѣть.
Sաճար, храмъ.	Sեւուհի, взоръ, видѣ- ніе.
Sաճիղ, Турокъ.	Sերև, листь.
Sաւեւլ, нести.	Sևեւլ, продолжаться.
Sաւրաւն, ковчегъ; мо- гила; гробница.	Sէր, Господь; вла- дыка, господинъ.
Sառ, буква.	Sէրուհի, государство; владѣніе; держава.
Sաւն, десять.	Sիղրիւ, Тигръ (рѣ- ка).
Sարաճեւլ, прости- рять.	Sիեզերական, всемір- ный; вселенскій.
Sարեկան, годовый.	Sիեզերք, вселенная.
Sարի, годъ.	Sիկիւն, госпожа.
Sարր, стихія; веще- ство.	Sիղճ, грязь, илъ.
Sարիարաղ, плоскій.	Sիրապետուհի, влады- чество.
Sեղական, мѣстный.	Sիրեւլ, владѣть.
Sեղի, мѣсто.	
Sեղի տալ, уступать.	

ἦρ , день.	Ἐρριζωλῆς , раздѣли-
Ἰσῆρ , слабый, боль-	тельный.
ной.	Ἐρριπῆρ , крушиться,
Ἐρριζῆρ , колено; родъ.	огорчаться.
Ἰσῆρ , домъ; семей-	Ἐρριπῆρ ῥῆρ , роптать.
ство.	Ἐρριπῆρ ῥῆρ , ропоть.
Ἐρριζῆρ , дательный	Ἐρριπῆρ ῥῆρ , жаркій.
(падежь).	

З

Ἰσῆρ , суша.	Ἰσῆρ , волъ, быкъ,
Ἰσῆρ ἠρῆρ , полу-	Ἰσῆρ ῥῆρ , указа-
островъ.	тельный.
Ἰσῆρ ῥῆρ , желать.	Ἰσῆρ ῥῆρ ῥῆρ , указывать.
Ἰσῆρ , сътъ.	Ἰσῆρ ῥῆρ , разбросать,
Ἰσῆρ ῥῆρ , гнѣвъ.	разсѣять.
Ἰσῆρ , болѣзнь; горе.	Ἰσῆρ ῥῆρ , холодный.
Ἰσῆρ ῥῆρ , болѣзновать,	Ἰσῆρ ῥῆρ , окропить; о-
сожалѣть.	росить, прыскать.
Ἰσῆρ ῥῆρ , радость, во-	
сторгъ.	

Ф

Ἰσῆρ ῥῆρ , убѣгать,	Ἰσῆρ ῥῆρ , блестящій,
бѣжать.	сіяющій.
Ἰσῆρ ῥῆρ , Мерку-	Ἰσῆρ ῥῆρ , деревян-
рій.	ный.

Φαζαγυρθῆ, паша- лыкъ.	Φαρδουθῆ, искушеніе, Φουρθωθωδωθῆ, тщаніе, стараніе.
Φασιλорβη, славить.	Φουζ, терніе.
Φαπρ, слава.	Φουω гнилый.
Φαριωλνδ, Фараонъ.	Φορφορωθωθῆ, измѣ- няющійся, пере- мѣнчивый.
Φαρρωθωθῆ, Фарисей.	Φαρρ, малый.
Φεωυ, зять; женихъ.	Φρληβη, спасти, изба- вить.
Φορδωρθη, вихрь.	Φρληβηξ, Спаситель, Искупитель.
Φορωθωθῆ, вмѣсто.	Φρληβηθῆ, спасеніе.
Φορω θωδωθῆ, заим- ствовать.	
Φορωθῆ, претворить.	
Φορθη, прахъ.	
Φορ, утроба, брюхо.	
Φορδωθῆ, испытывать.	

Ϝ

Ϝαζωθωθῆ, свя- щенноначальникъ.	Ϝαηθρ, сладкій; при- ятный.
Ϝαζωθωθῆ, священ- никъ.	Ϝωυ, шагъ.
Ϝαηωρ, городъ.	Ϝωδ, нежелѣ.
Ϝαηωρωθῆ, поли- тический, граждан- скій.	Ϝωδωθωθῆ, коли- чественный.
Ϝαηωθῆ, голодный.	Ϝωδωθῆ, Ханаанъ.
Ϝαηωθῆ, голодный.	Ϝωδωθῆ, ибо, потому что.

Քանի՞, сколько.	Քաւուի, очищеніе.
Քաջալերել, поощ- рять, ободрять.	Քերականուի, грам- матика.
Քաջուի, мужество, храбрость.	Քլամիդ, хламида.
Քառասուն, сорокъ.	Քննել, разбирать, разсматривать.
Քառեակ, четыре.	Քո, твой, твоя, твое.
Քարեայ, каменный.	Քուն, сонъ.
Քարողել, проповѣ- дать.	Քսան, двадцать.
Քարողուի, проповѣ- даніе, проповѣдь.	Քրիստոսեայ, Христи- анинъ.
Քաւել, очистить.	Քրիստոս, Христось.

Օ

Օգնական, помощ- никъ—ница.	щій, вспомогатель- ный.
Օգնել, вспомошест- вовать, помогать.	Օծեայ, помазанный.
Օգոստոս, Августъ.	Օսմանեան, Оттоман- скій.
Օգուտ, польза.	Օր, день.
Օգտակար, полезный.	Օրական, суточный, дневный.
Օդ, воздухъ.	Օրէնսդիր, законо- датель.
Օդային երևոյթ, воз- душное явленіе.	Օրէնք, законъ.
Օժանդակ, помогаю-	

(Orřibshq, примѣръ. Orřibšl, благослов-
 (Orřibshpr, закон- лять.
 ный. Orřibšr, благосло-
 (Orřibshl, благосло- вение, хвала.
 венный.

Ч, Ъ, Р, Ѳ.

(Orřibshq, примѣръ. Orřibšl, благослов-
 (Orřibshpr, закон- лять.
 ный. Orřibšr, благосло-
 (Orřibshl, благосло- вение, хвала.
 венный.

Յուզինի Մասին Կառուցելու Տեղի Կառուցելու
Հայկական Նեմարանի Կառուցելու Կառուցելու

Կառուցելու Նեմարանս այս՝ զոր Օգոստոս
Նեմարանին է փառապատիվ ամ Ռուսաց արժա-
նի արար ըստել ը բարձրագոյն Հովանաւորուի
Խըր, կառուցեալ է ՚ի 1818 ամի ՚ի Ներգործա-
կան Խորհրդականէ Տրուէ և հասրնկալ Կառու-
տէ Յովհաննու Կազարեան և յեղբորէ նորա
Յովակիմոյ Կազարեան, որ և եղև առաջին
հողաբարձու, և ՚ի ժառանգաց նոցին. և յապա-
հովս է կառուցեալ յապագայ ժամանակս մնայր
զուամարով դրամոյ՝ որ եղեալ կայ ՚ի սրահեստ
՚ի դրամանոցի Տրուէ, շինուածովք և այլ կարե-
ւոր կերտուածովք, որոց զինն մինչև ց 1837
ամ ը ամէնն հասանէր աւելի ք ՚ի մի միլիոն
ռուպլիս: Աւսումնարանս այս ը բարձրագոյն
հաստատեալ օրագրոյն (Ժողովուրդ) ՚ի 1828 ամի,
Նախարարակոյտ ժողովոյն (Կառուցելու) որ յղիս
բարեկարգուէ ուսումնական դպրոցաց, անու-
անի Նեմարան (Վնասնիոս): Եւ ը բարձրա-
գոյն հաստատեալ սահմանադրուէ նոյն ժո-
ղովոյն ՚ի 31 էն Օգոստոսի 1837 ամի պար-
գեւեալ եղեն Նեմարանիս յետագայ իրաւունք

և արտօճուիք հաւասար ուսումնարանաց երկրորդ դասակարգի.

Նախ՝ զի անձինք, որք ՚ի Լազարեանց Ղեմարանին արևելեան լեզուաց ՚ի Սոսկով ըստանձնեն զյետագայ պարտաւորուիտդ, համարեսցին ՚ի ներգործական Արքունի ծառայութե:

Արկրորդ՝ պարտաւորուիքս այսօքիկ՝ ը շարադասութե կարգաց պարտաւորութե քաղաքական ծառայութե, սահմանեսցին այսպէս. հոգաբարձուն Ղեմարանի համարեսցի ՚ի հինգերորդ դասակարգի. Կառավարիչն՝ յեօթներորդ դասակարգի. Վերատեսուչն՝ զաստօանց՝ յութերորդ դասակարգի. Աւագ ուսուցիչք քանասիրական դիտուէց և արևելեան լեզուաց՝ յիններորդ դասակարգի. Արտսեր ուսուցիչք քերականուն և Աւրոպական այլագրի լեզուացն՝ ՚ի տասներորդ դասակարգի. Ուսուցիչք նկարչուէ և վայելչագրուէ՝ ևս և Վերակացուք սենեկաց՝ յերկօտասաներորդ դասակարգի, իսկ Քարտուղարն և Տնտեսն՝ ՚ի չորեքտասաներորդ դասակարգի:

Արրորդ՝ ամենեւեքեան, որք գտանին յայդոսիկ պարտաւորուիտդ՝ ունիցին զիրաւունս ամբառնալոյ յևս բարձր աստիճանս՝ ը սահմանադրուէն եղելոյ ՚ի 25 Յունիսի 1834 ամի,

և ըն յաւելուածոյն ՚ի նոյն վերադրելոյ, վերա-
ծելով զնն յայն դասակարգս, առ որս իւրա-
քանչիւրք ՚ի նոցանէ սրատկանին ըն ուսումնա-
կան վկայագրոց իւրեանց:

Նպատակ Ղե- Ղեմարանս այս՝ բաց ՚ի յԸհա-
ճարանին: նուր նպատակէ իւրոյ, որ է
մարզել զմանկունս առ ՚ի պատրաստել զնն վն
քիթական և զինուորական պաշտօնի, դուն
գործէ ՚ի դասատուութի Մընելեան լեզուաց՝
յարակցելով զգործնական եղանակն ը տեսա-
կանի. Նախ՝ տալ Տրուէ զԹարգմանիչս, ամե-
նեին հարկաւորս, ՚ի պաածառս կապակցուեց
գոր ունի Տէրութիւն այս ը այլոց Ասիական
Տէրութեց: Երկրորդ՝ Հրահանգել զուսուցիչս
վն դպրոցաց և զքաջուսումն պաշտօնեայս վն
Եկղցեաց հայոց՝ որք ՚ի Ռուսաստան: Սոյն
այս նպատակ արդարև ՚ի վախճան եհաս ըն
մեծի մասին. քանզի բազումք յորդեգրաց Ղե-
մարանիս՝ աւարտեալ անդանօր զընթացս ուս-
մանց, մտին ՚ի Այստերական Համալսարանն
Մոսկովայ, ուրանօր և արժանացան այլևայլ
ուսումնական աստիճանաց. իսկ այլք մտեալ
են ՚ի զինուորական և ՚ի քաղաքական պաշտա-
մունս և բազումք ունին զանդի դասատուաց
՚ի զանազան դպրոցս հայոց, որոց առ ժամայն
՚ի սարժանս համարին: Յօրէ կառուցման

անտի Ղեմարանիս մինչև ցայսր ելին անտի
իբր 500 աշակերտք, որք ը ամենայնի գրեթէ
ճշմարտեցին զականկալուի կառուցչաց՝ եթէ
բարի բարի վարուք, և եթէ փութաջան աշ-
խատուք ՚ի տարածանել ՚ի մէջ համազգեաց
իւրեանց զբազմատեսակ կարևոր գիտուիս,
զորս իւրեանց էին ըստանձնեալ:

Առաջապահ ըստ օրինակի այլոց ուրումնա-
Ղեմարանի: Կան գալրոցաց՝ Ղեմարանս այս
կախեալ կայ զնախարարութէ՛ Վազային լուսա-
ւորուե, բայց գլխաւոր իշխանուի ՚ի վր նորա
յանձնեալ է Վազայի՛ Նորին Այսերական Սե-
ծուե՛ Օրորգլխապետին հեծելազօրաց Առմսին
Պէնքէնտօրֆի: Օպաշտօն և զկոչումն Հո-
գաբարձուի (Պօլեւէեւ) կրէ յանձին անդրա-
նիկն ՚ի տոհմէ Վազարեանց՝ այժմ՝ Ներգործա-
կան Խորհրդական Տրուե և Վսպետն Յով-
հաննէս Վազարեանց, և եղբայր նորա Ներգոր-
ծական Խորհրդական Տրուե և Վսպետ Խա-
չատուր Վազարեանց ընու զպաշտօն գրլ-
խաւոր Առաւվարչի (Տեքեօր): Խորհրդա-
րանն (Սօլեւէ) բաղկացեալ ՚ի Հոգաբարձուէ,
Առաւվարչէ, ՚ի Վերատեսչէ և յայլ անդամոց՝
կարգաւորէ զկարևոր հանգամանս կառավա-
րուե, որոյ ամի գործակատար է Վերատեսուչն
(Ինսպեկտօր):

Գրաստանի : Թիւ դասատուաց է քսան և
չորս : Յորոց միջի են 3 քահանայք՝ Ռուսաց և
Հայոց եկղեցեաց, և այլք ամենեքին են աստիճա-
նաւորք Վայսերական Համալսարանին Մոսկո-
վայ և այլոց Թիւրական դպրոցաց : Ահնա-
ծուին ՚ի վր աշակերտաց յանձնեալ է բազում
երկրորդական այլազգի Ա երակացուաց :

Աշխատանք : Թիւ ձրիավարժ աշակերտաց ՚ի
Ղեմարանի՝ եթէ ՚ի Հայոց և եթէ ՚ի Ռուսաց՝
այժմ է 46, որոց ընտրուի և ընդունելուի կա-
խեալ կայ զՀոգաբարձուէ Ղեմարանին :
Միւս աշակերտքն են՝ ան լիաթոշակք, որք
վճարեն ամ ըն ամէ 750 ռուպլիս : Բ. կիսաթո-
շակք, որք ընկալեալ լինին ՚ի Ղեմարան ը
450 ռուպլի վարձուց : Ա երջապէս ք երթեակ
աշակերտք, որք գան ՚ի Ղեմարան ՚ի դաս-
առուի, որոց վճար նշանակեալ է 250 ռու-
պլի : Մանկուքն ՚ի Ղեմարան այս ընկալ-
եալ լինին ոչ յառաջ քան զտասնամեայ հա-
սակ տիոց, և պարտին գիտել գոնեայ ընթեռ-
նուլ և գրել Ռուսերէն :

Հիւանդանոց Հիւանդանոց՝ յորում Թիւ ան-
և զեղարան : Կողմոց այլայլի ըն թուոյ հիւան-
դացելոց, և փոքրիկ դեղարան գիւրացուցանեն
բժշկի և վիրաբուժի՝ որք կարգեալ գտանին
՚ի Ղեմարանի՝ ունիլ խնամս ՚ի վր հիւանդա-

ցելոց, յորում ձեռնտու լինի նց և գլխաւոր
Վերատեսուչն:

Մարտիկայք Մարկայք ուսմանց են մի և նոյնք՝
ուսմանց: որք կան ՚ի Վայսերական վարժարա-
նրս (Վիմնազիա կոչեցեալս)՝ բաց ՚ի լեզուացն
Հայոց, Արաբացւոց, Վարսիցե Տաճկաց, որք
կազմեն առանձին յատկուի Ղեմարանին և
յորս կրթին մանկուենք նախամեծարութեամբ:
Վն պատրաստելոյ զերիտասարդս ՚ի Հայոց
առ եկղցական վիճակ՝ կայ ՚ի Ղեմարանի յա-
տուկ դասատու Վճարանութն:

Բաժանեալն մ Տովանդակ ընթացք ուսմանց
արկայնց ըստ տեէ վեց և եօթն ամ: Աշա-
րաստանց կերտքն բաժանին ՚ի չորս դասս:
Ռսանելի առարկայք ՚ի Ղեմարանի են սո-
քին.

Քրիստոնէական վարդապետուի ըն Հայոց
և ըն Ռուսաց դաւանութն:

Սրբազան պատմուի: Բարոյագիտուի:

Թուարանուի, Ալկեպրայ, Արկրաչափուի
և Առանկիւնաչափուի:

Բնական պատմուի:

Բնագիտուի:

Բնդհանուր հին և նոր պատմուի, և մա-
նաւանդ պատմուի Ռուսաց: Աշխարհագրուի
և Սահմանագիտուի (Ստատիստիկա):

Քերականուի, Ղարտասանուի և տեսական
հմտուի (Եօրէմ) զեղեցիկ արհեստից:

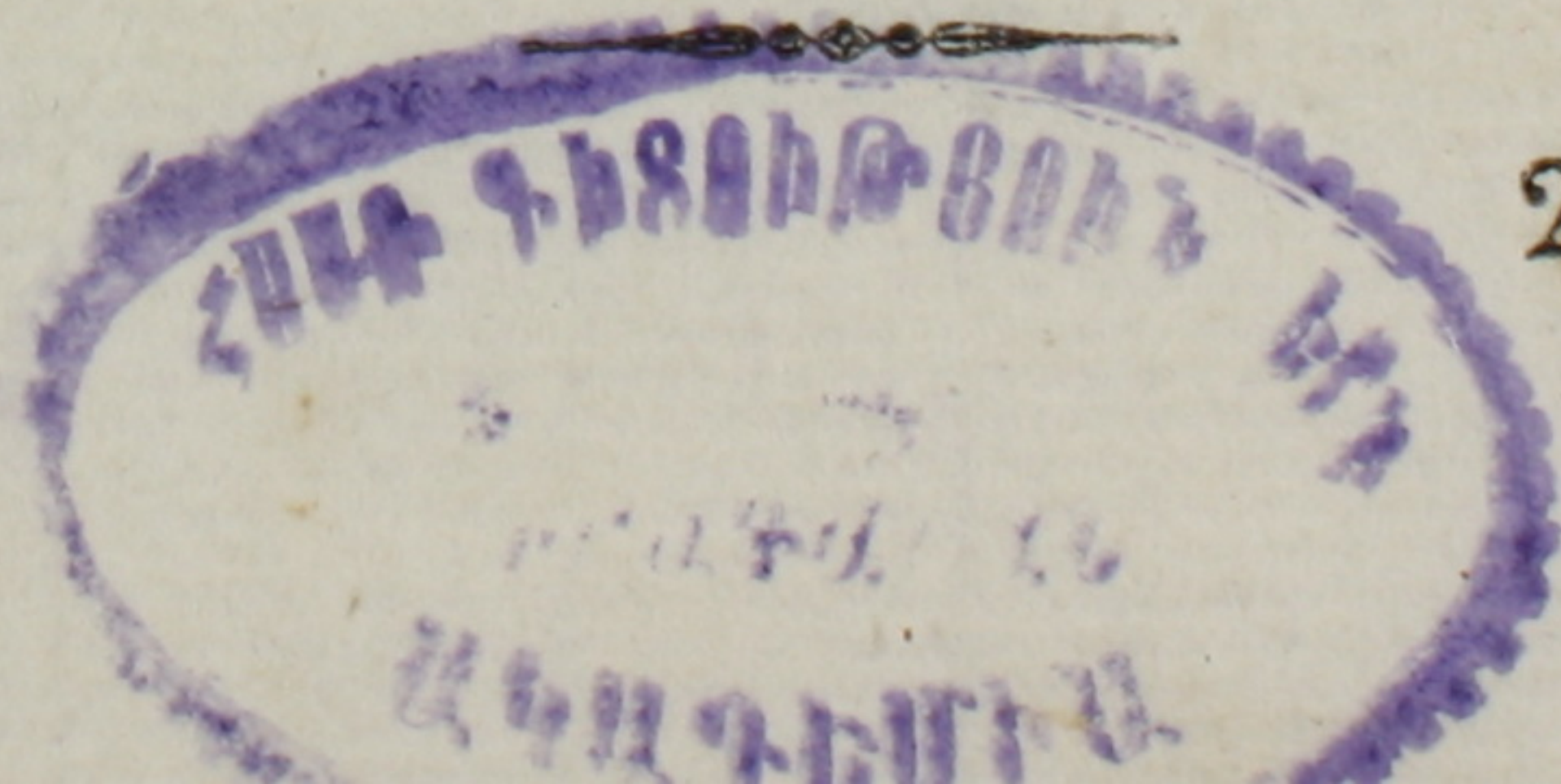
Լեզուք՝ Ռուսաց, Հայոց, Լատինացւոց,
Գալլիացւոց, Վերմանացւոց, Արաբացւոց,
Տաճկաց և Պարսից:

Պատկերահանուի, Վայելչագրուի, Արա-
ժշտուի և սլար:

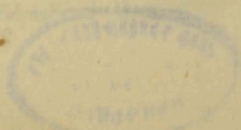
Ամ դասասացուէ աւարտի յամսեան Յու-
լիսի, յորում լինի դադարումն կմ արձակուրդ
աշակերտաց:

Ղեմարանն ունի զ տպարան Աւրոպական
և Մսիական լեզուաց, զ Մատենադարան, յու-
րում են մինչև ց 6000 հատոր մատեանս, զ ժու-
ղով հին դրամոց և առարկայից բնական պատ-
մուէ, զ գործիս ֆիզիզականս, զ հողագունտս,
զ աշխարհացոյցս, և այլն:

Աշակերտք ունին զ միօրինակ զգեստ (Տոսն-
փէր), ննջարանք են ըարձակք և օդախա-
ղացք: Վերակուրն առողջարար և բուսական:
Դի նախաձաշիկն մատուցեալ լինի թէյ (չմ)
հանդերձ սպիտակ հացիւ: Սեղանն ձաշու-
նոցա՝ յաւուրս տօնից բաղկանայ ՚ի չորս տե-
սակ կերակրոց, և ՚ի հասարակ աւուրս յերից.
յընթրիսն մատուցեալ լինի երկու տեսակ:

[The text on this page is extremely faint and illegible, appearing as a series of light grey smudges and ghosting of characters.]

ՎՐԻՊԵԿՔ:

ПОГРѢШНОСТИ.

Երես:	Տրւէ:	Ստու:	Ուշէ:
Стран.	Стр:	Напечатано:	Читай:
31.	6.	յարժամ	յորժամ
38.	3.	Ադամայ	Ադամայ
47.	14.	հնձանն	հնձանին
51.	9.	յատկանիշ	առարկայ
—	16.	յատկանիշ	առարկայ
52.	25.	յատկանիշ	առարկայ
53.	2.	յատկանիշս	առարկայս
54.	15.	հոլովեալ լինի,	հոլովեալ, լինի
61.	5.	յատկանշի	անձանց կամ իրաց
78.	17.	հոստկան	հոսական
79.	9.	Սարթ	Սարբայ
—	21.	Պետերբուրգ	Պետերբուրգ
80.	18.	Ոկուզարի	Սկուզարի
81.	1.	Ասզրիոյ	Աստուրիոյ
82.	8.	Տրաու	Վրավայ
84.	19.	Պապիւլ Ման- դէլ	Պապէլ Ման- դէպ

85.	23.	Կօհօնե՛ր	Կօհօնօ՛ր
88.	3.	Քամախա	Քամալօյխա
89.	2.	զ՝Օոցն	զ՛Նեղուցն
—	6.	Կօնգասայոյ	Քօնկոյեանք
—	16.	ը՛նեղուցաւ	Հանդերձ ծոցով
—	19.	ը՛նեղուցաւ	զոյգ ը՛ ծոցոյ
		Ասորւոց	Աիրտայ
—	23.	Մօրավիոյ	Մօրավի
91.	17.	Միզամբիկ	Մօզամբիկ
—	18.	Քանստաթ	Քափստաթ
92.	19.	Նիկաղարուա	Նիկարակուա
—	25.	Մարանիէն	Մարանիօն
93.	23.	Փափաղա	Քանատայ
94.	14.	Խիրա	Խիլի
—	25.	Մաղէլլանայ	Մաղէլլանայ
107.	8.	թ.	թ.
112.	4.	է.	է.
113.	6.	յանմիաբանու- թէ	յանմիաբանու- թէ
114.	10.	Տատենագրած	Տատենագրաց
155.	13.	заповавѣдъ	заповѣдъ
170.	23.	բնագիտուի	բնագիտուի

